

Χρον
43

ΕΠΑΜ. ΚΑΦΕΝΤΖΗ & ΡΕΓΓ. ΖΕΡΒΟΥ

ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΝΕΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤ.ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑΙ—ΟΔΟΣ ΑΛΘΑΙΑΣ 4
1939

ΕΠΑΜ. ΚΑΦΕΝΤΖΗ & ΡΕΓΓ. ΖΕΡΒΟΥ

16
31

Στήν π. Όγρα Καιρού
Μίνυρων ἀπίστημος
ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ Σεριεζέρβος

ΕΙΣ ΤΟ ΝΕΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤ. ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑΙ—ΟΔΟΣ ΑΛΘΑΙΑΣ 4
1939

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὰς ὑπογραφάς τῶν συγγραφέων.

PRINTED IN GREECE 1939
ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤ. ΟΙΚΟΣ ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	
I.—ΦΥΣΙΣ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ	9
α'.) "Η ιστορική άνασκόπησις τής έορτής	9
β'.) "Η έορτή ώς μορφή κοινωνικής ζωῆς	16
γ'.) "Εννοια τής έορτής	22
II.—ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ	25
III.—ΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	36
α'.) Ψυχολογικαί άντιλήψεις αύτοῦ	36
β'.) "Αρθρωσις τής έργασίας ἐν αὐτῷ.	41
IV.—ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΑΓΩΓΗΣ	49
α'.) "Η ἀρχὴ τῆς αὐθορμησίας καὶ αἱ έορται	49
β'.) "Η θεραπεία τῆς κοινωνικότητος	52
γ'.) "Η θεραπεία τῆς ιδιομορφίας	56
δ'.) "Η θεραπεία τῆς δρμῆς πρὸς κίνησιν	60
ε'.) "Η θεραπεία τοῦ ὄλικοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας	63
V.—ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΕΝΕΚΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ	71
VI.—ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ	74
VII.—ΕΙΔΗ ΕΟΡΤΩΝ	81
α'.) ΕΟΡΤΗ ΑΠΟΚΡΕΩ, τάξις Α'.	86
β'.) ΕΟΡΤΗ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ τάξις Α'.	90
γ'.) ΕΟΡΤΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ τάξις Β'.	95
δ'.) ΕΟΡΤΗ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΗ τάξ. Γ', καὶ Δ'.	104
ε'.) ΕΟΡΤΗ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ τάξ. Ε', καὶ ΣΤ'.	108
στ'.) ΕΟΡΤΗ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΥ	112

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

‘Αφ’ ὅτου τὸ σχολεῖον ἔπαυσε νὰ θεωρῇ τὴν ἀποκλειστικὴν καλλιέργειαν τῆς νοήσεως, ὡς τὴν λυδίαν λίθον, δι’ ἣς ἐλέγχεται ἡ ἐπιτυχὴς ἐπιδρασις πάσης ἀγωγῆς, ἀφ’ ὅτου ἀνεγγνωρίσθη, ὅτι τὸ συγαίσθημα καὶ ἡ δούλησις ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ δράσεως, καὶ ἀφ’ ὅτου κατενοήθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἑσωτερικῆς τῶν παιδῶν διαπλάσεως καὶ τῆς διαιμορφώσεως αὐτῶν εἰς προσωπικότητας, ἡ καθιερωμένη σχολικὴ πρᾶξις ἀνέτραπη ἐκ θεμελίων.

Ἡ παθητικὴ κατάστασις τοῦ μαθητοῦ, ὁ ἐνεργῶν καὶ ἔχων τὴν πρωτοβουλίαν διδάσκαλος, ἡ ὑπερβολικὴ χρησιμοποίησις μόνον λόγων, ἡ μίμησις, ἡ ὑποταγή, ἡ δέσμευσις, οἱ τύποι, τὰ «διφέλει» καὶ «πρέπει», ἐκριθησαν ὡς ἐμπόδια ἀνυπέρβλητα διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ συγαίσθηματος καὶ τῆς δουλήσεως, διὰ τὴν διαιμορφώσιν τοῦ ἑσωτερικοῦ τοῦ παιδός καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀγάπτυξιν τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ὡς τοιαῦτα δὲ ἐξεβλήθησαν ἐκ τοῦ σχολείου.

Ἐν τῷ σχολείῳ σήμερον δίδεται μεγάλη προσοχὴ εἰς κάθε παιδί κεχωρισμένως. Τὸ σχολεῖον δὲν ἔξετάζει τί πρέπει νὰ μάθῃ τὸ παιδί καὶ πῶς καὶ πότε, ἀλλὰ τί δύναται καὶ τί θέλει νὰ μάθῃ, δχι διὰ νὰ πληρωθοῦν οἱ τύποι καὶ οἱ καγόνες καὶ νὰ πλουτισθῇ ἡ συνείδησις μὲν παραστάσεις, τὸ ποσὸν τῶν διποιῶν θὰ κινήσῃ τὴν νόησιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπικουρηθῇ διὰ τούτων τὸ ἔργον τῆς ἐξελίξεως καὶ ἴσχυροποιήσεως τῶν ἀτομικῶν δυνάμεων. Τούτου ἔνεκα καὶ οἱ σκοποὶ καὶ οἱ τρόποι ἐργασίας καὶ τὰ μέσα μιετεβλήθησαν ἐν αὐτῷ.

Νέοι σκοποί ἐργασίας καὶ νέαι μέθοδοι πρὸς ἐπιδίωξιν αὐτῶν ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν καὶ νέα μέσα. Ἡ σχολικὴ πρᾶξις ἥλαξε κατάστασιν καὶ νέαι μορφαὶ ἐνεργείας καθιερώθησαν. Μίαν τῶν μορφῶν τούτων ἡ θελήσαμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς ἀνὰ χεῖρας

διατριβής νὰ ἔξαρωμεν οὐχὶ διὰ νὰ προσθέσωμέν τι νέον εἰς τὰς αηρύγιατα τῶν παιδαγωγικῶν μας ὁδηγητῶν, ἀλλ᾽ ἵγα, παραδίσουτες εἰς τὴν δημοσιότητα πληροφορίας περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν αηρυγιάτων αὐτῶν, συγτελέσωμεν εἰς τὴν δρθήγη ἑρμηνείαν τούτων.

Τὰ καθέκαστα ἐν τῷ οἰκλίψ τούτῳ διέπουν δύο θασικαὶ προϋποθέσεις, πρὸς τὰς δοπίας θεωροῦμεν ἀπαραίτητον νὰ προσαρμόσωμεν πᾶσαν τὴν ἐν τῷ σχολείῳ τελουμένην μορφωτικὴν ἐνέργειαν. Αἱ προϋποθέσεις αὗται εἶναι: α) ἡ ἀναγγώρισις τῆς τεραστίας ἐπιδράσεως, τὴν δοπίαν ἀσκεῖ ἐντελῶς ἀνεπιτήδευτα μέσα εἰς τὴν φυχὴν τοῦ παιδιοῦ τὸ λαϊκοκοινωνικὸν αὐτοῦ περιβάλλον καὶ β) ἡ δρθήγη ἀντίληψις περὶ τῶν πραγματικῶν πηγῶν, ἀπὸ τῶν δοπίων τὸ παιδί παραλαμβάνει τὸ ἀφανὲς ὄλικὸν διὰ νὰ δημιουργήσῃ δι' αὐτοῦ ἐκείνο τὸ δοποῖον καλοῦμεν συγήθως μὲροφωσιν—ἀνάπτυξιν—

Σύμφωνα μὲ τὰς προϋποθέσεις ταύτας τὸ σχολικὸν περιβάλλον ὀφεῖται νὰ ἀποδῆλη τὸν σημερινόν του χαρακτῆρα καὶ νὰ στερηθῇ τῆς ἀνεξαρτησίας του, ὑποτασσόμενον εἰς τὴν τεραστίαν δύναμιν τῆς περιβαλλούσης αὐτὸς λαϊκῆς ζωῆς. Σύμφωνα μὲ τὰς προϋποθέσεις ταύτας τὸ μορφωτικὸν ὄλικὸν δέον νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὰς δυναμικὰς ἐκφάνσεις τῆς γύρω ζωῆς, ἡ δοπία ἐντελῶς ἀθορύβως καὶ ὡς φυσικῇ ἀνάγκῃ δρῶσα δύναμις, περιβάλλει στενῶς καὶ ζητεῖ γὰρ ἀφομοιώσῃ δραδέως καὶ ἀδήλως τὸν ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτήν δημιουργούμενον ἀνθρωπον.

Διὰ νὰ θέσωμεν δὲ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς πράξεως τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θεωρητικὰς ἀντιλήψεις, ἐπεζητήσαμεν τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐν τῇ σχολικῇ πράξει καὶ παραθέτοντες ἐν τέλει τοῦ παρόντος διδούλου συντόμους σχετικὰς περιγραφάς, τρέφοιμεν τὴν ἔλπιδα, διτὶ συντελοῦμεν, ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, εἰς τὴν δρθοτέραν κατανόησιν τοῦ πνεύματος τοῦ Νέου Σχολείου.

Αθῆναι 1939.

I. ΦΥΣΙΣ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

A' Ιστορική ἀνασκόπησις τῆς ἑορτῆς.

Ἡ ἑορτή, ὡς ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι τοσοῦτον παλαιά, δύσον καὶ διάνθρωπος· ἥτις καλύτερον, ἥτις ἑορτὴ ἐμφανίζεται ὡς κατάστασις ἐνὸς ἢ περισσοτέρων ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ὅποιας φθάνουσιν αἱ πληροφορίαι ἡμῶν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπὶ τῆς γῆς βίου. Αὕτη, εἴτε ὡς τελετὴ ἔχουσα θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, εἴτε ὡς κοινωνικὴ συγκέντρωσις, ἔξι ἀφορμῆς συμποσίων, ἀγώνων ἢ ἐξαιρετικῶν γεγονότων, ἔχει πολὺ παλαιάν καταγωγήν, συμπίπτουσαν πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ τούλαχιστον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ιστορικῆς αὐτοῦ παρακολουθήσεως.

Ο “Ομηρος περιγράφων τὴν ζωὴν τῶν ἡρώων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου πολλάκις λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ δημιουργῇ καὶ περὶ ἑορτῶν αὐτῶν καὶ πανηγύρεων. Αἱ τελεταὶ τῶν θυσιῶν, αἱ ἑορταὶ πρὸς τιμὴν τῶν φιλοξενουμένων, οἱ ἀγῶνες, τὰ συμπόσια, αἱ προπομπαὶ καὶ αἱ ὑποδοχαὶ εἰναι ἑορταὶ τῶν ἡρώων τοῦ Ὁμήρου ἐξ ἀφορμῆς διαφόρων γεγονότων θρησκευτικοῦ καὶ ἄλλου χαρακτῆρος. Διὰ νὰ τιμήσῃ λ. χ. δ' Ἀλκίνοος τὸν Ὅδυσσεα ὁργανώνει εἰδικὴν ἑορτὴν, καθ' ἣν τελοῦνται γυμνικοὶ ἀγῶνες, ἐπακολουθοῦσι χοροί, ἀδοντος τοῦ Δημοδόκου, παρατίθεται τράπεζα γέμουσα φαγητῶν καὶ οἶνου καὶ παρακάθηται δ ἀοιδός Δημόδοκος, ἵνα διὰ τοῦ ἄσματος καὶ τῆς φόρμιγγός του εὐφράνη τοὺς συνδαιτυμόνας. Ο-μοίως περιγράφει τὰς ἐν Δήλῳ ἑορτὰς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, τὴν συνάθροισιν ἐν αὐτῇ, τὸν χορόν, τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς ἀγῶνας, γεγονότα, ἀτινα ἐπιθεσιαιοῖς

καὶ ὁ Θουκυδίδης ('Ιστοριῶν Βιβλίον Γ' 104—105).

Ο πατήρ τῆς Ἰστορίας Ἡρόδοτος, Ἰστορῶν τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα πλείστων, ἀνατολικῶν ἴδιᾳ λαῶν, ἀναφέρει καὶ περὶ τῶν ἑορτῶν αὐτῶν καὶ τῶν τελετῶν. Οἱ Αἰγύπτιοι, λέγει, ἑορτάζουν συχνάκις τοῦ ἔτους καὶ ὅλοτε μὲν τινὲς τῶν γυναικῶν κροταλίζουν, τινὲς δὲ τῶν ἀνδρῶν παίζουν τὸν αὐλόν, ἐνῷ οἱ λοιποὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀδουσι, κροτοῦντες τὰς χεῖρας, χορεύουν, ἢ φωνασκοῦν καὶ προσφέρουν ἐν τέλει θυσίας ὅλοτε ἀνάπτουν λυχνίας πέριξ τῶν οἰκιῶν των κατὰ τὴν νύκτα πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὅλοτε κατὰ θρησκευτικὰς τελετὰς αυνάπτονται αἵματραὶ κονταρομαχίαι μεταξὺ τῶν ιερέων, ἐπειθαίνοντος καὶ τοῦ λαοῦ πολλάκις, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρεως.

Οἱ Πέρσαι τελοῦν ἑορτὰς καὶ θυσίας καὶ συμπόσια πολυτελῆ. Οἱ Ἰνδοὶ τρώγουν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ἀσθενεῖς φονεύουν, ἵνα διὰ παχέος κρέατος συμποσιάσουν. Οἱ Σκῦθαι τελοῦν πολεμικὰς ἑορτὰς εύοχούμενοι καὶ πίνοντες τὸν οἶνον διὰ τῶν ἐπιχρυσωμένων κρανίων τῶν φονευθέντων ἔχθρῶν.

Ἡ Ἀστάρη, ἡ Ἐλληνικὴ Ἀφροδίτη, καὶ ὁ Μολὸχ τῶν Φοινίκων ἔξιλεώνοντο δι' ἀνθρωποθυσιῶν. Οἱ Ἰράνιοι μὲ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ τελετὰς καὶ προσευχὰς ἐκαθάριζον τὴν ψυχήν των ἐνώπιον τοῦ Ἡλίου.

Καὶ οἱ Ἑλληνες, ὡς θεοιοὶ ὁ Ὁμηρος, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης καὶ ὅλοι συγγραφεῖς, εἶχον πλῆθος μέγα ἑορτῶν καὶ τελετῶν, συμποσίων καὶ θυσιῶν. Ἡ γέννησις, ὁ γάμος, τὸ πένθος, ἡ μνήμη τῶν νεκρῶν, ὁ κίνδυνος, αἱ καλαὶ ἀγγελίαι ἡσαν ἀφορμαὶ τελετῶν. Ἐκτὸς τούτων, ὁ πόλεμος, ἡ εἰρήνη, οἱ ἀγῶνες ἀπετέλουν θέματα μεγάλων ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Εἰς τὰς Ἀθήνας δέ, τῶν ὅποιών ὁ λαὸς ἦτο εἰς ἄκρον φιλοθεάμων καὶ φιλέορτος, φίλος τοῦ δημοσίου θίου, τῶν τελε-

τῶν, τῶν ἔορτῶν καὶ τῶν μυστικοπαθῶν πομπῶν, ἐτελοῦντο καὶ ἄλλαι ἔορταί, δὲν ἐπισημότεραι ἥσαν τὰ Παναθήναια, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια.

Κατὰ τὰς ἔορτὰς ταύτας ἐλάμβανε χώραν συρροή λαοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἔνεκα τῶν μεγαλοπρεπῶν πομπῶν καὶ θεαμάτων, ἐτελοῦντο μουσικοὶ ἀγῶνες, ἀοιδῶν, κιθαριστῶν καὶ αὐλητῶν, ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ τῶν ραψῳδῶν τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου, ἐτελοῦντο γυμναστικοὶ ἀγῶνες καὶ λαμπαδηφορίαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς πομπαὶ κιθαρῳδῶν καὶ αὐλητῶν, λογχοφόρων καὶ ἀσπίδοφόρων, ἵππεων, ἵερέων, θοηθῶν καὶ θυμάτων, γερόντων, εὐγενῶν πάρθένων, σκευοφόρων καὶ κανηφόρων καὶ ἄλλων μὲν ὑδροχόας καὶ δίφρους εἰς μακράν, λαμπράν καὶ ὑποβλητικὴν ἀκολουθίαν, τὸ θέαμα τῆς ὅποιας μετέδιδε ρίγη μυστικοπαθοῦς συγκινήσεως καὶ ὑπερηφάνου ίκανοποιήσεως. Αἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου ἔορταὶ ἐγίνοντο κατὰ διαστήματα καὶ κατὰ ταύτας ἐπεκράτει εὐθυμίᾳ πολλὴ καὶ μέθη καὶ χοροὶ μετημφιεσμένων καὶ ἐστεφανωμένων, ἀνεβισάζοντο τραγῳδίαι καὶ κωμῳδίαι ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ ἐλάμβανον χώραν ἀγοραὶ καὶ ἐκθέσεις (χόες). Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια ἥσαν θεριναὶ ἔορταί, διαρκείας ἐννέα ἡμερῶν, κατὰ τὰς ὅποιας διὰ προπαρασκευαστικῶν νηστειῶν, καθαρμῶν καὶ θυσιῶν ἐγένετο ἡ μύησις εἰς ταῦτα. Ἔγένετο πομπὴ πρὸς Ἐλευσίνα, μὲν ἄσματα καὶ φωνάς καὶ δαδοφόρους καὶ ἔκει εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ἐτελεῖτο ἡ μύησις, οὖσα τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἔορτῆς.

Οἱ Κομφούκιος, ὁ ἴδρυτὴς τῆς ἡθικῆς θρησκείας τῶν ὑψηλῶν ἰδεωδῶν, παρέσχεν εἰς τοὺς Σίνας τὴν ἀφορμὴν διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς προγονολατρείας καὶ χωρὶς ἀσφαλῶς νὰ τὸ φαντάζεται, τὴν ἀφορμὴν πρὸς τέλεσιν πληθύος ἔορτῶν ἔξευμενίσεως τῶν πνευμάτων ἢ ἔξορκισμοῦ αὐτῶν.

Οι χριστιανοί ἀκολουθήσαντες τὴν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ Ἰ-
δρυθεῖσαν θρησκείαν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης,
ἥτις ἐπεξετάθη ἐπὶ πολλῶν ἐκατομμαρίων ἀνθρώπων,
καὶ ἡ ὅποια εἶναι κατὰ τὸ πολὺ αὐτῆς μέρος θρησκεία
ἔσωτερική, θρησκεία συνειδήσεως, δὲν ἀπέφυγαν μόλον
τοῦτο τὴν σύνδεσιν τῆς ἔσωτερικῆς αὐτῆς οὔσιας πρὸς
ἔξωτερικάς ἐκδηλώσεις τελετῶν, ἑορτῶν καὶ πανηγύ-
ρεων καὶ ἄλλων ἑορταστικῶν ἔξωτερικῶν τύπων. Οὕτω
ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ παρὰ χριστιανοῖς προσέλαβε
σὺν τῷ ἔσωτερικῷ ψυχικῷ γεγονότι, καὶ χαρακτήρα
τελετουργικόν. Ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τῆς
Θεομήτορος καὶ τῶν ἀγίων, γενομένη εἰς δρισμένας ἡ-
μέρας τοῦ ἔτους, ἐν τοῖς ναοῖς, συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἀ-
νάλογον μεταβολὴν τῶν καθημερινῶν ἀσχολιῶν. Ἔξ ἀλ-
λου ἡ γέννησις, ἡ βάπτισις, ὁ γάμος, ὁ θάνατος, ἡ μνήμη
τῶν νεκρῶν, ἡ ἀνομβρία, αἱ θεομηνίαι, εἶναι συχναὶ εὐ-
καιρίαι ἑορτῶν καὶ ἀναλόγων ἑορταστικῶν ἐκδηλώ-
σεων.

Ἀνάλογον κατάστασιν ἐδημιούργησε καὶ εἰς τοὺς
Μωαμεθανούς δὲ Μωαμεθανισμός, ὃν καὶ οὗτος εἰς τὸ
κεφάλαιον τοῦτο, ὅπως καὶ δὲ Χριστιανισμός, μιμητής τῆς
Ἐθραϊκῆς θρησκείας, ἥτις ἀναλόγους ἑορτὰς καὶ τε-
λετὰς παρουσιάζει.

Ἄλλα πρὸς προσδόμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἑορτῆς, εἰς
τὴν εὑρεσιν τῶν γνωρισμάτων αὐτῆς καὶ τῶν στοιχείων,
διὰ νὰ παράσχωμεν τὸν δρισμὸν αὐτῆς, ἃς ρίψωμεν ἔνα
ταχὺ όλέμπια εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν ἀγρίων καὶ τῶν μᾶλ-
λον ἀπολιτίστων λαῶν. Ἡ ἔρευνα τούτων θέλει μᾶς πα-
ράσχη τὴν δυνατότητα, ἵνα εὔκολώτερον διασαφήσωμεν
τὴν οὐσίαν τῆς ἑορτῆς, καθ' ὅσον, ἐφ' ὅσον προχωροῦ-
μεν πρὸς τοὺς μᾶλλον ἀπολιτίστους λαούς, ἐπὶ τοσοῦ-
τον συναντῶμεν αἰσθήματα πηγαῖα, ἀνεπιτήδευτα καὶ
ἔγγυτερον πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κείμενα, ὡς ἐκ

τούτου δὲ δλιγώτερον σκοτεινά. Ἡ ἔρευνα αὕτη θέλει μᾶς διαφωτίσει περὶ τοῦ ποία ἡ ἀνάγκη τῆς ἑορτῆς καὶ ποῖος ὁ τρόπος τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἑορταστικῆς διαθέσεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἀλλως τε ἀνάγκη τῆς ἐρεύνης ταύτης, διὰ νὰ καθορισθῶσι τὰ κοινὰ γνωρίσματα πασῶν τῶν ἑορτῶν δλων τῶν λαῶν καὶ θεμελιωθῆ ἡ ἐπὶ τούτων κρίσις.

Οἱ Ἱάπωνες ἑορτάζουν τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνοίξεως τὴν ἔλευσιν τῶν πρώτων ἀνθέων (κερασέας), τὴν ἔξαφάνισιν τῶν χιόνων (τὸ ἄνθισμα τῆς δαμασκηνέας), τὴν ἄνθισιν τῶν χρυσανθέμων καὶ τὴν ἑορτὴν τῶν πυρῶν κατὰ τὸ θέρος, τῆς σελήνης κλπ. Εἰς πάσας τὰς ἑορτὰς ταύτας γίνονται χοροὶ καὶ μέθη. Ἡ μουσικὴ εἰς τὴν Ἱαπωνίαν δὲν εἶναι εὐρέως διαδεδομένη, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον εἰς κάθε ἑορτήν.

Οἱ Κινέζοι ἔχουν πλῆθος ἑορτῶν καὶ τελετῶν, μὴ ἀφισταμένων τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κομφουκίου τελουμένων. Εἰς πάσας τὰς ἑορτὰς ταύτας τελεῖται συγκέντρωσις καὶ ἀκολουθεῖ γεῦμα δαπανηρὸν καὶ μεγαλοπρεπές.

Οἱ Ἰνδοὶ ἐπίσης ἔχουν πολύαριθμους ἑορτὰς καὶ τελετάς, τελουμένας μὲ σχολαστικὴν ἀκρίβειαν, μὲ πᾶσαν δυνατὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ μὲ μεγάλην δαπάνην. Τοσαύτην δὲ σημασίαν ἀποδίδουν εἰς τὰς ἑορτὰς, ὅστε καὶ ἔξαιρετικὰ γεγονότα λαμβάνουν χώραν κατ' αὐτάς. Αἱ γῆραι π. χ., αἱ ὁποῖαι παλαιότερον ἐκαίοντο ζῶσαι μετά τῶν νεκρῶν τῶν ἀποθησκόντων συζύγων των, κατόπιν ἐπεμβάσεως τῶν Ἀγγεικῶν ἀρχῶν, δὲν ὑποθάλλονται πλέον εἰς τὸ μαρτύριον τοῦτο, ἀλλὰ ζῶσι βίον ἀφανῆ, ἐν εἴδει ζωντανῶν νεκρῶν. Κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐν τούτοις ἐπιτρέπεται καὶ εἰς ταύτας νὰ λούωνται χωριστὰ εἰς καππιο ἀπόκρυφον μέρος τοῦ ποταμοῦ. Ὁ χορὸς δὲ εἶναι τόσον ἀπαραίτητον στοιχεῖον ἑορτασμοῦ, ὅστε οἱ

ναοί διαθέτουν ειδικάς χορευτρίας (bailaderas), όπως οι ίδιοι μας τούς νεωκόρους.

Είς τὴν Κορέαν πᾶσα δημοσίᾳ ἐκδήλωσις εἴτε χαρᾶς, εἴτε λύπης, συνοδεύεται πάντοτε ἀπὸ χορόν. Ὁ χορὸς καὶ ἡ μουσικὴ χαρακτηρίζουν τὰς ἑορτὰς τοῦ λαοῦ τῆς Κορέας.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Θιβέτ, ὑπὸ πολίτευμα θεοκρατικόν, ἔχουν περισσοτέρας ἑορτάς, παρὰ ἐργασίμους ἡμέρας. Κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα τοῦ ἔτους π. χ., τὴν πρώτην τελεῖται ἡ ἑορτὴ τῆς πρωτοχρονιάς, τὴν δευτέραν ἡ ἑορτὴ τῶν ἀκροθασιῶν, τὴν τρίτην ἡ ἑορτὴ τῆς μεγάλης προσένχης, τὴν δύδονταν καὶ δεκάτην αἱ συνήθεις ἑορταστικαὶ ἡμέραι τοῦ μηνός, τὴν 15ην ἡ ἑορτὴ τῶν προφητειῶν. Τὴν 25ην καὶ 30ην αἱ συνήθεις ἑορταστικαὶ ἡμέραι τοῦ μηνός. Εἰς τὸ πλῆθος δὲ τοῦτο τῶν ἑορτῶν πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ αἱ ἑορταὶ τῆς σελήνης, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πανσέληνος αὐτῆς. Ἀνάλογοι εἰς πλῆθος εἰναι καὶ αἱ ἑορταὶ κατὰ τοὺς ἄλλους μῆνας. Κατὰ τὰς ἑορτὰς ταύτας πρωτοστατοῦν οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ λαμπάδανουν χώραν προσευχαί, ἔξορκισμοί, συμπόσια, μέθη, χοροί καὶ πομπαί.

Οἱ Μογγόλοι ἑορτάζουν τὴν ἑορτὴν τῆς Σελήνης, καθ' ἥν διανέμονται δῶρα διάφορα, ἰδίως ὅμως κτηνοτροφικά.

Οἱ Πέρσαι ἔχουν καὶ οὗτοι τὰς ἡμίσεις των ἡμέρας ἑορτάς· κατ' αὐτὰς δὲ εἰναι θορυβωδέστατοι, χορεύοντες, φωνασκοῦντες, ἄρδοντες καὶ κρούοντες τύμπανα μετ' ἀλαλαγμῶν.

Οἱ Καλαθῖται τῆς Βόρνεο τελοῦν τὴν ἑορτὴν τοῦ τέλους τοῦ θερισμοῦ τῆς δρύζης καὶ ἄλλας εἰδωλολατρικάς ἑορτάς καὶ πανηγυρισμούς, οἵτινες συνίστανται κυρίως εἰς συμπόσια καὶ γενικὴν εύθυμιάν.

Οἱ Βατάκοι τῆς Σουμάτρας ἑορτάζουν τὸν ἔβδομον

μήνα τῆς κυήσεως τῆς συζύγου των καὶ ἡ ἔορτὴ συνίσταται εἰς τὴν δοσοληψίαν δώρων, εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν εύχῶν καὶ τέλεσιν συμπασίου, χοροῦ καὶ μουσικῆς.

Εἰς δὲ τὴν ἄπω Ἀνατολὴν ὁ γάμος καὶ ἡ κηδεία τελοῦνται μὲν ἔνα πλούσιον τελετουργικόν, ἐκκινοῦν κυρίως ἀπὸ ἔνα ἀνομολόγητον πλῆθος δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων.

Οἱ Ἰνδιάνοι τῆς Ν. Ἀμερικῆς συνοδεύουν τὰ ἔορτάς των μὲ θυσίας ἐπὶ τῆς πυρᾶς, μὲ χοροὺς καὶ μὲ μουσικὴν ἥρεμον, μονότονον καὶ κάπως ἐλκυστικῶς μελαγχολικήν.

Οἱ Ἐσκιμῶι ἔχουν δύο μόνον ἔορτάς, συμπιπτούσας μὲ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς μιᾶς μακρᾶς των ἡμέρας καὶ κατ' αὐτὰς εἰς μὲν τὴν πρώτην προσεύχονται εἰς τοὺς θεούς των, νὰ τοὺς στείλουν ἀφθονον ἐσοδεῖαν ἀλιείας καὶ κυνηγίου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εὐχαριστοῦν αὐτούς διὰ τοῦτο. Αἱ ἔορταστικαὶ των συνήθειαι συνίστανται εἰς τὴν τέλεσιν διαφόρων συμβολικῶν εἰδολολατρικῶν σκηνῶν ἐν συναθροίσει, εἰς ὅμαδικὰ γεύματα, εἰς ἀγῶνας ἢ μυμικὰς κινήσεις, ἔχούσας σχέσιν μὲ τὰς ἀσχολίας των καὶ εἰς χορούς μετὰ θορύβου ἀπὸ φωνᾶς καὶ ὅργανα.

Οἱ μαῦροι τῆς Ἀφρικῆς ἀρέσκονται εἰς συχνάς ἔορταστικὰς ἐκδηλώσεις, συνισταμένας εἰς χορούς, συγκεντρώσεις, θορύβους, ἢ μουσικὴν ἐν καιρῷ νυκτός, ἐπ' εὐκαιρίᾳ γάμων, γεννήσεων, κηδειῶν ἢ ἀλλαγῶν ἐπονῆς.

Οἱ Γκάλλα τῆς Ἀθηνασίας καὶ οἱ Μπιλένε τῆς Ἐρυθραίας ἐκδηλώνουν τὴν ἔορταστικήν των διάθεσιν μὲ ταχείας καὶ ὀρθίμους κινήσεις καὶ θορυβώδη σύγχυσιν ἥχων.

Εἰς τὴν Πολυνησίαν αἱ ἔορταὶ εἶναι πολλαὶ καὶ ὀραιῖαι. Κατ' αὐτὰς ἐκδηλοῦται τὸ ἔορταστικὸν πνεῦμα διὰ τῆς ὅσον τὸ δυνατὸν πολυπληθεστέρας συναθρο-

σεως, δι' ὁμαδικῶν καὶ ἀτομικῶν χορῶν καὶ διὰ πλουσίων γευμάτων.

Οἱ Μαλαῖοι χρησιμοποιοῦν κατὰ τὰ ἔορτάς των μουσικὴν ἀπομιμουμένην τοὺς φυσικοὺς ἥχους τοῦ δάσους, τοῦ ρυακίου ἢ τοῦ πνέοντος ἀνέμου.

Γενικῶς ἡ μουσικὴ καὶ ὁ χορὸς εἰναι ἀλληλένδετα εἰς τὴν τέχνην τῶν ἀγρίων. Ὁ χορὸς ἀποτελεῖ πολλάκις μέρος τοῦ προγράμματος θρησκευτικῶν τελετῶν, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ χοροὶ πολεμικοὶ ποικίλλοντες ἀπὸ δι' ἀπλῶν κινήσεων τῶν θραχιόνων καὶ τοῦ κορμοῦ, τελουμένους ἔως διὰ κυκλικῶν καὶ ἄλλων πολυπλοκωτέρων συνδυασμῶν ἔκτελουμένους.

B'. Ἡ ἔορτὴ ὡς μορφὴ κοινωνικῆς ζωῆς.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἴστορικῆς ἀνασκοπήσεως καὶ ἔξετάσεως τῶν ἔορταστικῶν συνηθειῶν τῶν διαφόρων ἐπὶ τῆς γῆς λαῶν καὶ τῆς ἐρεύνης περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς ἔορτῆς καὶ τῆς ἀφετηρίας αὐτῆς, προκύπτουν σαφῶς τρία συμπεράσματα, γενικὸν ἔχοντα κῦρος.

1. "Οτι ἀνέκαθεν δῆλοι οἱ λαοὶ ἔώρταζον καὶ δτὶ ἡ ἔορτὴ ἀπετέλει ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς αὐτῶν εἰς μεγάλην χαράν, εἰς μεγάλην λύπην ἢ ἔξαιρετικὸν γεγονός θρησκευτικὸν ἢ ἄλλο τοιοῦτον.

2. "Οτι πάντες οἱ λαοί, ἀνεξαρτήτως τῆς θαθμίδος τοῦ πολιτισμοῦ εἰς ᾧν εύρισκονται, ἔχουν καὶ τὰς ἔορτάς των. Ἀπὸ τῶν ἀγρίων καὶ τῶν κανονιθάλων, οἵτινες δρυχοῦνται καὶ ἀλαλάζουν γύρωθεν τῆς πυρᾶς μέχρι τῶν ἔορταζόντων τὰ Παναθήναια Ἀθηναίων.

4. "Οτι ἡ ἔορταστικὴ διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλοῦται πάντοτε ἐν τῇ διμάδι διὰ χοροῦ, ἄσματος, γεύματος πλουσίου καὶ πράξεων κοινωνικῶν.

Προσεκτικωτέρα δηλαδή παρατήρησις τῶν ἔορτῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς τελέσεως αὐτῶν παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς, φέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν σπουδαῖα πορίσματα καὶ ως πρὸς τὰς ἀφορμὰς ἐμπνεύσεως τῶν ἔορτῶν καὶ ως πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς αὐτῶν καὶ τῆς ἀναγκαιότητος τούτων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιγραφῶν προκύπτει σαφῶς ὅτι ἀφορμαὶ τῆς καθιερώσεως τῶν ἔορτῶν ἦσαν: α) ἡ θρησκεία, β) ἡ πέριξ φύσις καὶ ἡ πάλη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, καὶ γ) τὰ ἐκάστοτε συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου.

Πᾶσα ἑκδήλωσις λατρείας παντὸς λαοῦ, παντὸς θρησκεύματος καὶ πάσης ἐποχῆς λαμβάνει τὸν χαρακτῆρα ἔορτῆς. Ἡ θρησκεία παρέσχε τὰς ἀφορμὰς πρὸς ἔορτὴν ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων μέχρι σήμερον καὶ ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῶν κατοίκων τῆς Πολυνησίας. Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἐνέπνευσε τόσας ἔορτάς καὶ τοιαύτας ἑκδηλώσεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς ἀρχαίους τὰς ἔορτάς τῆς Δήλου, ὅπως καὶ ἡ τῆς Θεομήτορος ἐμπνέει τοὺς συγχρόνους διὰ τὰς τοιαύτας τῆς Τήνου. Τὸ διὸν δὲ παρατηρεῖται εἰς δλους τοὺς λαούς. Αἱ πλείσται ἔορται καὶ τελεταὶ ἔχουν θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Εἰς τὸ Θιβέτ δέ, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἔξουσία κοσμικὴ πέραν τῆς τοῦ Δαλαϊλάμα καὶ τῆς Λεράχλας αὐτοῦ, δὲν ὑπάρχει χρόνος δι' ἄλλας μὴ θρησκευτικάς ἔορτάς.

Ἡ φύσις κατὰ δεύτερον λόγον καὶ αἱ μετὰ ταύτης ἀνθρώπιναι σχέσεις, ἀποτελοῦν τὴν αἰτίαν πολλῶν ἔορτῶν πλείστων λαῶν. Οἱ Ἱάπωνες, εἴδομεν, ἔορτάζουν τὴν ἀνοιξιν, τὸ φθινόπωρον κλπ. Οἱ Ἔσκιμοι τὴν πρωΐαν διὰ τὸ ςλικὸν κέρδος, οἱ Μαλαῖοι μιμοῦνται τὴν

φύσιν, οι Εύρωπαίοι έορτάζουν τὸν τρυγητόν, τὸν θερισμόν, τὴν σποράν, τὴν συγκομιδήν. Εἰναι τοσοῦτον στενῶς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς ἀσχολίας του συνδεδεμένος ὁ ἄνθρωπος, ώστε τὰ ὄλικά ἐκ ταύτης ὀφελήματα, τὰς ρεαλιστικωτέρας του πρὸς ταύτην σχέσεις, τοὺς καθημερινοὺς ἐπάνω εἰς αὐτὴν μόχθους το θέλει νὰ ἀναγάγῃ εἰς σφαίρας πνευματικάς, εἰς συναισθηματικάς καταστάσεις, εἰς ἐπίπεδα ἰδανικά. Καὶ τότε αἱ ἀκδηλώσεις τῆς ψυχῆς του λαμβάνουν τὴν μορφὴν κοινῶν ἔορταστικῶν καταστάσεων, ὅφ' ἂς τελεῖ ἐν σύνολον ἀτόμων δμοίων, δμοίας πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν φύσιν ἔχόντων σχέσεις καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἡ δμοίας ὑπαγομένων συνθήκας.

"Αλλη, ὡς εἴπομεν, πηγὴ ἔορτῆς εἰναι ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος ἐκάστου ἀτόμου. Εὔχάριστα ἡ δυσάρεστα συναισθήματα, εὐεξία ἡ τυχαῖα γεγονότα, ἀτομικὴν ἔχοντα σημασίαν, ἀποτελοῦν ἀφορμὰς πρὸς ἔορτήν, εἰς ἥν μετέχουν καὶ τὰ ἐγγύτερα ἡ κάπως συνδεόμενα πρὸς τὸ ἔορτάζον ἀτομον πρόσωπα.

"Ἡ ἀναχώρησις ἡ ἡ ἐπάνοδος, ἡ γέννησις ἡ ὁ θάνατος, ἡ μνηστεία καὶ ὁ γάμος, ἡ βάπτισις καὶ αἱ διάφοροι ἐπέτειοι σημαντικῶν γεγονότων εἰναι ἀφορμαὶ ἔορτῆς ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς. Διάφορα δὲ γεγονότα, ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν τοιαύτην ἡ τοιαύτην τύχην μιᾶς δμάδος, ἐνὸς κράτους, ἐνὸς ἔθνους, ἀσκήσαντα ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πεπρωμένων του, ἀποτελοῦν καὶ ταῦτα ἀφορμὴν πρὸς ἔορτήν.

"Ἐξετάζοντες τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἴστορίαν τῶν διαφόρων λαῶν δὲν εὑρίσκομεν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τινας ἀνευ ἔορτῶν καὶ συναφῶν ἀκδηλώσεων. Καὶ ὁ Ἰνδὸς καὶ ὁ Σκύθης καὶ ὁ Ἀσσύριος, καὶ ὁ Ἐλλην ἔορτάζουν, δπως ἔορτάζουν ἐπίσης οἱ Ζουλού, οἱ Γκάλα, οἱ Μαλαΐοι καὶ οἱ

Μαμελοῦκοι. Καὶ ἔορτάζουν σήμερον, ὅπως καὶ πρὸ ἐ-
κατὸν καὶ χιλίων καὶ τρισχιλίων ἐτῶν. Μὲ τὰς Ἰδίας
ἀφορμάς, μὲ τοὺς Ἰδίους ἢ παρεμφερεῖς τρόπους.
Εἶναι μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὸ ἔορτάζειν.
Εἶναι μέσα εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ μέσα εἰς τὴν ζωὴν
τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἔορτή, ὅπως καὶ ἡ ἐργασία καὶ ἡ
ἀνάπταυσις. Κανεὶς ἄλλος δὲν ἔδιδαξε τοὺς ἐρυθροδέρ-
μους ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ζωῆς ὅθησιν, τὴν αὐτό-
ματον, τὴν ἔσωθεν ὑπάρχουσαν καὶ κατευθύνουσαν κλί-
σιν, νὰ ζοῦν, νὰ τρέφωνται, νὰ ἀναπαύωνται, ἀλλὰ καὶ
νὰ ἔορτάζουν. Καὶ οἱ Κανίθαλοι, καὶ οἱ Κάφροι, καὶ
ζῷά τινα, καὶ πιτηνά ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα,
κοντά εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐργασίας, κοντά εἰς τὴν ἀ-
νάγκην τῆς ἀναπαύσεως, εύρισκουν καὶ τὴν ἀνάγκην
τῆς ἔορτῆς.

‘Οἱ ἀνθρωποις εἶναι ζῷον κοινωνικόν. Ἡ ἐργασία καὶ ἡ
ἀνάπταυσις, τὰ δύο ταῦτα ἐναλλασσόμενα στάδια τῆς
φθορᾶς τοῦ χρόνου καὶ τῶν δυνάμεών του, φέρουν τοῦ-
τον μακράν τῶν δμοίων του, τὸν δόληγοῦν εἰς ἀντίθετον
πρὸς τὰς φυσικάς του κλίσεις δρόμον καὶ τὸν ἀπομα-
κρύνουν ἀπὸ τὸν φυσικὸν πρὸς τοὺς δμοίους του σύνδε-
σμον. Ἡ ἔορτή, τὸ φυσικὸν τοῦτο δῶρον, χάριν τῆς ἴσορ-
ροπίας καὶ τῆς ἀρμονίας, τὸ ἀντιστάθμισμα τῶν ἀντι-
κοινωνικῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀσχολιῶν καὶ διάλωνιος σύνδε-
σμος τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, εἶναι μέγα δῶρον τῆς
φύσεως πρὸς τὴν ζωὴν. Ἡ ἐργασία ἰκανοποιεῖ, ἡ ἀνά-
πταυσις ἀναπληρώνει, ἡ ἔορτή τέρπει καὶ ἀναπτερώνει
τὴν ψυχήν, ζωοποιεῖ τὸ πνεῦμα, πληροῖ τὸ ἐσωτερικὸν
κενὸν καὶ δόηγει τὸ ἄτομον εἰς τὸν κοινωνικόν του προο-
ρισμόν. Ἡ ἀνάπταυσις ἐκ τῶν συνεχῶν κόπων, λέγει ὁ
Πλούταρχος, εἶναι ἀνάγκη, διότι ὁ θεός τοῦ ἀνθρώπου
δὲν δύναται νὰ εἶναι διηνεκής ἐργασία, ἀλλὰ ἐργασία
καὶ ἀνάπταυσις, δὲν δύναται νὰ εἶναι μόνον ἐγρήγορσις,

ἀλλὰ καὶ ὑπνος, δὲν εἶναι πόλεμος, ἀλλὰ καὶ εἰρήνη, δὲν εἶναι ἐνέργοι πράξεις, ἀλλὰ καὶ ἔορται καὶ ψυχαγωγίαι καὶ ἀπολαύσεις.

Ἐκεῖνο δῆμος τὸ δόποιον χαρακτηρίζει θεαθύτερον τὴν ἔορτὴν εἶναι, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ποτὲ ἔργον ἐνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ διμάδος δημοίων τοιούτων, καὶ μάλιστα διμάδος δῆσον τὸ δυνατὸν πολυπληθεστέρας.

Ἄπαραίτητος προϋπόθεσις ἔορτασμοῦ εἶναι ἡ συνάθροισις. Τοῦτο βλέπομεν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις, οἵ δόποιοι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, κατὰ δεκάδας μυριάδων ἔσπευδον εἰς τὴν Βούθαστιν διὰ τὰς ἔορτάς της καὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, τὰς ἔορτάς τῶν δημοίων ἔχαρακτήριζεν ἡ συρροή πολλοῦ πλήθους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους λαούς, τόσον τοὺς πεπολιτισμένους, ὃσον καὶ τοὺς δλιγάτερον τοιούτους. Ὁ ἀνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ συνεορτάσῃ, διότι τότε εὑρίσκεται εἰς τὸν δρόμον καὶ τὸν προορισμὸν τῆς ἔορτῆς, τότε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἰκανοποιεῖται καὶ τέρπεται, καὶ τότε ἡ φύσις δικαιώνεται. Ἐπιζητεῖ ἡ ἐσωτάτη κλίσις τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μυστικὸν τῆς κρύπτης αὐτῆς τῆς ζωῆς, νὰ καταστῆσῃ τὴν ἔορταστικήν της διάθεσιν γνωστήν καὶ νὰ παρασύρῃ εἰς αὐτὴν ὃσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους δημοίους, ἵνα πληρέστερον ἰκανοποιηθῇ. Διὰ τοῦτο καὶ κρότος, καὶ φωναί, καὶ μουσική, καὶ χορίαι, καὶ τυμπανοκρουσίαι καὶ ἀλαλαγμοὶ παρὰ τοῖς πρωτογόνοις συνοιδεύουν τὰς ἔορτάς των καὶ δίδουν τὸν τόνον τῶν ἔορταστικῶν σκηνῶν των. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἔορτάς τῶν πεπολιτισμένων δὲν δυνάμεθα νὰ ἀφαιρέσωμεν τὸ στοιχεῖον τοῦτο. Καὶ ἀπὸ τὰς ἔορτάς τὰς τελουμένας εἰς παρὰ πολὺ στενὸν κύκλον, καὶ ἀπὸ αὐτὰς δὲν λείπει ὁ προσκεκλημένος.

Ἡ ἔορτὴ εἶναι κοινωνικὴ ἀνάγκη, εἶναι μέσα εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, μέσα εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ,

ἡ ἔορταστικὴ κλίσις, δπως εἰναι καὶ τὸ πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς ἔνστικτον. "Ἐνας λαὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄτομα, τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὅποιων μετὰ τῶν ήθῶν καὶ ἔθιμων, τῶν ἔορτῶν καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν ἀποτελοῦν τὸ ἴδιαίτερον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα αὐτοῦ, διὰ τοῦ ὅποιου διαστέλλεται ἀπὸ ὅμάδα ἄλλου λαοῦ. Μὲ ἄλλας λέξεις, ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ἐνὸς λαοῦ χαρακτηρίζεται καὶ ἀπὸ τὰς ἔορτὰς αὐτοῦ. Αὗται ἀποτελοῦν μορφὴν κοινωνικῆς ζωῆς ζωηρᾶς, ἐναργοῦς, πλήρους. Αἱ ἔορται τῶν Ἀπόκρεω π. χ. μεταβάλλουν τὴν χροιὰν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ προσδίδουν εἰς αὐτὴν μίαν νέαν μορφὴν ἐντελῶς διάφορον ἐκείνης, ποὺ προϋπήρξεν ἢ ποὺ θὰ ἐπακολουθήσῃ. Ὁμοίως αἱ ἔορται τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονίᾶς ἢ τοῦ Πάσχα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀπόκρεω τὰ πάντα ἀλλάσσουν ρυθμόν. Εἰς μίαν πόλιν τὰ καταστήματα διακοσμοῦνται διαφοροτρόπως, εἰς τοὺς δρόμους ἐγκαθίστανται πωληταὶ ἀποκριάτικων εἰδῶν, προσωπείων, ἐγχρώμων χαρτοταινῶν, διαφόρων παιγνιδίων, δύκόσμος κυκλοφορεῖ ἀφθονώτερον, εἰς τοὺς δρόμους, καὶ διάφοροι μετημφιεσμένοι περιέρχονται τὰς ὁδοὺς καὶ ἐκτελοῦν κωμικὰς καὶ εὐθύμους σκηνάς· ἡ «γκαϊτανάκι», δ «γιατρός», χοροί, τραγούδια, ρομβίες, λατέρνες, τίθενται εἰς περιοδείαν, διὰ νὰ σκορπίσουν τὴν εὔθυμον διάθεσιν καὶ νὰ ἐπιφέρουν τὴν ποθητὴν ἀλλαγὴν εἰς τὸν μονότονον καὶ κουραστικὸν ρυθμὸν τῆς ζωῆς. Νυκτέριναι διασκεδάσεις καὶ χοροί, ὡς καὶ ὑπαίθριοι συγκεντρώσεις, προδιαθέτουν τὸν λαὸν καὶ μεταδίδουν ἀκουσίως καὶ ἀσυναισθήτως διάφορον διάθεσιν καὶ παρασύρουν αὐτὸν εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ἔορταστικοῦ ὁργασμοῦ, τὰς παρελάσεις τοῦ Καρναβάλου. Καὶ μετὰ τὴν μελαγχολικὴν ἔορτὴν τῆς Δευτέρας, ἐπανέρχεται πάλιν δ κουρασμένος καὶ κεκορεσμένος λαὸς εἰς τὰς τα-

κτικάς του συνηθείας, εἰς τὸν συνήθη ρυθμὸν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Τότε ἀποτελεῖ παραφωνίαν τὸ λησμονημένον κόκκινο φεσάκι εἰς τὸ κεφάλι τοῦ παντοπωλούπαλλήλου, ἐνῷ πρὸ δύο μόλις ἡμερῶν ἦτο ἄριστα εἰς τὴν θέσιν του καὶ τόσον σύμφωνον πρὸς τὸ λαϊκὸν αἴσθημα. Κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς οἱ ἀνθρώποι Өλέπουν, κινοῦνται καὶ ἔργαζονται ἐπάνω εἰς μίαν διαφορετικὴν γραμμὴν καὶ ἀκολουθοῦν δλοι τὸ ρεῦμα τῆς ἑορτῆς, τὸ τόσον εὔεργετικὸν καὶ ὀραῖον. Καὶ ὅταν καὶ τοῦτο παρέλθῃ, τότε νέοι ἐντελῶς ἀνθρώποι, οἱ εὕθυμοι τῆς χθὲς ἑορτασταί, θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἀσχολίας των καὶ ἡ ζωὴ θὰ εὕρῃ πάλιν τὸν μονότονον παλαιὸν ρυθμὸν τῆς, διὰ νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ καὶ πάλιν, ὅταν ἡ ἑορταστικὴ ὑπόθεσις τῆς φύσεως θὰ εἰναι ἀνάγκη νὰ τεθῇ καὶ πάλιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ζωῆς.

Γ'. Ἐννοια τῆς ἑορτῆς

Ἐκ τῶν προλεχθέντων συνάγεται, ὅτι ἡ ἑορτὴ δὲν είναι ἀπλοῦν τι καὶ τεχνητὸν κατασκεύασμα ἐνὸς ἀνθρώπου διὰ τὴν διάθεσιν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου τῆς σχολῆς του. Ἐὰν ἦτο τοιοῦτον, δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀπαντᾶται εἰς δλους τοὺς λαοὺς καὶ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, οὐδὲ θὰ ἦτο ἀπαραίτητον τῆς ἑορτῆς στοιχεῖον τὸ πλῆθος. Ἀλλ ὁύδε καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀφορμῶν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἀφορμάται ἔκαστος λαός διὰ νὰ ἑορτάζῃ.

Ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδεχθῶμεν τὸν ὄρισμόν, τὸν δποῖον δίδει ἡ Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια, ὁρίζουσα, ὅτι ἡ ἑορτὴ είναι χρόνος Ἱερός, καθηγιασμένος, ἀφιερωμένος εἰς τὴν λατρείαν ἢ χρόνος ἀποχῆς ἀπὸ πάσης ἐργασίας ἢ ἐνασχολήσεως ἢ χρόνος χαρᾶς καὶ εύφροσύ-

νης διὰ σπουδαίον καὶ εὐχάριστον γεγονός, διότι καὶ πολλαὶ ἔορται δὲν εἶναι χρόνος καθηγιασμένος, ώς μὴ ἔχουσαι ἀντικείμενον τὴν θρησκείαν, οὐδὲ πᾶς δὲ χρόνος τῆς ἀποχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ πάσης ἐργασίας καὶ ἐνασχολήσεως εἶναι ἔορτή, καθ' ὅσον καὶ ἄλλαι αἰτίαι ἐπιθάλλουν ἀποχὴν ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Ἀλλὰ καὶ κάποιαν ἐνασχόλησιν ἔχει ὁ ἔορτάζων, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἀποχῆς ἀπὸ πάσης ἐνασχολήσεως. Τέλος οὐδὲ χρόνος χαρᾶς καὶ εύφροσύνης εἶναι πάντοτε ἡ ἔορτή, διότι καὶ λύπης πολλάκις ἀναμνηστικὴ εἶναι ἡ ἔορτή. Ἡ Μεγάλη Ἐθδομάς, ἡ κηδεία, ἡ μνήμη τῶν νεκρῶν, θλιβεραὶ ἐπέτειοι, εἶναι ἔορταὶ λυπηρῶν γεγονότων ἀναμνηστικαὶ, καθ' ᾧς οὕτε χαρά, οὕτε εύφροσύνη δοκιμάζεται. Δὲν δυνάμεθα ἄρα διὰ τοῦ δρισμοῦ τούτου νὰ ἐκφράσωμεν διτι ἀκριθῶς εἶναι ἡ ἔορτή, καθ' ὅσον εἶναι ὅτε μὲν στενώτερος, ὅτε δὲ πλατύτερος τοῦ πρέποντος καὶ δὲν κάμνει λόγον καὶ περὶ τῶν στοιχείων, ἀτινα ἀποτελοῦν ἡ χαρακτηρίζουν τὴν οἰανδήποτε ἔορτήν.

‘Ο Philipp H-o’rdt εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ζερβοῦ μεταφράσθὲν 6ιελίον του «Μορφαὶ τῆς ἀγωγῆς», δρίζει τὴν ἔορτήν ὡς ἀπραγμοσύνην, πηγάζουσαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δφείλειν (m.u’ssen), ώς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὸ δφείλειν τῆς ἐργασίας, τὸ δφείλειν τῆς ἐξωτερικῆς 6ίας ἢ τῆς γυμνῆς ἀνάγκης. Εἰς τὸ 6διον δὲ τοῦτο 6ιελίον παρατίθεται καὶ χωρίον τι ἐκ τοῦ α’ ἐπιταφίου λόγου τοῦ Περικλέους, δρίζοντος τὰς ἔορτάς ώς πλῆθος καλῶς ὀργανωμένων εύκαιριῶν πρὸς ἀπραγμοσύνην, πρὸς τὸ καλῶς σχολάζειν, πρὸς ὀραίαν ἀργίαν καὶ ἀνάπταυσιν.

Εἰς τὸν δρισμὸν τοῦτον τοῦ H-o’rdt, ἐνισχυόμενον καὶ ἀπὸ τὰ λεγόμενα τοῦ Περικλέους, διακρίνομεν τοῦτο τὸ 6αρυστήματον στοιχείον. Ἡ ἔορτή δὲν εἶναι ἔνα δφείλειν οἰανδήποτε ἐξωτερικῶς ἐπιθαλλόμενον, διότι τότε θὰ ἡδύνατο νὰ ἦτο καὶ ἐργασία, δὲν εἶναι ἔνα καθῆκον πρὸς

κάτι έξωτερικόν, πού πρέπει δπωσδήποτε νὰ ἐκπληρωθῇ δι' ἔξωτερικούς λόγους, ἀλλὰ ἐνα δφείλει ἔσωτερικόν, πού ἔρχεται ἀπὸ μέσα μας, ἀπὸ τὸν Ἰδιον τὸν ἑαυτόν μας, ἀπὸ τὰ ὕαθυτερα στρώματα τῆς οὐσίας τῆς ὑπάρχεως μας. Ὁρίζεται δηλαδὴ ἡ ἔορτὴ ὡς πρωταρχικὴ ἀνάγκη τοῦ ζῶντος ἀνθρωπίνου δργανισμοῦ. Τοῦτο ἄλλως τε γίνεται πλέον φανερὸν ἀπὸ τὴν ἴστορικὴν ἀνασκόπησιν τῆς ἔορτῆς καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῶν στοιχείων αὐτῆς.

Κατὰ ταῦτα, ἔχοντες ὅπ' ὅψει τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, δυνάμεθα ἔτι σαφέστερον ἡμεῖς νὰ δρίσωμεν τὴν ἔορτὴν ἀναλόγως τῆς φύσεως καὶ τῆς ὕαθυτέρας αὐτῆς οὐσίας, ὡς κατάστασιν, καθ' ἦν δ ἀνθρωπος, ἐλαυνόμενος ὑπὸ ἔμφυτου διαθέσεως καὶ δργανικῆς ἀνάγκης. διακόπτει τὴν συνήθη αὐτοῦ ἔργασίαν ἡ ἀνάπαυσιν ἔξ αφιρμῆς ἔξαιρετικοῦ τινος γεγονότος, θρησκευτικοῦ, φυσικοῦ ἢ συναισθηματικοῦ καὶ ἐπιδίδεται μετ' ἄλλων δμοίων του εἰς σειρὰν πράξεων ἰδιομόρφων, συνισταμένων κυρίως εἰς συναθροίσεις, χορούς, ἀσματα, θορύβους, συμπόσια, εύθυμίαν καὶ ἀποσκοπουσῶν οὐχὶ εἰς τὴν παραγωγὴν ἔργου τινός, ἀλλὰ τὴν ίκανοποίησιν ἔσωτάτης καὶ ἀφανοῦς ἀνάγκης.

Τοιοῦτος ὁ δρισμὸς τῆς ἔορτῆς ἀναθιεάζει ταύτην κατὰ τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν αὐτῆς, οὐχὶ εἰς τὴν θέσιν ἀπλοῦ τινος φαινομένου, ἢ, ὡς εἴπομεν, ἀνθρωπίνου δημιουργήματος, ἀλλὰ εἰς τὴν θέσιν πρωταρχικοῦ στοιχείου τῆς ἀνθρωπίνης ζωϊκῆς οὐσίας καὶ θεωρεῖ ταύτην ὡς ἔμφυτον τῆς ζωῆς διάθεσιν, ὡς φυσικὴν κλίσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἔνστικτον ὕασικὸν, κινοῦν καὶ δδηγοῦν τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ θίου του. Τοιαύτη δὲ οὖσα ἡ ἔορτή, ἥ καλύτερον πλέον, ἥ ἔμφυτος ἔορταστικὴ κλίσις καὶ προδιάθεσις τοῦ ἀτόμου, ἐνέχει ὑψίστην σημασίαν διὰ τὴν ἔξέλιξιν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐπιτακτικὴ προσθάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς ἔρεύνης αὐτῆς καὶ τῆς δρθῆς

γνώσεώς της, ινα τά ἐκ ταύτης πορίσματα χρησιμοποιήσῃ ὁρθῶς ἡ ἀγωγὴ καὶ τὸ σχολεῖον, τοῦ δποίου κυρίως ἔργον εἶναι ἡ παρακολούθησις καὶ ἡ ὑποθοήθησις τῆς ἔξελίξεως τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τάς κλίσεις αὐτοῦ καὶ τάς προδιαθέσεις.

II. ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Τὸ παλαιὸν Σχολεῖον εἶχε πολλάς ἀμαρτίας, σπουδαιοτάτη ὅμως ἔξι αὐτῶν ἦτο καὶ ἡ παρεξηγημένη ὁργάνωσις ἑορτῶν καὶ τελετῶν ἐν αὐτῷ. Τοῦτο ἐνόμιζεν, ὅτι μεταξὺ τῶν καθηκόντων του ἦτο καὶ ἡ ὁργάνωσις ἑορτῶν καὶ τελετῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπρόκειτο περὶ δύο μόνον τοιούτων. Τῆς ἑορτῆς τῆς 25ης Μαρτίου καὶ τῆς τελετῆς ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων. Βραδύτερον προσετέθη καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς Σημαίας, τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ ἑορτὴ τῆς Ἀποταμιεύσεως καὶ διάφοροι ἄλλαι ἔκτακτοι τελεταί, γενόμεναι παρουσίᾳ προσκεκλημένων, διὰ τὸν πορισμὸν μέσων χρησίμων εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὁργάνωσιν τοῦ Σχολείου. Μέχρι δὲ τοιούτου σημείου ἔφθασεν ἡ πρόοδος εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῶν ἑορτῶν τούτων, ὥστε δλόκληροι τάξεις, μετατρεπόμεναι εἰς θιάσους, περιήρχοντο καὶ τάς πλησίον πόλεις καὶ κώμας καὶ ἔδιδον θεατρικάς παραστάσεις, χορούς, ἔκαμνον ἀπαγγελίας, διαλόγους, σατύρας καὶ δ.τι ἄλλο ἦτο χρήσιμον πρὸς συμπλήρωσιν ἐνὸς οἰουδήποτε προγράμματος, πρὸς τέρψιν τοῦ κοινοῦ. Τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου φιλότιμος ἀμιλλα τῶν διδασκάλων, ὥστε διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μιᾶς τοιαύτης ἑορτῆς, ἐπὶ ἔθδομάδας πολλάς πρὸς αὐτῆς, χαλαροῦντες πᾶσαν τὴν ἄλλην σχολικὴν πρᾶξιν, ἡσχολοῦντο ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν προπαρασκευὴν αὐτῆς.

‘Γλικαὶ θυσίαι πολλαὶ ἐλάμβανον χώραν διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν, παμμεγέθεις διάλογοι ἀπεστηθίζοντο ἀπὸ τὰ παιδιά, κωμικαὶ, τραγικαὶ ἢ καὶ ἀμφότερα, χειρονομίαι μετ’ ἐπιμονῆς ἔξεμανθάνοντο, ἐνδυμασίαι ἔξευρίσκοντο, δοκιμαὶ μερικαὶ, δοκιμαὶ γενικαὶ, δοκιμαὶ τελικαὶ ἔξετελοῦντο καὶ ἡ ἑορτὴ ἐδίδετο παρουσίᾳ τῶν γονέων, τῶν κηδεμόνων καὶ τῶν φίλων τοῦ Σχολείου, ἐπὶ εἰσιτηρίῳ, εἰς τὴν διασκευαζομένην αἴθουσαν τοῦ σχολείου ἀρχικῶς καὶ ἐπ’ ἐσχάτων καὶ εἰς ἐπὶ ἐνοικίῳ καταλλήλους αἰθούσας θεάτρων καὶ κινηματοθεάτρων. Ὅτος ἀπαραίτητος ἐκφώνησις σχετικοῦ λόγου ὅπδο τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου πρὸς τοὺς θεατάς, δικαιολογοῦντος τὸ μέτρον διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ὄλικῶν ἀναγκῶν, αἵτινες θὰ καλυφθῶσιν ἐξ αὐτοῦ καὶ εὑχαριστοῦντος διὰ τὴν συνδρομήν, ἥτοι ἀπαραίτητος ἡ ἔκφρασις συγχαρητηρίων τῶν θεατῶν, οὐχὶ πρὸς τὰ παιδιά, ἀλλὰ πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ σχολείου καὶ ἡκολούθει, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἡ σχετικὴ δημοσίευσις εἰς τινα ἐφημερίδα τοῦ γεγονότος τούτου μετὰ τῶν σχετικῶν ἐπαίνων πρὸς τὸν «ρέκτην» καὶ «φιλοπρόδοον» διευθυντὴν τοῦ σχολείου κ. Τάδε. Τινὲς δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις συναδέλφων ἐφρόντιζον καὶ διὰ τὴν κινηματογράφησιν τῆς ἑορτῆς.

Οὐχὶ σπανίως εἰς τὰς τελετὰς ταύτας ἐκαλοῦντο νὰ παραστῶσι καὶ ἀρχαὶ τινες, ίδια δὲ ὁ ἀρμόδιος Ἐπιθεωρητής, διὰ νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς κινήσεις τῶν μαθητριῶν ἢ τοὺς γέλωτας τῶν θεατῶν, νὰ ἀκούσῃ τὴν μουσικότητα τῆς ἀπαγγελίας τῶν παιδιῶν καὶ τὸν ρυθμικὸν τόνον τῶν χοιῶν, τὰ χειροκροτήματα τοῦ κοινοῦ καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν δρᾶσιν τῶν δργανωτῶν διδασκάλων, ἀναλογιζόμενος ὅπόσας ἐπέρασεν ὥρας ἀγωνιώδους ἐκνευρισμοῦ, ἀγωνιζόμενοι νὰ περιλάβουν κινήσεις καὶ νοήματα μεγάλων διὰ τοῦ παιδικοῦ δργανισμοῦ. Εἶχε δὲ τόσην «πέρασιν» ἡ τοιαύτη δρᾶσις

τοῦ παλαιοῦ Σχολείου, ώστε πρὸς ὑποθέσιν αὐτῆς, ἢ δὶ' ἐκμετάλλευσιν, ἐδημιουργήθη καὶ σχετικὸς κλάδος συγγραφέων παιδικῶν διαλόγων καὶ παιδικοῦ θεάτρου, καὶ ἀπειρα τοιαῦτα *Βιβλία* ἔξετυπώθησαν καὶ ἐκόσμησαν πάσας σχεδὸν τὰς σχολικάς *Βιβλιοθήκας*, ίστάμενα ὑπερηφάνως παραπλεύρως, ἢ καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Conrad.

‘Αλλ’ ἀς ἴδωμεν πῶς διωργανοῦτο ἐκάστη τῶν ἑορτῶν τούτων, διὰς νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἀπὸ ταύτης ὀφέλειαν. Διότι δὲν εἶναι τόσον ὁ τρόπος τῆς ἐκτιμήσεως ἐνὸς ἑορταστικοῦ προγράμματος ἐνδιαφέρων, ἐν προκειμένῳ, δσον ὁ τρόπος τοῦ καταρτισμοῦ αὐτοῦ. Διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 25ης Μαρτίου λ. χ., ως ἔχης εἰργάζετο τὸ παλαιὸν Σχολεῖον. Ἀπὸ τῆς 1ης Μαρτίου, ἢ καὶ ἐνωρίτερον, ἢ καὶ δλίγον *θραδύτερον*, ἀναλόγως τοῦ τρόπου καὶ τοῦ τόνου, ποὺ ἥθελε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἑορτὴν ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης, τὸ σχολεῖον, ἢ καλύτερον ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ, ἐκάλει τοὺς ὑφισταμένους του διδασκάλους τῶν τάξεων τοῦ σχολείου καὶ ἀνεκοίνου εἰς αὐτούς, δτι πλησιάζει ἡ 25η Μαρτίου καὶ δτι τὸ σχολεῖον δφείλει νὰ τὴν ἑορτάσῃ μεγαλοπρεπῶς. Πρὸς τοῦτο ὅφειλεν ἕκαστος αὐτῶν νὰ ἔντείνῃ τὰς προσπαθείας του, οὕτως ώστε οἱ καλύτεροι μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι τῆς τάξεώς του νὰ ἐκμάθουν κατάλληλα ποιήματα καὶ διαλόγους. ‘Η Ε’ καὶ ΣΤ’. τάξις ἐπρεπεν, ἐκτὸς τούτων, νὰ ἐγνώριζε καὶ δύο πατριωτικὰ ἄσματα, ἔνα ἐμβοτήριον καὶ τὸν Ἐθνικὸν ‘Υμνον. ‘Η Α’, ἢ Β’, καὶ ἢ Γ’. τάξις, πολλάκις δὲ καὶ ἢ Δ’, ἐὰν δὲν συνέθαινε νὰ ἔχῃ σπουδαίους τινας μικρούς, δὲν μετεῖχον οὐδεμιᾶς ἐνεργείας. Ἡσαν ἀμελητέα ποσότης καὶ διὰ τὴν τελειότητα τῆς ἑορτῆς πλῆθος ἐπιζήμιον. Ο ρόλος τῶν διδασκάλων ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐνετοπίζετο εἰς τὸ νὰ κάμουν τὰ παιδιά νὰ μάθουν, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν μεγάλων, νὰ ἀ-

παγγέλλουν ἔνα ποίημα, ἔνα διάλογον, μὲ υφος καὶ μὲ στόμφον, δυνατά, καθαρά καὶ μὲ τάς ἀναλόγους κινήσεις τῶν χειρῶν καὶ ἐκφράσεις τοῦ προσώπου.

Τοῦτο κατ' ἀρχὰς ἐγένετο κατ' ίδίαν καὶ ὅτε ἐπλησίαζεν ἡ ἡμέρα ἐσχόλαζε ἡ λοιπὴ τάξις, ἐκρατοῦντο εἰς τὴν αἰθουσαν οἱ ἔχοντες ποιήματα καὶ διαλόγους καὶ ἥρχιζε μία ἀτελείωτος καὶ ἔξαντλητικὴ σειρά ἐπαναλήψεων, διορθώσεων, θυμῶν, ἀπειλῶν, περὶ μὴ συμμετοχῆς, δακρύων καὶ ἄλλων συναφῶν μαρτυρίων. Παραλλήλως δὲ διδάσκαλος τῆς Ὁδικῆς ἐκράτει εἰς ὅρας ἐργασίμους ἡ ἀργίας τοὺς καλλιφώνους καὶ ἐδίδασκεν ἀνάλογα ἄσματα καὶ διδάσκαλος τῆς γυμναστικῆς ἦγωντιζετο εἰς τὸ προαύλιον νὰ κατορθώῃ, ὥστε τὰ παιδιὰ νὰ θαδίζουν μὲ θῆμα, μὲ ρυθμόν, ἀνδροπρεπῶς καὶ ὡς ἀρμόζει εἰς ἀπογόνους τοιούτων προγόνων.

Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο εἰς τὸ στέλεχος, ἢ τὸ περιθώριον τῆς σχολικῆς πράξεως, δὲ διευθυντῆς τοῦ σχολείου συνέτασσε τὸν λόγον του, τὸν δποῖον θὰ ἔξεφώνει ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιάσματος, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ χωρίου, ἢ ἐνώπιον μαθητῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ, ἐπὶ τούτῳ συνηγμένων ἐν τῷ σχολείῳ, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν των ἀπὸ τὴν ἐν τῷ ναῷ δόξιολογίαν, τὴν ἔξωθεν αὐτοῦ δρθοστασίαν των καὶ τὴν σχετικὴν παρέλασιν. Ἐφρόντιζε νὰ εἰναι δὲ λόγος ἀμεμπτος γλωσσικῶς, ἀκατανόητος εἰς τοὺς μαθητάς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς νοήματα καὶ συντακτικὴν πλοκὴν καὶ πλήρης εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν γεγονότων, διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῇ ἀπὸ τοὺς ὑφισταμένους τόυ, συνερνάτας θὰ ἐλέγομεν, ἐὰν ἐπέτρεπε τὸ σύστημα, διὰ χάσματα, ἐλλείψεις κλπ. ἀτελείας.

Καὶ ὅτε ἤρχετο ἡ παραμονὴ τῆς ἔορτῆς, ἡ μὲν ἀνωτέρα τάξις ἐκρατεῖτο διὰ νὰ διακοσμήσῃ τὴν εἰσοδον καὶ τὸν ἔξωστην τοῦ σχολείου μὲ δάφνας, φοίνικας καὶ εἰκόνας, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν διδασκάλων καὶ τοῦ διευθυντοῦ, αἱ δὲ ἄλλαι εἰσήρχοντο εἰς τὰς τάξεις

των καὶ ἔμενον ἀπραγμονοῦσαι, ὅπὸ τὴν ἐπίθλεψιν τῶν ἐπιμελητῶν καὶ διερωτώμεναι περὶ τοῦ τί ἄρα γε τὸ ἔκτακτον συμβαίνει;

“Οταν ἡ διακόσμησις ἐτελείωνεν, ἐκαλοῦντο οἱ μαθηταί, παρετάσσοντο εἰς τὸν κατάλληλον χῶρον καὶ ἥρχιζε μία γενική δοκιμή. Ἀπὸ τὴν παράταξιν δὲν ἔλειπεν οὔτε ἡ πρώτη τάξις, οὔτε ἡ αὐστηρὰ ἐπίθλεψις. Μετὰ ταῦτα ἐδίδετο ἡ διαταγὴ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀφίξεως τὴν ἐπομένην καὶ ἐσχόλαζον, διὰ νὰ ἐπανέλθουν τὴν ἐπαύριον καὶ ἀκούσουν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὸν ἀκατάληπτον διευθυντικὸν λόγον.

Τοιοῦτος περίπου ἦτο ὁ τρόπος τοῦ ἑօρτασμοῦ εἰς τὰ περισσότερα σχολεῖα τῆς 25ης Μαρτίου. Εἰς μικρά τινα χωρία ἡ συμμετοχὴ τοῦ σχόλείου εἰς τὸν ἑօρτασμόν, ἦτο τὸ οὐσιώδες καὶ ἔξαιρετικὸν γεγονός. Συνεκίνει τοὺς χωρικούς ἡ πομπὴ ἡ ἄφοισα πατριωτικὰ τραγούδια καὶ συνοδεύουσα τὴν σημαίαν εἰς τὸν ναόν. Ἡτο ἐπίσης ὠραία ἡ στιγμὴ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ πανηγυρικοῦ ἐν τῷ ναῷ ὅπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ ἀφθονα τὰ σχόλια καὶ οἱ ἔπαινοι ἡκολούθουν ἐπὶ ἡμέρας, ἀν συνέθαινε μάλιστα ὁ διδάσκαλος οὗτος νὰ δミλῇ μὲ κάποιαν ρητορικὴν σοθαροφάνειαν, μὲ φωνὴν 6ροντώδη καὶ κινήσεις δραματικὰς περὶ αἰμάτων, ἐκδικήσεων καὶ φονικῶν μαχῶν μᾶλλον, παρὰ περὶ Ιστορίας, δικαίου, ἐλευθερίας καὶ ἄλλων παραπομέσεων.

Ἄλλαξ ἔκεινη ἡ ἑօρτη, ποὺ μένει ἀλησμόντος εἰς τὴν μνήμην πλείστων διδασκάλων εἶναι ἡ τοιαύτη ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων, ἡ καὶ ἑօρτη τῶν ἐξετάσεων κληθεῖσα. Καὶ πράγματι ἦτο ἑօρτη τῶν ἐξετάσεων, λαθοῦσα ἐκ τοῦ πράγματος τὴν προσωνυμίαν. Κατὰ ταύτην, παρουσίᾳ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο μία ἐπίδειξις πάσης τῆς κτηθείσης ὅπῃ τῶν μαθητῶν ἵκανότητος εἰς τὰ μαθήματα καὶ ἐκτὸς ἔκεινου, τὸ ὅποιον ἄνετίθετο εἰς ἔκαστον παιδὶ νὰ εἴπῃ

καὶ οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν ἀπηγόρουν ἐρωτήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν ὥλην καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν οἱ μαθηταὶ ὑποχρεωμένοι νὰ ἀπαντήσουν, διὰ νὰ δώσουν τεκμήρια τῆς ἰκανότητός των. Ἐάν συνέθαινε δὲ τὸ σχολεῖον νὰ ἀνήκεν εἰς ὀγροτικόν τινα συνοικισμόν, ἥκουε τις καὶ ἐρωτήσεις ὡσάν αὐτάς: «Τὰ παιδιὰ τοῦ Ζεύδαιου ποιόν εἶχαν πατέρα;» ή «Τρεῖς ἔνδεκα τρεῖς δώδεκα, τρεῖς δεκαπέντε καὶ ἑντεκα, πόσα κάνουν;» Καὶ τὴν ἀπαραίτητον μετὰ ταῦτα κρίσιν: «Ἐ! δάσκαλε, δὲν λένε τίποτε! Τίποτε! Κρῖμά σας! Κρῖμά σας!»

[¶]Αλλὰ ταῦτα ἐγίνοντο παλαιότερον καὶ τὸ κακὸν τῶν ἐρωτήσεων τῶν γονέων περιεστάλη διὰ τῆς σχετικῆς ἀπαγορεύσεως, ἡ ἕορτὴ δύμως δὲν ἀπέθαλε τὸν χαρακτῆρα ἐπιδείξεως γνώσεων καὶ ἰκανότητος. Μεγίστη κατεβάλλετο φροντὶς καὶ πίεσις ἥσκειτο διὰ νὰ ἔκμαθούν οἱ μαθηταὶ ποιήματα, πατριωτικά ἀναγνώσματα, διαλόγους ποικίλους, δπως παράσχουν εἰκόνα τῆς συντελεσθείσης ἐργασίας. Καὶ ἀκόμη βραδύτερον, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας καὶ μέχρι τῆς σχετικῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας Ὑπουργείου, ἡ ἕορτὴ τῶν ἔξετάσεων εἶχε λάθει τὸν χαρακτῆρα, ποὺ δλοι γνωρίζομεν. Ἐπρόκειτο νὰ καλέσωμεν τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν εἰς μίαν πανηγυρικῶς διεσκευασμένην αἴθουσαν, μὲ ἄνθη, μὲ καθίσματα διὰ τὸ κοινόν, μὲ θάθρον τι ἔνώπιον αὐτοῦ, διὰ νὰ γίνωνται ἐπ' αὐτοῦ αἱ σχετικαὶ ἐπιδείξεις, νὰ κλείσωμεν τὰ παιδιά, ποὺ ἔχουν ρόλους εἰς παραπλεύρως κείμενον δωμάτιον, νὰ σχολάσωμεν τὰ περιττὰ καὶ νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἔκτέλεσιν ἐνὸς προγράμματος πρωτορισμένου νὰ τέρψῃ καὶ νὰ ἐκπλήξῃ συγχρόνως τοὺς γονεῖς τῶν παιδιῶν, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ κατεβάλλετο ἴδιαιτέρα φροντὶς νὰ ἐμφανισθοῦν τὰ παιδιὰ τῶν Ισχυρῶν, εὔγενῶν, πλουσίων καὶ σχολικῶν ἐφόρων.

Καὶ πόση προεργασία, πόση φροντίς, πόση χολή καὶ πόση δάναστάτωσις ἔγινετο εἰς τὸ σχολεῖον, διὰ τὴν πρετοιμασίαν τῆς ἑορτῆς αὐτῆς, κυρίως δὲ διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν ρόλων ἀπὸ τὰ παιδιά! Τὸ τελευταῖον εἴκοσαίμερον ἔπαινε πᾶσα ὅλη σχολική πρᾶξις καὶ ἐνῷ τὰ εὔτυχη παιδιά τῶν τυχηρῶν, ποὺ δὲν θὰ ἀνελάμβανον ρόλους, ἔπαιζον εἰς τὸ προαύλιον, μορφώνοντα ἑαυτὰ δι’ ἔαυτῶν κατὰ φύσιν, μὲ μόνον ἵσως τὸ μειονέκτημα τῆς ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ πικρίας, τὰ εύνοούμενα παιδιά ἐπιέζοντο καὶ ἰδροκοποῦσαν εἰς τὰς αἰθούσας διὰ νὰ ἐκμάθουν ἀκαταλήπτους φράσεις, νὰ τὰς συνοδεύουν μὲ ἐπίσης ἀκαταλήπτους κινήσεις καὶ νὰ ἀπομιμηθοῦν τύποις δημιουργήματα τῶν συγγραφέων τοῦ παιδικοῦ διὰ τούς μεγάλους θεάτρου.

Αλλὰ διὰ νὰ ἴδητε, δσοι τυχὸν δὲν ἔζήσατε ἡμέρας καὶ τρόπους προπαρασκευῆς τῆς σχολικῆς ἑορτῆς τῶν ἔξετάσεων, πόση καὶ ποία ἥτο ἢ κατ’ αὐτὰς ἐργασία, παραθέτομεν πρόγραμμα ἑορτῆς ἔξετάσεων σχολείου τινος τῶν Ἀθηνῶν, ὅπερ καὶ ὡς προτύπως ἐργαζόμενον ἔμφαντεται:

1) Ἄσμα-“Γυμνος τῆς νεολαίας.	13) Παραμυθόδραμα.
2) Τὸ παραμύθι-Γυμναστικὴ Α'.	14) Καλαματιανός.
3) Χορὸς-“Ἄς γίνω κυρία.	15) Παρέλασις-“Ορκος.
4) Γυμναστικὴ-Β'.	16) Γυμναστικὴ Γ', Δ'.
5) Ἄσμα δημῶδες.	17) Γυμναστικὴ Ε', ΣΤ'.
6) Ρυθμικὴ Γυμναστικὴ Α'.	18) Χορὸς-“Ελλάδα μας γλυκειά.
7) Χορός-“Ἄχ! νὰ χορέψω.	19) Ρυθμικὴ Γυμναστικὴ ΑΒΓ.
8) Γυμναστικὴ κοριτσιῶν.	20) Χορὸς πολεμικός.
9) Χοροι-Καραγκούνα-Κερκυραϊκός.	21) Χορὸς μὲ στεφάνια.
10) Ἀπαγγελία.	22) Χορὸς ναυτικός.
11) Ἄσμα-“Ολοι οἱ νέοι	23) Ἡ δόξα τῆς Ἐλλάδος.
12) Τὰ ναυτάκια.	24) Καλαματιανός.
	25) Ἐθνικὸς “Γυμνος.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τις παρακολουθήσει τὴν ἑορτὴν ταύτην διὰ νὰ ἀντιληφθῇ πόση ἡ ἄσκοπος σπα-

τάλη χρόνου καὶ ποῖον τὸ μέγεθος τῶν κόπων τοῦ προσωπικοῦ, διὰ νὰ ἀναγκάσουν τὰ παιδιά νὰ ἔκμαθουν τὰ δσα τὸ πρόγραμμα διαλαμβάνει. Ἀπλῆ καὶ τοῦ προγράμματος ἀκόμη ἀνάγνωσις ὁδηγεῖ εἰς ἀνάλογον συμπέρασμα.

³Ἐκεῖ δύμας, ὅπου τὸ παλαιὸν Σχολεῖον ὑπερέθαλε πᾶσαν περιγραφὴν ἥσαν αἱ δι᾽ ὄλικοὺς σκοποὺς διδόμεναι ἔορται. Εἶναι περιττὴ ἡ περιγραφὴ αὐτῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς προπαρασκευῆς καὶ ἐκτιμήσεως τούτων, καθ' ὃσον πάντος ἔχομεν ὀργανώσει τοιαύτας, ἡ ἔχομεν παρακολουθήσει ιεύτας, διδομένας ὑπὸ ἄλλων σχολείων. ⁴Εξ ἄλλου δὲν δύνανται αῦται νὰ θεωρηθῶσιν σχολικαὶ ἔορται, ὅς οἱ προσαναφερθεῖσαι.

Παρέλκει ἐπίσης νὰ περιγράψωμεν καὶ τὰς ἄλλας ἔορτάς, τὰς ὅποιας ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀπτηριθμήσαμεν, καθ' ὃσον πᾶσαι ἐγένοντο μὲ τοὺς αὐτοὺς τρόπους, τὰς αὐτάς πιεστικάς καὶ δουλικάς προπαρασκευάς, διὰ τοὺς αὐτοὺς πρὸς ἐπίδειξιν ἐνώπιον τῶν μεγάλων σκοπούς καὶ μακρὰν τῆς αὐθορμήτου αὐτοπροαιρέτου συμμετοχῆς ὅλων τῶν παιδιῶν.

⁵Άλλὰ πρὶν προχωρήσωμεν περαιτέρω, εἴναι ἀνάγκη νὰ ἀναλύσωμεν εἰς τὰς γενικάς των γραμμάς τὰς ἔορτάς ταύτας, νὰ εὕρωμεν καὶ νὰ ἀπομονώσωμεν τὰ κοινά χαρακτηριστικά αὐτῶν, διὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ κρίνωμεν ταῦτα ἐν ἀντιπαραθολῇ τῶν κοινῶν γνωρισμάτων τῶν ἔορτῶν, τὰς ὅποιας ὀργανώνει τὸ Νέον Σχολεῖον. Καὶ εἴναι τοῦτο ἀπαραίτητον, διότι ἐπὶ τῶν σφαλμάτων τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου θὰ στηρίξωμεν τὴν ἀνάγκην τῆς διορθώσεως αὐτῶν.

⁶Ἐν πρώτοις, τὰς ἔορτάς ταύτας ἔκαμνε τὸ παλαιὸν Σχολεῖον διὰ σκοπούς ἐκτὸς τῆς μορφώσεως τῶν παιδιῶν κειμένους. Διὰ τῶν ἔορτῶν τούτων δὲν ἔπεδιωκε νὰ δώσῃ ἐργασίαν εὐχάριστον εἰς τὰ παιδιά ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ τῶν μαθητῶν εὐχαρίστου ἐνασχολήσεως

νὰ προκύψῃ θετικόν τι κέρδος εἰς τὴν μόρφωσιν αὐτῶν. Τούναντίον ὁ σκοπός του δὲ δὲν ἦτο πρὸς ἐπίδειξιν τῆς συντελουμένης σοθαρᾶς ἐργασίας ἐν τῷ σχολείῳ, ἢτο ἡ ὑλικὸς ἢ ἐκπλήρωσις τύπων. Εἶχον λοιπὸν αἱ ἔορται τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου σκοποὺς ὑλικούς καὶ ἐπιδείξεως.

Δεύτερον ἔξι ἵσου σπουδαῖον ἦτο τὸ δτὶ τὰς ἔορτὰς τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου ἀπεφάσιζεν ὁ διευθυντής αὐτοῦ καὶ ἐσχεδίαζεν αὐτὸς ὁ ἴδιος μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ σχολείου. Εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ὀργανώσεως τῆς ἔορτῆς, εἰς τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ προγράμματος αὐτῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς οἱ μαθηταὶ δὲν ἐλάμβανον μέρος. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πᾶσα σχετικὴ λεπτομέρεια, καὶ τὸ σχέδιον ταύτης ἐκρατοῦντο ψυστικά ἀπὸ τὰ παιδιά. Ἐκεῖνο ποὺ ἐμάνθανον τελικῶς τὰ παιδιά ἦτο ἡ ἡμερομηνία τῆς ἔορτῆς καὶ τί ἔκαστος ὕφειλε νὰ μάθῃ.

Χαρακτηριστικός ἐπίσης τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου ἦτο καὶ ὁ τρόπος τῆς κατανομῆς τῶν ὕρων. Δὲν ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τὰ παιδιά καὶ δὲν ἀνέθετον εἰς αὐτὰ τὴν ἐκλογήν. Ὁ διδάσκαλος ἐξέλεγε τὸ ποίημα, τὸν διάλογον, τὸν χορόν, τὸ τραγούδι καὶ τὸ παιδί, τὸ ὅποιον ἦτο κατὰ τὴν κρίσιν του κατάλληλον· διὰ νὰ ἀναλάβῃ ἔκαστον ἀπὸ αὐτά. Ἐκάλει ἰδιαιτέρως τοὺς κατὰ τὴν γνώμην του ἐπιτηδείους καὶ τοὺς ἐπληροφόρει τί ἔκαστος ὕφειλε νὰ ἐκμάθῃ, διὰ νὰ ἀπαγγείλῃ κατὰ τὴν ἔορτήν. Συνέβαινε δὲ οὐχὶ σπανίως καὶ τοῦτο. Ἡ μαθητής τις ὑρέσκετο εἰς τὴν ἀπαγγελίαν κωμικοῦ τινος ποιήματος τὴν δὲ ἐργασίαν, ποὺ τοῦ ἀνέθετεν ὁ διδάσκαλος, δὲν ἔθεώρει κατάλληλον διὰ τὸν ἔσαυτόν του. Ἐάν ἐτόλμα νὰ διαμαρτυρηθῇ ἢ νὰ ζητήσῃ μίαν μικρὰν ἀλλαγήν, ἥπειλε ἵτο ἀμέσως μὲ ἀντικατάστασιν. Πολλάκις δὲ καὶ τοῦτο τὸ δλέθριον ἐγίνετο. Ὡρίζοντο δύο μαθηταὶ διὰ

τὸν αὐτὸν ρόλον, ἵνα χρησιμοποιηθῇ τελικῶς ὁ καλύτερον ὑποδύμενος αὐτόν.

Τέλευταίνων παραπτηροῦμεν, ὅτι εἰς πᾶσαν σχολικὴν ἔορτὴν δὲν ἐλάμβανον, ἔστω καὶ τοιοῦτον, μέρος πάντες οἱ μαθηταί, ἀλλὰ δὲν γονεῖς καὶ προνομιακὴν περὶ τὸ ἀπομιμεῖσθαι ἴκανότητα, ἢ ἐκεῖνοι οἱ διποῖοι ἐτύγχανε νὰ ἔχουν γονεῖς ἐνδιαφέροντας τοὺς διδασκάλους ὑπό τινα ἐποψιν. Καὶ ἀκόμη, εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἔορτῆς δὲν πάρείχετο κάποια ἀφορμὴ εὔκινησίας εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ δράσεως, ἔστω καὶ μικρᾶς, καὶ μέσα εἰς ξένους σκοπούς εύρισκομένης. Καὶ αὐτὸς ὁ στολισμὸς τῆς αἰθούσης ἔγινετο ἀπὸ τοὺς διδασκάλους, μὲ τοθοῦς δὲν γονεῖς μαθητὰς καὶ κυρίως δι' ἐργασίας ὑπηρετικάς: «φέρε σπάγγον», «φέρε πρόκες», «τράβῃξε τὸ σχοινί», «πήγαινε γιὰ φοίνικες» κ.λ.π. Καὶ δλα ταῦτα διὰ νὰ φανωνται τὰ πάντα τέλεια, διὰ νὰ κάνουν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μεγάλους καὶ διὰ νὰ ἀποσπάσουν τὰ συγχαρητήρια τῶν προσκεκλημένων διὰ τὴν συντελουμένην εἰς τὸ σχολεῖον σοθαράν καὶ σπουδαίαν ἐργασίαν.

Συγκεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω, εύρισκομεν τὰ ἔξῆς κοινὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα εἰς τὰς ἔορτάς, ποὺ ἐτέλει τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον:

1) Σκοπὸς αὐτῶν ἦτο ἡ ἐπίδειξις σοθαρᾶς ἐργασίας καὶ ἡ πρόκλησις τοῦ θαυμασμοῦ τῶν γονέων διὰ τὸ συντελούμενον ἐργον.¹

2) Τὰς ἔορτάς ἀπεφάσιζον, ἐσχεδίαζον καὶ προητοίμαζον οἱ διδάσκαλοι ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεργασίας μὲ τοὺς μαθητάς, οἱ διποῖοι καὶ δὲν ἐγνώριζον οὕτε τὸ πρόγραμμα, οὕτε τὸν σκοπόν.

3) Ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως τῶν ρόλων δὲν παρείχετο εύ-

1) Σ. Μ. Καλλιάφα: Ποῖον πνεῦμα διφείλει νὰ διέπῃ τὴν ἐκπαίδευσιν ἡμῶν, ἐν σελ. 28.

χέρεια ἐκλογῆς εἰς τὰ παιδιά, οὐδὲ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς
ὕλης τῶν ρόλων ἔζητεῖτο ἡ παιδική γνώμη. Τὴν ύλην
ἔξέλεγον οἱ διδάσκαλοι καὶ ἀνέθετον αὐτὴν εἰς τὰ παι-
διά κατ' ἀπόλυτον ἀτομικήν των προτίμησιν ἐπὶ ἔξωτε-
ρικῶν στοιχείων θασιζομένην.

4) Εἰς τὰς ἑορτὰς ταύτας δὲν μετεῖχον ὅλοι οἱ μα-
θηταί, ὡς τάξις, ὡς ὁμάς, ἔστω καὶ κατὰ παραγγελίαν,
ἐκτὸς σκοπῶν καὶ αὐτοπροσαιρέσεως, ἀλλὰ ἀτομα μό-
νον τινὰς ὡς μονάδες, ὡς εἰδικαὶ φύσεις, ἢ ὡς εύνοούμε-
να καὶ χαϊδεμένα παιδιά. Ἡ κοινωνικότης δὲν ἐλαμβά-
νετο οὐδαμῶς ὑπ' ὄψει.

5) Τέλος τὴν πρωτοθουλίαν εἰς τὰς φροντίδας καὶ
πράξεις τῆς προπαρασκευῆς εἶχον πάντοτε οἱ διδά-
σκαλοι, μὴ ἐμπιστευόμενοι οὐδεμίαν ἀνεξάρτητον ἐρ-
γασίαν ἢ ἐνέργειαν εἰς τὰ παιδιά καὶ ἀν τινα ἐλάμβα-
νον μέρος, ἔξετέλουν ἐργασίας δουλικάς.

6) Τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον ἔκλειε τὰ ὅτα του εἰς τὰς
παρακλήσεις πολλῶν παιδιῶν, ἵνα καὶ ἐκεῖνα κάμουν
κάτι κατὰ τὴν ἑορτὴν καὶ δὲν ἐπρόσεχε διόλου τὴν λάμ-
ψιν τῶν διθαλμῶν τῶν παιδιῶν ἐκείνων ποὺ ἐκαλοῦν-
το νὰ λάθουν μέρος εἰς τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐρ-
γασίαν, ἀπεδίωκε δὲ καὶ ἐτιμώρει τὰ συνωστιζόμενα
εἰς τὴν θύραν καὶ ἀναρριχώμενα εἰς τὰ παράθυρα τῆς
αίθουσης, ἵνα ἰδουν καὶ ἀκούσουν τὰς ἐν αὐτῇ τελου-
μένας δοκιμάς.

Αὐτὸν εἶναι τὰ κυριώτερα κοινὰ χαρακτηριστικά
γνωρίσματα τῶν ἑορτῶν τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου, τὰ
δεικνύοντα εἰς ποῖον θαθμὸν εἶχον παρεξηγηθῆ αὗται
ὑπὸ ἐκείνου. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀναθάλωμεν τὴν ἐπὶ¹
τούτων κρίσιν ἡμῶν, ἵνα ἐκθέσωμεν προηγουμένως τὰς
θασικὰς ψυχολογικὰς καὶ μεθοδικὰς ἀρχάς, ἐφ' ὃν ἐ-
δράζεται τὸ Νέον Σχολεῖον, διὰ νὰ καταδειχθῆ σαφέ-
στερον τὸ μέγεθος τῆς πλάνης καὶ δ ὁ θαθμὸς τῆς παρε-
ξηγήσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου καὶ νὰ

ἀποδειχθῆ συγχρόνως, ὅτι ύπάρχει τρόπος νὰ πλησιάζωμεν εἰς τὰς ἀντιλίψεις τοῦ Νέου Σχολείου τούλαχιστον κατά τὴν ὄργάνωσιν τῶν ἔορτῶν, συμφώνως πρός τινας τῶν ἀρχῶν τούτου. Καὶ τοῦτο μόνον μέγα κέρδος θὰ εἶναι τῆς κατὰ φύσιν ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ.

III. ΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

α') Ψυχολογικαὶ ἀντιλίψεις αὐτοῦ.

Διὰ νὰ καθορίσωμεν ἀκριβέστερον τὴν θέσιν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν ἔορτῶν εἰς τὸ Ν. Σχολεῖον, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἀναφέρωμεν ἐν τῇ μεγίστῃ δυνατῇ συντομίᾳ τὰς ψυχολογικὰς θάσεις ἐπὶ τῶν ὅποιων εἶναι τοῦτο ἐστηριγμένον.

Τὸ Ν. Σχολεῖον φρονεῖ ὅτι ὅλα τὰ παιδιά ἐνὸς σχολείου, ἥ μιᾶς τάξεως, δὲν εἶναι ἐντελῶς ὅμοια μὲ τὰς αὐτὰς ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς καταστάσεις, μὲ τὰς αὐτὰς βιολογικὰς καταβολάς, μὲ τὰς ἰδίας ἀνάγκας καὶ ἐλλειψεις, ἀλλ' ὅτι κάθε παιδί εἶναι καὶ ἔνας ψυχολογικὸς τύπος, μὴ ἀπαντώμενος εἰς ἄλλο, μία sui generis βιολογικὴ ὑπαρξία, ἔνα ἐντελῶς διαφορετικὸν ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀτομον, φέρον ἐν ἐαυτῷ σύνολον βιολογικῶν καταβολῶν καὶ ψυχοπνευματικῶν ἰδιοτήτων καὶ δυνάμεων μόνον εἰς αὐτὸ ἀπαντωμένων καὶ οὐδέποτε ἄλλοτε εἰς ἄλλο ἐπαναλαμβανομένων.

Ἄκομη, τὸ Ν. Σχολεῖον φρονεῖ, ὅτι αἱ οὕτω ὑπάρχουσαι ἀτομικαὶ ψυχοπνευματικαὶ δυνάμεις καὶ δεξιότητες δὲν εἶναι κάτι τι στάσιμον εἰς κάθε παιδί καὶ ἀνεξέλικτον, μία ψυχικὴ κατάστασις ἀμετάθλητος, ἀλλὰ διαρκῶς ἀναπτυσσομένη καὶ ἔξελισσομένη. Κάθε παιδί δὲν εἶναι σήμερον δ, τι ἦτο χθές καὶ ποτὲ δὲν θὰ εἶναι αὔριον δ, τι εἶναι σήμερον. Αἱ ψυχικαὶ, αἱ διανοητικαὶ

καὶ αἱ σωματικαὶ του δυνάμεις καὶ δεξιότητες διαρκῶς μεταβάλλονται, ἔξελίσσονται, τελειοποιοῦνται κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν καὶ προδιάθεσιν. (¹).

Καὶ τοῦτο ἀκόμη φρονεῖ τὸ Ν. Σχολεῖον: ὅτι ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἔξελιξις τοῦ ψυχοπνευματικοῦ κόσμου τοῦ παιδιοῦ γίνεται μὲ κάποιον ρυθμὸν ἐντελῶς χωριστὸν διὰ κάθε παιδί, ἀκολουθεῖ ἵδιαν πορείαν εἰς ἕκαστον ἄτομον καὶ ἔκάστην ἡλικίαν καὶ ὅτι ὁ ρυθμὸς αὐτὸς τῆς ἔξελίξεως δὲν καθορίζεται μόνον ἀπὸ διαφόρους ἔξωτερικοὺς λόγους, περιθάλλοντος, ἀγωγῆς, συνθηκῶν κλπ., ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ αἰτίας μέσα εἰς τὸ παιδί εὑρισκομένας καὶ ἀπὸ τὴν ἵδιαν ἀτομικήν, μοιραίαν καὶ ἀμετάβλητον φύσιν αὐτοῦ ὑπαγορευομένας.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ Ν. Σχολεῖον φρονεῖ, ὅτι δὲν εἶναι ποτὲ ἀποτελεσματικὴ ἡ ἐργασία ἐνὸς σχολείου, ποὺ δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν ἴδιομορφίαν ἕκαστου παιδιοῦ, ἀλλὰ ἐφαρμόζει τὰ αὐτὰ δι' ὅλα τὰ παιδιά παιδαγωγικοδιδακτικὰ μέτρα. Δὲν ἱκανοποιεῖται ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν δμοιομόρφων μέσων ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν κανόνων ἔχόντων γενικὸν κύρος, διότι δὲν ἀναγνωρίζει δμοιομορφίαν ἔστω καὶ εἰς δύο παιδικοὺς δργανισμοὺς καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν νομίζει, ὅτι δύναται νὰ ἔχῃ ἐφαρμογὴν οἵοσδήποτε κανών γενικοῦ κύρους.

Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀποκρούει τὰ στάσιμα καὶ ἀνεξέλικτα διδακτικὰ μέτρα, ὡς μὴ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν ἔκι φύσεως διαρκῶς ἀναπτυσσομένην, προαγομένην, ἔξελισσομένην καὶ τελειοποιουμένην παιδικὴν ψυχοπνευματικὴν κατάστασιν. Δὲν φρονεῖ, ὅτι εἰς τὰ αὐτὰ πάγια, ἀμετάβλητα, πρόκαθωρισμένα καὶ κοινὰ δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς προωρισμένα μέτρα δύναται νὰ

(1) Νικολάου Καραχρίστου: «Διδακτικὴ τοῦ Σχολείου Ἐργασίας», τεῦχος 3ον.

κλείση τὴν διαρκῶς ἀναπτυσσομένην κατ' ἴδιον τρόπον καὶ ρυθμὸν παιδικήν ἀτομικότητα.

Τὸ Ν. Σχολεῖον λαμβάνον ὅπ' ὅψει, ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς ἀναπτύξεως τῶν ψυχικῶν, πνευματικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων ἐκάστου παιδιοῦ πηγάζει ἀπὸ μέσα ἀπὸ αὐτὸν καὶ καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἀτομικήν του φύσιν, δὲν δύναται νὰ παραδεχθῇ νόμους γενικούς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔξελιξιν αὐτήν, προθλέποντας μέχρι τῆς ἔσχάτης λεπτομερείας τοὺς σταθμούς, τὴν πορείαν, τὴν ἐπιτάχυνσιν ἢ ἐπίσχεσιν αὐτῆς κατὰ φύλον καὶ ἡλικίαν. Θεωρεῖ χρησίμους τάς ἔρευνας περὶ τούτου, οὐχὶ ὡς λυούσας τὸ φύσει ἄλυτον πρόσθλημα τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἔξελίξεως ἐκάστου παιδιοῦ, ἀλλ' ὡς προαγούσας τὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ἔξελίξεως ταύτης καὶ ὡς ὑποθοήθουσας τὴν διάγνωσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἔξελίξεως τῶν ψυχοπνευματικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων ἐκάστου παιδιοῦ, διὰ τὴν προσαρμογὴν τῶν μεθοδικῶν μας μέτρων πρὸς τὴν ἔξελιξιν αὐτοῦ καὶ μόνον αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἄλλου παιδιοῦ.

Ἐκ τῶν ἔρευνῶν ὅμως τούτων περὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἔξελίξεως τῶν παιδικῶν δυνάμεων, ἐκτὸς τῆς θεατρέρας μελέτης καὶ γνώσεως τῆς ἔξελίξεως αὐτῆς καὶ τῶν ἰδιορυθμιῶν της, καὶ τοῦτο προέκυψε τὸ ἀσφαλές κέρδος. "Οτι ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς ἔξελίσσεται κατὰ ἔνα τρόπον καὶ εἰς τὴν ἔξελιξιν του ἀκολουθεῖ κάπιοιν ρυθμόν" ὅτι πάντες οἱ θιολογικοί, οἱ φυσιολογικοί, οἱ κανονικοί ὀργανισμοὶ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἔξελιξιν αὐτὴν καὶ ἔκαστος αὐτῶν θὰ ὑποστῇ ταύτην, φυσικῇ καὶ ἀναποδράστῳ ἀνάγκῃ, διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν φυσιολογικήν του ὑπαρξίαν καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν θιολογικὸν του ἐπὶ τῆς γῆς προορισμόν" ὅτι ἡ ἔξελιξις αὐτὴ θὰ συντελεσθῇ παρ' ἐκάστῳ ὀργανισμῷ μὲν διαφορετικὸν μὲν ρυθμόν, ἀλλὰ θὰ περάσῃ ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς ἢ ἀναλόγους σταθμούς καὶ ὅτι ἐάν δὲν εἶναι δυ-

να τὸν νὰ συνταχθῶσιν πορίσματα καὶ νὰ διατυπωθῶσι νόμοι περὶ τῆς ἀκριθοῦς πορείας τῆς ἔξελίξεως ταύτης, τοῦ ρυθμοῦ αὐτῆς καὶ τῶν σταθμῶν κλπ. διὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τὰς ἡλικίας καὶ τὸ φῦλον, ἔχοντες κῦρος καὶ εὔρισκοντες γενικὴν ἐφαρμογήν, δύνανται ὅμως νὰ καθορισθῶσιν εὐρύτερα πλαίσια, μέσα εἰς τὰ ὅποια θὰ κινήται ἕκαστος ἔξελισσόμενος παιδικὸς ὄργανισμὸς παντὸς κανονικοῦ παιδιοῦ, ἔξαιρέσει τῶν προδήλως ὑπὸ τῆς φύσεως ἀδικηθέντων, ὃν ἡ ἔξελίξις ἄλλον ἐντελῶς ρυθμὸν ἀκολουθεῖ ἢ μεγάλην στασιμότητα δεικνύει καὶ τῶν προνομιούχων ἐκείνων φύσεων, ὃν ἡ ἔξελίξις εἶναι γοργοτάτη καὶ προτρέχουσα.

Τὸ Ν. Σχολεῖον δὲν ἔκλαμβάνει, ὡς εἴπομεν, τὰ πλαισια ταύτα, μέσα εἰς τὰ ὅποια τοποθετεῖ τὸν ρυθμὸν τῆς ἔξελίξεως τῶν ψυχικῶν, πνευματικῶν, διανοητικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων τῶν παιδιῶν, ἥ τὰς θαθμίδας τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοὺς σταθμοὺς τῆς τελειοποίησέως των, ὡς κάτι τι ἀπαράθατον ἥ ἀπαραίτητον διὰ κάθε ἔξελισσόμενον ὄργανισμόν, διότι θὰ διέπραττε τὸ ἴδιον λάθος τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου καὶ θὰ παρέθαινε τὴν ἀρχικῶς τεθεῖσαν ἀρχὴν τῆς ἰδιομορφίας ἔκάστου παιδιοῦ.

Διὰ τοῦτο θέτει τὰς θαθμίδας ταύτας, χωρὶς σαφῶς τεθειμένα ὅρια εἰς τὴν ἡλικίαν ἥ τὴν σχολικὴν τάξιν καὶ ἐνῷ διακρίνει καὶ ὀδηγεῖται εἰς τὴν γενικὴν πορείαν ἀπὸ τὴν σαφῆ καὶ ἔκδηλον γενικὴν τῆς ὅμαδος ψυχολογίαν ἥ τὴν θαθμίδα, μένει προσηλωμένον εἰς τὴν ἰδιομορφίαν ἔκάστου καὶ πρὸς ταύτην τὰ μέτρα του προσαρμόζει οὕτως, ὥστε ταύτα, ἐνῷ στοιχοῦν πρὸς τὴν θαθμίδα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ψυχοσωματικῆς ἔξελίξεως μιᾶς ὅμαδος, δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἀπροσάρμοστα πρὸς τὴν ἰδιομορφίαν τῶν ἀτόμων τῆς τάξεως. Ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, λόγῳ τῆς θεμελιώδους σπουδαιότητος αὐτοῦ, θὰ ἐπανέλθωμεν κατωτέρω.

„Κατά ταῦτα λοιπὸν τὸ Νέον Σχολεῖον διακρίνει τρεῖς θαθμίδας, πρὸς ἀς στοιχεῖ ἡ ἔξελιξις τοῦ παιδός.

Κατὰ τὴν πρώτην θαθμίδα, ἡ ὅποια περιλαμβάνει παιδιά ἀνήκοντα εἰς τὰς τέσσαρας πρώτας τάξεις περίπου, οφθῆ ὅρια εἰς ἡλικίαν καὶ σχολικὴν τάξιν, ὡς εἴπομεν, δὲν εἰναι δυνατὸν νὰ τεθῶσιν, ἐπικρατεῖ εἰς τὸ παιδὶ μία ἀχαλίνωτος ἐλευθερία ἔξωτερική, καθ' ἥν τὸ παιδὶ ἐν τῇ ἔξελιξι του δὲν ἀνέχεται περιορισμούς καὶ ἐπεμβάσεις.

Κατὰ τὴν δευτέραν θαθμίδα, εἰς ἥν ἀνήκουν παιδιά τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ τινῶν τάξεων τοῦ Γυμνασίου, τὸ παιδὶ ὧσεὶ συναισθανόμενον ἐσωτερικὴν ἀδυναμίαν πρὸς εὕρεσιν σκοπῶν τῶν ἀσχολιῶν του, ἐπιζητεῖ θοηθούς, στηρίγματα πρὸς τοῦτο, ἐπιφυλάσσον ἑαυτῷ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθέκαστα ἀσχολιῶν του. Εἰς ταύτας ἐπιθυμεῖ, ὅπως εἰναι ἐλεύθερον νὰ ἐφαρμόσῃ ἵδιον σχέδιον καὶ ἵδιους νὰ ἀκολουθήσῃ τρόπους. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν παρέχεται ἐλευθερία ὑπὸ ὅρους, ἐλευθερία εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως ἔξωθεν καθοριζομένου σκοποῦ.

Κατὰ τὴν τρίτην θαθμίδα, ἥτις καὶ πέραν τοῦ σχολικοῦ θίου κεῖται καὶ μέχρι τῆς ὅποιας δὲν φθάνουν πάντες οἱ ἄνθρωποι, τὸ ἄτομον αὐτὸ συλλαμβάνει τὸν σκοπὸν καὶ εὑρίσκει τὰ μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ. Αὕτη ἡ κατάστασις ἀποτελεῖ τὴν ἐσωτερικὴν ἐλευθερίαν, τὴν δλοκληρωμένην, τὴν δημιουργικὴν κατάστασιν τοῦ ἀτόμου. (1)

(1) Νικολ. Καραχρίστου: «Διδακτικὴ τοῦ Σχολείου Ἐργασίας», τεῦχος 3ον.

6') "Αρθρωσις τῆς ἐργασίας ἐν τῷ Ν. Σχολείῳ.

"Ενεκα τῶν ψυχολογικῶν τούτων αἰτίων ἡ ἐργασία ἐν τῷ Σχολείῳ προσλαμβάνει τὴν ἔξης περίπου μορφήν :

Εις μὲν τὰς τέσσαρας πρώτας τάξεις, ἔνθα φοιτοῦν μαθηταὶ ἄγοντες τὴν πρώτην θαθμίδα τῆς ψυχικῆς τῶν ἔξελίξεως καὶ οἱ ὄποιοι ὃς ἐκ τούτου ἐπιζητοῦν ἔλευθερίαν, τείνουν εἰς ἔλευθέρας ἐνεργείας καὶ πράξεις, ὑπαγορευομένας ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῶν ἡ καὶ ἄλλων αἰτίων, ἔκτὸς τῆς σχολικῆς πράξεως καὶ τοῦ σχολ. παράγοντος κειμένων, καὶ περὶ διαθέσιν θάσησαμεν κατωτέρω, διότι ἐπ' αὐτῶν θέλει στηριχθῆ καὶ ἡ μεγίστη ἀξία τῆς ἔορτῆς, ὡς μορφῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ Ν. Σχολείῳ, παρέχεται ἡ ἐκ τῆς φύσεως ἀπαιτουμένη καὶ πρός τὴν θαθμίδα τῆς ψυχικῆς ἔξελίξεως τοῦ παιδιοῦ στοιχοῦσα ἔλευθερία κατὰ τὴν ἐν τῷ σχολείῳ ἐνασχόλησιν, ἡ τοσοῦτον καὶ τὴν ιδιομορφίαν θεραπεύουσα. Ἐκεῖ τὰ πάσια καταγίνονται μὲν αὐθορμήτους ἀσχολίας, ἔκαστον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἐκλέγον ἐκείνας τὰς ἀσχολίας, τὰς ὄποιας ὑπαγορεύει αὐτῷ δ ἐσωτερικός αὐτοῦ κόσμος ἐντελῶς ἔλευθέρως καὶ αὐθορμήτως. Τὸ Σχολείον ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὶ πληροῖ τὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν καὶ προσπαθεῖ πρός τὰ ἐκεῖ νὰ στρέψῃ τὰς ἀσχολίας αὐτῶν. Ἡ ψυχὴ τῶν παιδιῶν εἶναι ζωηρῶς ἐπηρεασμένη ἀπὸ τοὺς ἔκτὸς τοῦ Σχολείου παράγοντας, καὶ δὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν. (2)

(2) P. Munch: «Ἀπὸ τὴν τάξιν μου». N. Καραχρίστου: «Διδακτικὴ τοῦ Σχολείου Ἐργασίας» καὶ «Ἡ ζωὴ τῶν λαῶν. Παιδαγώγικὴ Διδακτικὴ».

Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ, μὲ τὰς ἔκδήλους καὶ ζωηράς αὐτῆς φάσεις, μὲ τὴν ἐκάστοτε χροιάν αὐτῆς, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν παιδιῶν καὶ ἀσκεῖ ζωηράν παρόρμησιν πρὸς ἐνασχόλησιν κατὰ τὰς εἰκόνας αὐτῆς. Αὐτὴν τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, τὴν τόσον πολύμορφον καὶ διαρκώς ἀλλάσσουσαν εἰκόνα καὶ χροιάν, παρακολουθεῖ τὸ Σχολεῖον διότι ἀπὸ ταύτης ὁρίζονται τὰ κίνητρα τῆς παιδικῆς αὐθορμησίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν θάσιν τῆς σχολικῆς πράξεως.

Αἱ μορφαὶ αὗται τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, αἱ τοιαύτην ἀσκοῦσαι ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν παιδιῶν καὶ αἱ ἀπὸ τούτων πηγάζουσαι παρορμήσεις, αἱ χαρακτηρίζουσαι τὰς αὐθορμήτους ἀσχολίας τῶν παιδιῶν, εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι, διαδεχόμεναι ἀσιάστως ἀλλήλας, καὶ πληροῦσαι τὸν ἔξωσχολικὸν θίον ἐντόνως καὶ χαρακτηριστικῶς. Δὲν δυνάμεθα, διότι δὲν πρέπει, νὰ ἀποσπάσωμεν θιάσιως τοὺς μαθητάς μας ἀπὸ τὸ τόσον ἔντονον καὶ οἰκεῖον κοινωνικὸν περιθάλλον καὶ νὰ ζητήσωμεν νὰ ἀσκήσωμεν ἐπ’ αὐτῶν ἀγωγὴν μακράν καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Καθὼς τὰ ὅρδοια ζῷα ἐκτὸς τοῦ ὅριος δὲν ἔχουν ζωὴν, τοιούτοις τρόπως καὶ τὸ παιδὶ ἀποχωριζόμενον τῶν ψυχολογικῶν του κινήτρων, τοῦ κοινωνικοῦ του περιθάλλοντος καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἀσιάστων ἐνασχολήσεών του, παύει νὰ παρέχῃ τὸν ἔαυτόν του κατάλληλον ὅλην, ἐπὶ τῆς ὅποιας νὰ δύναται νὰ τελεσφορήσῃ ἡ τελουμένη ἀγωγή. Τὸ Σχολεῖον εἶναι μία μόνον περίπτωσις ἀγωγῆς, λέγει ὁ H·o·rdt εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ζερθοῦ μεταφρασθὲν θιελίον του «Θεμελιώδεις μορφαὶ τῆς ἀγωγῆς», μέσα εἰς τοὺς ἀπέρους συντελεστὰς αὐτῆς.

Ἡ ζωὴ μορφώνει, δλοι μορφώνουν δλους, λέγει ὁ Krieck εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἀγωγῆς του, διά νὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν H·o·rdt νὰ καθορίσῃ τόσον προσφυῶς τὰς θεμελιώδεις μορφὰς τῆς ἀγωγῆς. Τὸ Σχολεῖον πρέπει νὰ εἶναι συνέχεια τῆς κοινωνικῆς ζωῆς

καὶ ὅχι μεταφυσικὴ αὐτῆς. Ἡ θύρα τοῦ Σχολείου δὲν πρέπει νὰ εἶναι γέφυρα μετάγουσα ἀπὸ τοῦ κόσμου τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸν κόσμον τῆς σοθικῆς ἐργασίας τῶν μεγάλων, ἀλλὰ τοιαύτη μεταφέρουσα εἰς τὴν αὐτὴν ἀπέναντι ὅχθην τοῦ καταπρασίνου καὶ ἀνθοστολίστου εὑρόδους λειμῶνος τῆς ζωῆς. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν ἡ ζωὴ, ἀλλὰ φεῦ, τόσον σύντομον, ὥστε δὲν ἀξίζει νὰ ἀποχωριζώμεθα αὐτοῦ οὐδὲ λεπτόν. «Οσῳ περισσοτέρας μορφὰς ζωῆς εἰσάγομεν εἰς τὸ Σχολεῖον, τόσῳ περισσότερον γίνεται τὸ Σχολεῖον αὐτῇ ἡ ζωὴ». (¹)

Θά ἡτο ἡ κωμικωτέρα τῶν ἀντινομιῶν καὶ ἡ περισσότερον παρεξηγημένη ἀλήθεια, ἔὰν ἡθέλομεν τὸ Σχολεῖον νὰ παρασκευάζῃ ἀνθρώπους διὰ τὴν ζωήν, ἐνῷ αὐτὸ τοῦτο ζητεῖ νὰ εἶναι ἔξω καὶ μακρὰν αὐτῆς.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ πλείστους ἄλλους, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἔκτειθῶσιν ἐνταῦθα, ἔνθα κεφαλαιωδῶς ἀναφέρονται αἱ χαρακτηριστικαὶ θάσεις τῆς ἐν τῷ Ν. Σχολείῳ ἐργασίας (²). ἡ σχολικὴ ἐργασία ἐν τῇ κατωτέρᾳ θαθμίδι δέον νὰ εἶναι συνέχεια τῆς κοινωνι-

(1) Friedrich: «Εἰδικὴ Διδακτικὴ Gaudig». Μετάφρασις Σ. Μ. Καλλιάφα.

(2) Τοὺς λόγους τούτους εύρισκει τις σαφῶς ἔκτιθεμένους εἰς τὴν «Διδακτικὴν τοῦ Σχολείου Ἐργασία», τοῦ κ. Ν. Καραχρίστου, εἰς τὰ μεταφρασθέντα θιβλία τοῦ P. Z. Mnunch: «Ἀπὸ τὴν τάξιν μού» καὶ «Βέβαια φταίει τὸ σχολεῖο», τοῦ κ. Σπ. Μ. Καλλιάφα: «Θεωρία καὶ πρᾶξις τοῦ Σχολείου Ἐργασίας» καὶ «Σύγχρονος Διδακτικὴ», μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ ἀναπτύσσοντα τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθέρας πνευματικῆς ἐργασίας τῆς σχολῆς τοῦ Gaudig, τοῦ κ. I. Γεωργοπούλου: «Τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος», τοῦ Θ. Καστάνου: «Τὸ Σχολεῖον στὴν πράξη», τοῦ κ. Β. Τσίριμπα: «Ὑποδειγματικὲς διδασκαλίες», τοῦ κ. Μ. Μιχαλοπούλου: «Ἐφημροσμένη Διδακτικὴ», ἔνθα γίνονται νύξεις καὶ παραινέσεις πρὸς ἐλευθεριώτερον τρόπον ἐργασίας, θεραπεύοντα τὴν αὐτενέργειαν τοῦ μαθητοῦ ὑπό τινα ἔποψιν καὶ πολλὰ ἄλλα θιβλία καὶ ἄρθρα.

κῆς ζωῆς, ἐμπνεομένη ἐκ ταύτης, καὶ νὰ θασίζεται εἰς τὰς αὐθορμήτους τῶν μαθητῶν ἔργασίας. Διὰ τούτων δὲ τῶν αὐθορμήτων τῶν μαθητῶν ἀσχολιῶν θὰ ἐπιδιώχθῃ καὶ ἡ ἀπόκτησις ύλικῶν τινων γνώσεων θασικῶν, ἀναγνώσεως, γραφῆς, ἀριθμήσεως, πατριδογνωσίας κλπ., ἐφ' ὃν θὰ στηριχθῇ τὸ ἔργον τῆς περαιτέρω αὐτομορφώσεως καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν ὅποιων ἀφαιρεῖ τὰς προϋποθέσεις τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος.

Βάσιν λοιπὸν τῆς σχολικῆς πράξεως ἐν τῇ κατωτέρᾳ θαθμίδι, τὸ Νέον Σχολεῖον θεωρεῖ τὴν αὐθορμησίαν καὶ κίνητρον ταύτης, τὸ περιθάλλον τοῦ μαθητοῦ μὲ τὴν ἔκδηλον αὐτοῦ καὶ ἔντονον χροιάν. Ποῖον εἶναι τὸ περιθάλλον τοῦτο καὶ ποῖαι αἱ μορφαὶ αὐτοῦ, καὶ μερικώτερον, ποιάν ἔκτασιν καταλαμβάνει ἐν αὐτῷ ἡ ἔօρτη καὶ πόσον ἔντονως χρωματίζει αὕτη τοῦτο καὶ ὑπὸ ποίας ἔκάστοτε μορφάς καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον θὰ ἐκθέσωμεν κατωτέρω διὰ νὰ φανῇ ἡ σημασία τῆς ἔօρτης, ἡ θέσις καὶ ἡ ἔκτασις αὐτῆς, μέσα εἰς τὴν σχολικὴν πρᾶξιν, τὴν χαρακτηριζομένην ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς αὐθορμησίας καὶ τοῦ κέντρου τῶν διαφερόντων τῆς σχολικῆς τάξεως.

Ἐις τὰς ἀνωτέρας τάξεις, ἔνθα φοιτοῦν παιδιά, δὸν ἡ ἔξελιξις εύρισκεται εἰς τὴν δευτέραν θαθμίδα, τὰ διδακτικὰ μέτρα προσαρμόζονται εἰς τὴν θαθμίδα ταύτην. Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις του τὸ Ν. Σχολεῖον ἀκολουθεῖ ἔνα πρόγραμμα διδασκαλίας μαθημάτων ἐν τακταῖς ὥραις. Τὸ νὰ δρίζῃ τὸ πρόγραμμα τὸ θέμα τῶν ἀσχολιῶν τῶν παιδιῶν, εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν θαθμίδα τῆς ψυχικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητῶν τούτων, διότι, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν ἥλικίαν ταύτην τὰ παιδιά ζητοῦν θοήθειαν εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἀσχολιῶν των, ζητοῦντα μόνον ἐλευθερίαν εἰς τὸν τρόπον τῆς ἔκτελέσεως τῆς ἔργασίας. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας, περὶ τῆς ἔργασίας εἰς τὰς

άνωτέρας τάξεις ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ εύρισκομεν εἰς τὸ προμημονευθὲν πολύτιμον θιβλίον τοῦ κ. Ν. Καραχρίστου «Διδακτικὴ τοῦ Σχολείου Ἐργασίας», ἔνθα δρίζεται, ὅτι τὰ μαθήματα καὶ τὰ γενικὰ θέματα δρίζει τὸ πρόγραμμα καὶ ὁ διδάσκαλος, ἀφίνεται δὲ εἰς τὰ παιδιά ἐλευθερία εἰς τὸν τρόπον τῆς διαπραγματεύσεως, διὰ τὴν ὅποιαν κάθε παιδί ἐργάζεται κατὰ τὴν ἴδιομορφίαν του, συμφώνως πρὸς τὰς κλίσεις του, τὰς προδιαθέσεις του, τὰς ψυχικάς καὶ διανοητικάς του δυνάμεις.

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἡ μεθοδικὴ τοῦ Ν. Σχολείου, οὐδὲ καὶ ἐὰν προύτιθέμεθα ἥτο δυνατὴ ἡ συγγραφὴ τοιαύτης. Ἀνεφέραμεν ὅμως ἐνταῦθα στοιχειωδῶς καὶ εἰς ἄκρον περιεκτικῶς τὰς χαρακτηριστικάς ψυχολογικάς ἀντιλήψεις αὐτοῦ καὶ ὑποτυπωδῶς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας ἐν αὐτῷ, διὰ νὰ νοηθῇ δόποσην ἔκτασιν δύναται νὰ καταλάθῃ ἡ ἔօρτη εἰς τὴν σχολικὴν πρᾶξιν, οὕσα μορφὴ κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς μορφὴ ἀγωγῆς, μεταφερόμενη εἰς τὴν σχολικὴν ἀτμόσφαιραν.

Ἐνταῦθα δὲ λίγα τινὰ ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴπωμεν ἀκόμη, σχετικά μὲ τὴν ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ ἐργασίαν, τὴν ἀναφερόμενην εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτοῦ πρὸς ἀπόκτησιν ἀπὸ τὰ παιδιά ἐνὸς ποσοῦ μορφωτικῶν στοιχείων, ἐνὸς ποσοῦ γνώσεων χρησίμων εἰς τὴν περαιτέρω αὐτομόρφωσιν δι’ αὐτοπροσαρέτου αὐτοπροσπαθείας.

Εἶναι θεσαίως ἀνάγκη νὰ μάθῃ τὸ παιδί ἀνάγνωσιν, π. χ. καὶ γραφήν, διότι τοιουτότρόπως θὰ δυνηθῇ νὰ διαστάσῃ ἐναὶ θιβλίον, νὰ γράψῃ μίαν φράσιν, νὰ διαθάσῃ ἐναὶ διήγημα, νὰ ἐρευνήσῃ ἐναὶ θιβλίον, νὰ γράψῃ μίαν ἐπιστολήν. Εἶναι ἀπαίτησις τῆς ἀνάγκης πρὸς αὐτενέργειαν, εἶναι ἀπαίτησις τῶν πνευματικῶν δυνάμεων πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν, καὶ ἡ διαρκής τετελειοποίησις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, εἶναι ἀπαίτησις τῆς ζωῆς, ἀπαίτησις χάριν αὐτῆς τῆς ζωῆς. Ἄλλα ἡ ἐκμάθησις τοῦ μηχανισμοῦ, τῆς τέχνης τῆς ἀναγνώσεως καὶ

ἡ ἀσκησις εἰς αὐτὴν δὲν εἶναι ἔργον μιᾶς ὥρας. Ἀπαιτεῖται προσπάθεια μακροτέρου χρόνου, ἡ ὅποια δὲν εἶναι πάντοτε εὐχάριστος, ἀν γίνεται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκμαθήσεως τῆς τέχνης τῆς ἀναγνώσεως μόνον. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἀπομακρυνόμεθα τῆς ἀρχῆς: «Ξεκινᾶτε ἀπὸ τὸ παιδί», καὶ σκοπός μας θὰ ἦτο ἡ παροχὴ αὐτῆς τῆς γνώσεως μόνον. Οὕτω δὲ θὰ ἐπεστρέφομεν εἰς τὸ ἵδιον σφάλμα, τὸ ὅποιον διέπραττε τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον, ἐννοοῦν, ὅπως ἐκμάθουν τὰ παιδιά μίαν οἰανδήποτε γνῶσιν, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου τῆς ἀποκτήσεως αὐτῆς, ἐνῷ ταύτοχρόνως ἐθροντοφώνει: «Οπου ἡ μάθησις δὲν εἶναι προϊὸν τῆς ἐφέσεως πρὸς τὸ μανθάνειν, ἔκει δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος περὶ πραγματικῆς ἔργασίας, διότι ἡ πραγματική ἔργασία εἶναι νοητὴ μόνον ὡς ἀποτέλεσμα κάποιας βουλητικῆς ἐνεργείας»¹⁾. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ τοῦτο τὸ Νέον Σχολεῖον, ἀποθέλεπον εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀποκτήσεως τῆς ἰκανότητος τοῦ ἀναγνώσκειν, προσαρμόζει τὴν πρὸς τοῦτο ἔργασίαν αὐτοῦ εἰς τὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ καὶ ζητεῖ νὰ παράσχῃ τὴν δεξιότητα ταύτην μόνον δσάκις αὐθορμήτως οἱ μαθηταὶ ἐπιζητήσουν αὐτήν. Ταύτοχρόνως ὁ δῆμος ὁμενος ἀπὸ τὰ διαφέροντα τῶν παιδιῶν κατὰ τὴν αὐθόρμητον αὐτῶν ἐνασχόλησιν διδάσκαλος τοῦ Νέου Σχολείου βοηθεῖ εἰς τὴν ἐπιθυμουμένην ἀπόκτησιν καὶ τῶν γνώσεων τούτων.

Τὸ Νέον Σχολεῖον δὲν θεωρεῖ σκοπὸν αὐτοῦ τὴν δσον οἰόντε ἀφθονωτέραν παροχὴν γνώσεων εἰς τὰ παιδιά, διότι πιστεύει, δτι γνῶσίς τις ἀναγκαστικῶς καὶ κατὰ διαταγὴν κτηθεῖσα ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως καὶ τῆς αὐτοβούλου συμμετοχῆς τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν κτήσιν αὐτῆς, εἶναι γνῶσις νεκρά, εἰς οὐδὲν προάγουσα τὸν ψυχικὸν θίον καὶ ἐφήμερος. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν αἱ

1) Crubé 1842. Ειδικὴ Διδακτικὴ Rude-Λάμψα, τεῦχος 3ον.

γνώσεις, ἀλλ' οὐχὶ αἱ νεκραί, αἱ ἐφήμεροι καὶ φευγαλέαι, αἱ ἔρχόμεναι καὶ παρερχόμεναι λάθρᾳ τῆς συνειδήσεως καὶ ἐπισύρουσαι λησμονούμεναι τὴν ἀράν καὶ τὴν ἀποστροφὴν τοῦ μαθητοῦ δι' ὅσας πιέσεις καὶ κόπους διὰ ταύτας ὑπέστη. Γνώσεις τοιαύτας τὸ Νέον Σχολεῖον δὲν ἔκτιμῷ καὶ διὰ τοῦτο ρυθμίζει τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, οὕτως, ὡστε πᾶσα γνῶσις νὰ εἰναι ἀποτέλεσμα αὐτοθιούλου, αὐτοπροαιρέτου καὶ ίδιας τοῦ μαθητοῦ ἐργασίας.

Μόνον διὰ τοιούτων γνώσεων ἐπιζητεῖ τὴν ὑποθοήθησιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν σωματικῶν, ψυχικῶν καὶ διανοητικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων τοῦ παιδιοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτος εἶναι ὁ σκοπός του δὲν ἔνδιαφέρει τὸ ποσὸν τῶν κτηθεισῶν γνώσεων, οὐδὲ χαρακτηρίζει τὸ ἐπιτυχὲς τῶν προσπαθειῶν του ὁ ὄλικὸς σκοπὸς τῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ἡ διὰ τούτων ἐπιτυχανομένη ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ. Αἱ γνώσεις ἀποτελοῦν ἀπαύγασμα τῆς πείρας τῆς ἀπὸ αἰώνων ἀνθρωπίνης ἐπὶ τῆς γῆς σκέψεως καὶ ἐρεύνης καὶ εἶναι τοσοῦτον πολλαί, ὡστε οὐδεὶς ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρωπος δύναται νὰ καυχηθῇ, διὰ ἐρευνῶν καὶ μανθάνων δι' ὅλου τοῦ θείου του, κατώρθωσέ ποτε νὰ πληροφορηθῇ περὶ πασῶν τούτων. Οὐδὲ ἔκμαθών τις πολλάς τούτων, πλείστας, περισσότερον τῶν ἄλλων ἐν τῷ θείῳ διέπρεψε. Διότι, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, «οὐκ ἀγαθὸν πολυμαθίη». Ἀλλοῦ κεῖται ἡ δύναμις καὶ ἡ ίκανότης τῆς ἐν τῷ θείῳ προκοπῆς. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ Νέον Σχολεῖον μεριμνᾷ ὅχι πῶς θὰ ἀποκτήσουν ὅπως-ὅπως οἱ μαθηταὶ ἐν αὐτῷ πλοῦτον γνώσεων, ἀλλὰ πῶς θὰ ἔξελίξουν τὰς ψυχοπνευματικάς των δυνάμεις καὶ ίκανότητας, ὡστε γνωρίζοντες τὸν τρόπον τοῦ κτᾶσθαι τὰς γνώσεις νὰ κτῶνται ταύτας ὅπουδήποτε καὶ ὅποτεδήποτε χρειασθῆ μόνοι των, ἀνευ τινός θεοηθείας καὶ ἐπικουρίας. Γνωρίζει εἰς τούτους τὰ ταμεῖα τῶν θησαυρῶν τοῦ πνεύματος

τῆς ἀνθρωπίνης ἀπὸ αἰώνων ἐπὶ τῆς γῆς παρατηρήσε-
ως, ἔρεύης καὶ διανοήσεως, τὰ θιελία, καὶ ἔξοικειώ-
νει αὐτοὺς μὲ τὸν τρόπον τῆς ἔρεύης αὐτῶν, προάγει
τὴν ἰκανότητα τοῦ παρατηρεῖν, κρίνειν καὶ συνάγειν
πορίσματα καὶ τὸ σπουδαιότερον πληροῦ αὐτοὺς χαρᾶς
ἀγάπης, ἐφέσεως πρὸς τὸ ἔρευνάν καὶ μανθάνειν καὶ
θεωρεῖ τὸ ἔργον του καλῶς ἐκτελεσθέν. Τοιουτοτρό-
πως γίνεται ὁ μαθητὴς ἀποτέλεσμα τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ
τῆς μητρός του φύσεως, καὶ οὕτω ἕκαστος φέρει τὰς
εὑθύνας τῆς τοιαύτης ἥ τοιαύτης ἐν τῇ ζωῇ θέσεώς του.

Καὶ ἐν ἀκόμη οὐσιῶδες γνώρισμα, ὅπερ ἀποτελεῖ χα-
ρακτηριστικὸν τοῦ Νέου Σχολείου, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀ-
ναφέρωμεν ἐνταῦθα. Γνωρίζον τοῦτο, δτι, θιολογικῆ αἰ-
τίᾳ, ἐνυπάρχει εἰς τὸ παιδὶ ἀκατάθλητος ὄρμῃ πρὸς κί-
νησιν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως,
Θαθμιαίως ἐλαττουμένη, προϊούση τῆς ἡλικίας, πα-
ρέχει ἐπαρκὲς ἔδαφος πρὸς θεραπείαν τῆς θιολογι-
κῆς ταύτης ἀνάγκης τῆς ὄρμῆς πρὸς κίνησιν. Εἶναι τοῦ-
το δῶρον μέγα πρὸς τὴν παιδικὴν φύσιν, τὴν ἀνήσυχον
καὶ ἀεικίνητον, τὴν σφριγῶσαν καὶ ὀργῶσαν εἰς δρᾶ-
σιν, εἰς κίνησιν καὶ ταχεῖαν ἐναλλαγὴν ἀσχολιῶν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους μέγα μέρος τῆς σχολικῆς
ζωῆς καὶ πράξεως, ίδια εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις, δια-
τίθεται εἰς ἔργασίας καὶ ἐνασχολήσεις ἀπαιτούσας κί-
νησιν, ἡ δὲ λοιπὴ ἔργασία κατὰ τὰς αὐθορμήτους τῶν
μαθητῶν ἔργασίας, δὲν εἶναι διαρκής, πολύωρος, ἀμε-
τάθλητος, μονότονος, ἀλλ' εὔκινητος, εὔκαμπτος καὶ
διαρκῶς μεταβάλουσα ἔξωτερικὴν μορφήν. Πρὸς θε-
ραπείαν αὐτῆς τῆς κινητικότητος τοῦ παιδιοῦ διατίθε-
ται πολὺς χρόνος εἰς χειροτεχνικάς ἔργασίας, εἰς παι-
γνίδια, χορούς, κηπουρικάς ἔργασίας καὶ γενικῶς ἔρ-
γασίας παρατηρήσεως καὶ κατασκευῆς. Κατωτέρω θά-
τισμεν πῶς διὰ τῶν ἔορτῶν θεραπεύεται καὶ ἡ ἔμφυτος
αὔτη ὄρμῃ τῶν παιδιῶν πρὸς κίνησιν καὶ συνεπῶς, πῶς

αῦται θοηθοῦν τὴν σχολικὴν ἐργασίαν, διὰ νὰ μὴ τίθεται ἀντιμέτωπος τῆς φύσεως τῶν παιδιῶν, καὶ ἀντὶ νὰ ἀναπτύσσῃ τὰς δυνάμεις καὶ δεξιότητας τῶν παιδιῶν, πιέζῃ καὶ παρακωλύῃ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

IV. ΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΩΣ ΜΕΣΟΝ ΑΓΩΓΗΣ

α') Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐθορμησίας καὶ αἱ ἔορται.

Τὰς ἐργασίας ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ χαρακτηρίζει τὸ ἀξίωμα τῆς αὐθορμησίας. Τὸ Ν. Σχολεῖον θέλει νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν τὸν ἐσωτερικὸν μηχανισμὸν τοῦ παιδικοῦ ὄργανισμοῦ, ἐπιζητεῖ νὰ κινήσῃ τὰ παιδιὰ νὰ χρησιμοποιήσουν ὅλας τὰς ἐσωτερικάς των δυνάμεις, ὅλην τὴν ψυχήν, ὅλο τὸ δυναμικὸν μέρος τῆς ὑπέρβρεξέως των. «Τόπον, πολὺν τόπον καὶ εἰς τὶς ἑνιαίες αὐθόρμητες ἐργασίες τῶν παιδιῶν», λέγει ὁ κ. Καραχρήστος εἰς τὸ Βοντεῦχον τῆς «Διδακτικῆς τοῦ Σχολείου Ἐργασίας». Εἰς τὸ Νέον Σχολεῖον, λέγει, δὲν ὑπάρχουν πρόσωπα ἄγρια ἢ λυπημένα, δὲν ὑπάρχουν διαταγαὶ καὶ ἀπαγορεύσεις, ἐπιπλήξεις καὶ τιμωρίαι. Ἐκεῖ ἀκούεται ἡ χαρούμενη ζωὴ καὶ ὁ δυνατὸς παλμὸς τῶν ἑνιαίων αὐθορμήτων ἐργασιῶν, ἐκεῖ ἐπικρατεῖ τὸ ἡμερο πνεῦμα τῆς εὐγενείας, τῆς στοργῆς, τοῦ σεθασμοῦ, τῆς ἐμπιστοσύνης». Καὶ κατωτέρω: «Κυττάξατε κατ' εὐθεῖαν τὴν ζωὴν τῶν παιδιῶν, ἐλευθερώσατέ την ἀπὸ τὰς ἴδιας σας θελήσεις, γιὰ νὰ ἐργασθῇ σύμφωνα μὲ τὴν αὐθορμησίαν τῆς καὶ τότε θὰ ὅρητε, ὅτι μόνον, ὅταν αὐθόρμητη ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ καταπιάνεται μὲ ἔνα ἔργον τῆς ἐκλογῆς τῆς εἰναι ἡ μόνη περίπτωσις, ποὺ κάνει κάτι δυνατό, κάτι ὀραῖο, κάτι μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ περίπτωσις εἰναι ἡ μόνη, ποὺ δυναμώνει τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ ἀναπτύσσει ὅντας τὸν ἄνθρωπον».

Μόνον εἰς διὰ της αὐθορμήτως ἀσχολεῖται τὸ παιδὶ ἀφιε-

ρώνει όλόκληρον τὴν προσοχὴν του, τὴν θέλησίν του, τὴν ἀγάπην του, τὸν ἔαυτόν του όλόκληρον. Καὶ ἄνευ τῆς αὐτοδιαθέσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ παιδιοῦ καμμία ἐκ τῶν ἀσχολιῶν του δὲν θοηθεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεών του. Ἡ ἀσκησὶς τῶν ὀργάνων εἶναι τροφὴ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν καὶ μόνον ἡ αὐτόθουλος τούτων χρησιμοποίησις θοηθεῖ ταύτην. Δὲν εἶναι καμμία ἄλλη ἀσχολία, ποὺ νὰ θέτῃ εἰς κίνησιν, νὰ ἀσκῇ καὶ ἀναπτύσσῃ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις καὶ δεξιότητας τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ ἑκείνας, ποὺ ἐκλέγει τὸ ἵδιο τὸ παιδί καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἀφίνεται μὲ δλην του τὴν ψυχήν, μὲ δλην του τὴν φύσιν. Αὐταὶ οἱ αὐθόρμητοι ἀσχολίαι ἔχουν διὰ τὸ Νέον Σχολεῖον θεμελιώδη ἀξίαν.

Καὶ τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον ἀνεγνώριζε τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἀλλ’ ὅπως δι’ ὅλα τὰ ζητήματα, καὶ εἰς αὐτὸ δὲν ἔδιδε λύσιν ριζικήν. Ἐφρόντιζε διὰ μυρίων τρόπων νὰ ἐγείρῃ τὸ διαφέρον τῶν παιδιῶν διὰ τὴν α' ἢ β' ἀσχολίαν καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι ἐπετύγχανε τοῦτο δι’ εἰκόνων, διὰ διαφόρων ἔρωτήσεων, δι’ ἐπτοπτειῶν, διὰ προπαρασκευῆς καὶ δι’ ἄλλων τεχνητῶν μέσων, ἀτινα ἄφινων ἀδιάφορον τὴν ἐσωτερικήν τοῦ παιδιοῦ διάθεσιν καὶ δὲν προσήγγιζον καὖν εἰς τὴν θύραν τῆς καρδίας τούτου. «Οπου ἡ μάθησις δὲν εἶναι προϊὸν τῆς ἐφέσεως πρὸς τὸ μανθάνειν, ἔκει δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνη λόγιος περὶ πραγματικῆς ἔργασίας, διότι ἡ πραγματικὴ ἔργασία εἶναι νοητὴ μόνον ὡς ἀποτέλεσμα κάποιας θουλητικῆς ἐνεργείας», ἔγραφεν δ Gerlach ἀπὸ τοῦ 1842. Καὶ ὁ Gerlach: «Δὲν ἔχυπηρετοῦμεν τὸν παῖδα ἐπεμβαίνοντες ὡς ἔξ ἐφόδου μὲ τὰ παιδαγωδικά μας μέτρα εἰς τὴν ἔξελιξιν τῶν προδιαθέσεών του. Τούνατίον συντελοῦντες εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν προδιαθέσεών του, συντελοῦμεν εἰς τὴν προσαγωγὴν τῆς εὔτυχίας του»¹⁾.

1) Ειδικὴ Διδακτικὴ Rude —Λάμψα, τόμος 3ος.

‘Ο Γερμανός Ougo Gaudig, ό ίδρυτης τής σχολής τής έλευθέρας πνευματικής έργασίας, ως έξῆς δρίζει ταύτην:

«Ελευθέρα πνευματική ένέργεια σημαίνει αὐτενέργειαν· κατά ταύτην πρόκειται περὶ πράξεων αὐθορμήτων, τελουμένων δι’ ίδιων τοῦ πράττοντος δυνάμεων, ἐπὶ δόδῶν ὅπ’ αὐτοῦ ἐκλεγομένων, εἰς σκοποὺς ὁσαύτως ὅπ’ αὐτοῦ ἐλευθέρως ἐκλεγομένους».

Τοιαύτη οὖσα ή ἀρχὴ τῆς αὐθορμησίας καὶ τοσαύτην ἔχουσα σημασίαν εἰς τὴν δργάνωσιν τῆς έργασίας ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ, εἶναι ἀνάγκη νὰ τυγχάνῃ εἰδικῆς μερίμνης.

Αἱ ἔορται παρέχουν εἰς τὰ παιδιά ἔδαφος διὰ πληθὺν ποικιλομόρφων ἀσχολιῶν. Εἰς τὸ πλῆθος δὲ τοῦτο τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς μορφῆς αὐτῶν ἀφίνεται εὔρὺ στάδιον διὰ τὴν αὐθόρμητον ἐκλογὴν τούτων ἀπὸ τὰ παιδιά. Καὶ τὸ θέμα τῆς ἔορτῆς ή ἡ μορφὴ αὐτῆς, δύναται καὶ πρέπει νὰ εἶναι αὐθόρμητος καὶ ὁ τρόπος τῆς τελέσεως αὐτῆς καὶ αἱ πρὸς προπαρασκευὴν ταύτης ἐνέργειαι. Καὶ εἰς μὲν τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ Σχολείου τὴν αὐθόρμητον ἐκλογὴν τῶν ἔορταστικῶν ἀσχολιῶν θὰ ἐμπνεύσῃ τὸ κοινωνικὸν περιθάλλον, ‘ὅ οἰκογενειακός κυκλος, ἡ θρησκευτικὴ χροιά τῆς ἐποχῆς, τὸ σχολικὸν περιθάλλον, ἡ μίμησις καὶ ἄλλα ψυχικὰ κίνητρα. Εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον τμῆμα τὰ αὐτὰ δόμοίως αἴτια καὶ ἀκόμη ἡ σχολικὴ παράδοσις καὶ αὐταὶ αἱ διδασκαλικαὶ ὑποδείξεις. Αἱ τελευταῖαι αὗται δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ θεωρῶνται ως ἐπιθλαβεῖς, καθ’ ὅσον, ως προείπομεν, εἶναι ἐπιθυμηταὶ ἀπὸ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τῶν παιδιῶν καὶ ὅπὸ ταύτας καταλείπεται ἀρκετὸν ἔδαφος ἀτομικῶν ἀσχολιῶν κατὰ τὴν δργάνωσιν τῆς ἔορτῆς.

Κατὰ τὴν δργάνωσιν ἔορτῶν εἰς τὸ Νέον Σχολείον καταθάλλεται φροντίς, ὥστε ἡ αὐθορμησία τῶν μαθητῶν νὰ μὴ ὑφίσταται πίεσίν τινα. Εἶναι ἀρκετὴ ἡ προσπάθεια τοῦ Σχολείου διὰ τὴν τήρησιν καθαριότητος, τά-

ξεως, δόμονοίας, καλαισθησίας, ἀρμονίας καὶ πνεύματος συνεργατικοῦ.

Εἰς τὰ παρατιθέμενα ἐν τέλει τοῦ παρόντος Βιβλίου πρακτικὰ μερικαὶ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν παιδιῶν, ἵσως φανοῦν παράδοξοι ἢ μὴ εὑρισκόμεναι εἰς τὴν θέσιν των. Θά ἡτοί θεοφάνειας εὐχερεῖς εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς τάξεως νὰ διέδῃ τοῦτο καὶ νὰ πλαισιώσῃ διὰ τῶν ὑποδειξεών του τὴν ἔορτὴν εἰς τὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων δόμοίων του. 'Αλλ' ὁ σεθασμὸς πρὸς τὰς αὐθορμήτους ἐργασίας τῶν μαθητῶν, διὰ τοῦτο νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτούς, ἵνα ἔκαστος ἀφόβως καὶ μετ' ἐμπιστοσύνης ἐκτυλίσῃ τὸν ἔαυτόν του μέσα εἰς τὴν σχολικὴν τάξιν καὶ ἡ πρόθλεψις διὰ τὴν ἀτομικὴν θοήθειαν εἰς τὰς ἀνάγκας του, δὲν ἐπιτρέπει ἀκαίρους καὶ καταστρεπτικὰς ἐπεμβάσεις. Αὗται ἰκανοποιοῦν τοὺς μεγάλους, ἀλλὰ πτοοῦν τὸ παιδί καὶ τὸ ἀναγκάζουν νὰ κλεισθῇ πάλιν εἰς τὸ κέλυφός του, διὰ νὰ μὴ ἔξελθῃ πλέον ἀπὸ αὐτό. Τὸ κέρδος τότε τῶν μεγάλων δὲν θὰ εἶναι ἰκανὸν νὰ ἔδουετερώσῃ τὴν παιδαγωγικὴν ζημίαν. Εἶναι καλύτερον νὰ συνηθίσουν οἱ μεγάλοι νὰ βλέπουν εἰς τὰ ἔργα τῶν παιδιῶν τοὺς μικρούς καὶ δχι τοὺς ἔαυτούς των.

6') Ἡ θεραπεία τῆς κοινωνικότητος.

Ἡ ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ ἐργασία φαίνεται ἐκ πρώτης ὅψεως εἰς ἄκρον ἀτομίζουσα, ἀφοῦ ὁ σκοπὸς ἐν αὐτῷ εἴναι ὑποθοήθησις τῆς αὐθορμήτου καὶ θαθμιαίας ἀναπτύξεως ὅλων τῶν σωματικῶν, ἥθικῶν, ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν δεξιοτήτων καὶ δυνάμεων ἐκάστου παιδιοῦ, καὶ ἀφοῦ αἱ ἐνέργειαι καὶ τὰ παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικά μας μέτρα ἐπιζητεῖται νὰ προσαρμόζωνται εἰς κάθε παιδί, ὥστε τοῦτο νὰ ἀναπτύσσεται ἀκωλύτως

κατά τὴν φύσιν καὶ προδιάθεσιν αὐτοῦ, διὰ νὰ διαπλασθῇ ἐλευθέρως κατά τὴν ἀτομικότητά του.

Καὶ ἂν εἶχε θεοῖς οὕτω τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτο ἐλαττωματική ἢ ἔργασία ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ, ὡς παραμελοῦσα τὴν καλλιέργειαν τῆς κοινωνικότητος τῶν πάντων.

Ἡ ἀγωγή, ἵνα στηρίζεται ἐπὶ ἑδραίων καὶ ἀκλονήτων βάσεων, καὶ ἵνα θεραπεύῃ ύγιεις σκοπούς, εἰναι ἀνάγκη νὰ μὴ παραβλέπῃ τὸν κοινωνικὸν παράγοντα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἀτομον ἔχει θεοῖς ἀξίαν καὶ μάλιστα πρωταρχικήν, ἀλλ’ αὕτη δὲν κρίνεται ἔξω τοῦ κοινωνικοῦ στοιχείου. Ἐὰν οἱ ἀνθρωποί ἔζων χωριστὰ καὶ ἐάν εἰς οὐδεμίαν ἔξαρτησιν ἐτέλοισυν μεταξύ των, δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος προσπαθειῶν διὰ νὰ ἀποθῇ ἔκαστος αὐτῶν τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος. Ὁ ἀνθρώπος ζῇ ἐν μέσῳ τῶν δόμοίων του δόλοκληρον τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ ναι μὲν ἔχει ἀτομικήν καὶ ίδιαν ὑπαρξίαν, ἀλλ’ ἐν σχέσει πάντοτε πρὸς τὸ εὐρύτερον κοινωνικὸν σύνολον, τοῦ δόποιου ἀποτελεῖ μέρος καὶ μετὰ τοῦ δόποιου ἀνταλλάσσει ἐπιδράσεις. Ὁ ἀνθρώπος γίνεται ἀνθρώπος μόνον διὰ τῆς ἀνθρωπίνης κοινότητος, λέγει ὁ Paul Natorp. Ὁ Ἀμερικανὸς Dewy ἀπαίτει, ὅπως ἡ σχολικὴ ἔργασία ρυθμίζεται οὕτως, ὥστε ἡ τάξις νὰ ἀποθαίνῃ ἐμβρυϊκὴ κοινωνία. Ὁ Gaudig λέγει: «Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἔργατικῇ κοινότητι τυγχάνει ὑψίστης θεραπείας ἡ κοινωνικὴ ὄψις τῆς κοινῆς ζωῆς τῶν συμμαθητῶν τῆς αὐτῆς τάξεως· ἡ συμβίωσις ἐν τῇ τάξει εἶναι μέρος τοῦ σχολικοῦ ζείου, τὸ σπουδαιότατον. Ἐκεῖ τὸ σχολεῖον ἀναπτύσσει κοινωνικὸν ἢ κοινωνικοθεϊκὸν πεπολιτισμένον ζείον. Ἡ τάξις εἶναι πρωτίστως κοινότης ἔργατική, καὶ δὴ τῆς ἐλευθέρας πνευματικῆς ἔργασίας. Αὕτη ἡ ἐλευθέρα πνευματικὴ ἔργασία καὶ ζωὴ ἐν κοινότητι θοηθοῦν ἀλλήλας. Τοῦτο δὲν ἀποθαίνει εἰς μείωσιν τῆς ἔκτάσεως καὶ τοῦ κύρους τῆς ἐλευθέρας πνευ-

ματικής ἔργασίας, διότι αὕτη ἐπιδιώκεται παντοῦ, ὅπου εἶναι δυνατή εἰς πᾶσαν ἡλικίαν, εἰς ἀμφότερα τὰ φύλα». Τὰ αὐτά, ως πρὸς τὴν κοινωνικὴν ζωήν, ἐπιζητεῖ καὶ ὁ Kerschensteiner καὶ γενικῶς πάντες οἱ παιδαγωγικοὶ παλαιοὶ καὶ νέοι. Ἡ κοινωνικότης τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀνάγκη φυσικὴ καὶ οὐδὲν τῶν παιδαγωγικῶν συστημάτων στέργει νά παραμελήσῃ αὐτήν.

Εἶναι ἐν τούτοις γνωστόν, ὅτι τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον, παρ' ὅλην τὴν ἀγαθὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου προσάρτεσίν του δὲν κατώρθωνε νὰ ἔξυπηρετήσῃ τὴν κοινωνικότητα τῶν παιδιῶν, παρ' ὅλα τὰ κοινά, τὰ δμοιόμορφα καὶ γενικὰ μέτρα, προγράμματα καὶ μέσα, τὰ ὅποια ἐφήρμοζεν εἰς τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν. Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα καθημερινῶς παριστάμεθα μάρτυρες ἀντικοινωνικῶν τάσεων, ἐκδηλουμένων εἰς τὴν σχολικὴν ζωήν. Ἐκεῖ ἐθέλεπομεν τάσεις κατισχύσεως ἀπέναντι τῶν ἄλλων, τάσεις φιλοπρωτίας καὶ μίση καὶ ἀνεξαντλήτους καταγγελίας κλοπῶν, ραβδισμῶν, ὅθρεων καὶ σχηματισμοὺς ἀντιμετώπων δμάδων. Τὰ φαινόμενα ταῦτα δεικνύουν, ὅτι οὐδεμία πρόοδος ἐπετεύχθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς κοινωνικότητος τῶν τοιούτων παιδιῶν, διότι τὰ ἀφοριστικὰ παραγγέλματα: «έλεείτε τοὺς πάσχοντας», «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», αἱ πλαισιωμέναι καὶ ἀνηρτημέναι φράσεις: «ἀγαπᾶτε τοὺς συμμαθητάς σας», «μὴ ψεύδεσθε» καὶ τὰ ἥθικὰ πορίσματα τῆς ἥθικῆς ἐμβαθύνσεως κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ὅντα ἔξω τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν, ἄφιναν ταῦτα ἀδιάφορα.

Τὸ Ν. Σχολεῖον, μὲ τὴν φαινομενικῶς ἀτομίζουσαν ἔργασίαν του, δὲν ζητεῖ νὰ κάμη ἀνθρώπους ἐγωϊστάς. Ἀντιθέτως σκοπεῖ νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ἀτομικότητα ἐκάστου παιδιοῦ, ἐνῷ ταύτοχρόνως ζητεῖ νὰ στρέψῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς τὴν ἔξυπηρέτησιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου· ἐπειδὴ δὲ γνωρίζει, ὅτι ἡ κοινωνικότης τοῦ παιδιοῦ δὲν ἀναπτύσσεται μὲ παραγγέλματα καὶ ἀπό

καθέδρας διὰ λόγων διδασκαλίας, φέρει τὸ ἔδιον τὸ παιδὶ μέσα εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ κάμνει αὐτὸν νὰ ζῇ, νὰ σκέπτεται καὶ νὰ δρᾷ κοινωνικῶς. Οὕτω ἐθίζει αὐτὸν εἰς κοινωνικὴν ζωὴν καὶ παρασκευάζει διὰ τὴν κοινωνίαν. Διὰ τοῦτο ἡ τάξις εἰς τὸ Ν. Σχολεῖον, ἐνῷ εἶναι σύνολον ἰδιομόρφων ἀτόμων, διαμορφώνεται εἰς αὐτοδιοικουμένην καὶ συνεργαζομένην κοινότητα, μέσα δὲ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐργασίαν τῆς σχολικῆς αὐτῆς κοινωνίας τὰ ἀτομα ἀναπτυσσόμενα καθ' ἔαυτὰ συμμερίζονται τὴν ζωὴν τῆς ὁμάδος καὶ υφίστανται τὰς ζωηρὰς ἐπιδράσεις αὐτῆς.

Εἰς τὸ Ν. Σχολεῖον ἡ τάξις εἶναι μία αὐτοδιοικουμένη συνεργατικὴ κοινότης, ἡ ὅποια εἰς τὴν αὐθόρμητον εἰς τὰς πρώτας τάξεις, ἐργασίαν της ἐμπνέεται καὶ κινεῖται, ὅπως εἴπομεν, ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὴν ἑκάστοτε αὐτῆς χροιάν. Οὕτω ἀποφασίζει νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὴν προετοιμασίαν ἑορτῶν τῆς τάξεως κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὸν τύπον τῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ ζωῇ τοιούτων. Καὶ κατὰ τὴν προετοιμασίαν, ἥτις εἶναι καὶ τὸ οὐσιωδέστερον στάδιον, τὰ ἀτομα ἀναλαμβάνουν ὑποχρεώσεις οἰκείᾳ θουλήσει καὶ ἐκτελοῦν ἐργασίας, αἵτινες, ἐνῷ στοιχοῦν πρὸς τὴν ψυχοπνευματικὴν κατάστασιν ἑκάστου καὶ τὴν ἀτομικότητα εἶναι ἐν τούτοις πρωτισμέναι νὰ ἀποτελέσουν μέρος τοῦ συνόλου, τὸ ὅποιον τὸ σύνολον ἀπεφάσισε καὶ ὡς σύνολον θὰ παρουσιάσῃ. Μέσα δὲ εἰς τὸ ὁμαδικὸν αὐτὸν ἔργον κάθε παιδὶ θὰ διακρίνῃ τὸν ἔαυτόν του καὶ θὰ τέρπεται ἐπὶ τῇ ἴδεᾳ, διὰ τῆς συνεργασίας αὐτοῦ ἐγένετο τὸ δλικὸν τοῦτο δημιούργημα. Οὕτω, διὰ τῶν ἀπλῶν αὐτῶν πράξεων, τῶν στοιχειωδῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν, τὸ Νέον Σχολεῖον καλλιεργεῖ τὴν κοινωνικότητα καὶ νομίζει, διὰ περισσότερα καὶ ἀσφαλέστερα ἀποτελέσματα ἐπιτυγχάνει. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μερῶν τοῦ δλου ἀπὸ τὰ ἀτομα τῆς ὁμάδος, ταῦτα ἀσκοῦνται καὶ ἐθίζονται εἰς τὴν συν-

εργασίαν, εἰς τὴν ἀνάληψιν μέρους τῶν εὔθυνῶν τοῦ συνόλου, εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἔργασίας τῶν ἄλλων καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Μέσα λοιπὸν εἰς τὴν ὁμαδικὴν ζωήν, μέσα εἰς τὴν ὁμαδικὴν ἔργασίαν καὶ τὴν ἐπιδιώξιν ὁμαδικῶν σκοπῶν καὶ μέσα εἰς τὴν χαρὰν τῆς ἐπιτυχοῦς ὁμαδικῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου, μορφώνει τὸ Ν. Σχολεῖον τὸν κοινωνικὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδιοῦ. Οὕτε ἀντεγκλήσεις, οὕτε ἀλαζονικοὶ συναγωνισμοὶ καὶ φθόνοι καὶ μίση καὶ πειράγματα καὶ συκοφαντίαι καὶ ἔχθραι, ἀλλ’ ἀθόρυβος, εὐεργετικὴ καὶ δληθῶς κοινωνικὴ συνεργασία.

Ἐκτὸς δημως τῶν συνήθως ἔορτῶν τὸ Ν. Σχολεῖον ἔχει καὶ ἔορτάς ἀγούσας ἀμέσως καὶ εὐθέως εἰς τὸ κοινωνικῶς σκέπτεσθαι καὶ δρᾶν. Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ νέου μαθητοῦ, ἡ ἔορτὴ ἐπὶ τῇ ἐπανόρδω ἀσθενήσαντος συμμαθητοῦ, ἡ ἔορτὴ ἐπὶ τῇ ὀνομαστικῇ ἐπετείῳ συμμαθητῶν, ἡ φιλανθρωπικὴ ἀγορὰ καὶ δλαι αἱ τοιαῦται ἔορταί, περὶ δὲν ἐκτενῆς θά γίνῃ λόγος κατωτέρω, εἰσάγουν ἀμέσως εἰς τὰ ἡμεραὶ ἥθη καὶ καλλιεργοῦν τὴν κοινωνικότητα, δσον οὐδὲν ἐκ τῶν μέσων τοῦ Π. Σχολείου.

γ) Ἡ θεραπεία τῆς ιδιομορφίας ἐκάστου παιδιοῦ διὰ τῶν ἔορτῶν.

Τὸ Ν. Σχολεῖον φρονεῖ, δτι κάθε παιδὶ δὲν εἶναι ἀντίγραφον ἢ ὁμοιότυπον ἄλλου παιδιοῦ. Εἶναι ἐκ τῶν θασικῶν ἀρχῶν τοῦ Ν. Σχολείου ἡ ἀντίληψις, δτι ἔκαστος παιδικὸς ὅργανισμὸς ἔχει περισσοτέρας διαφοράς, παρὰ ὁμοιότητας πρὸς ἓνα ἄλλον παιδικὸν ὅργανισμόν. Διαφορὰς δὲ οὐχὶ κατὰ φύλον ἢ ἡλικίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς ἐξελίξεως τῶν ψυχοσωματικῶν του δεξιοτήτων καὶ δυνάμεων, καὶ κατὰ τὰς θιολογικὰς αὐτοῦ καταθολάς. Αἱ διαφοραὶ δὲ αὗται εἰναι τόσον ποικίλαι καὶ τόσον πολλαί, ὥστε ἔξ αὐτῶν χα-

φακτηρίζεται κάθε παιδί ώς μία έντελως ξεχωριστή θιο-
λογική δύναμη.

Καὶ εἶναι παιδαγωγικὴ ἀπαίτησις ὁ σεβασμὸς αὐτῆς τῆς δύναμης καὶ τῆς ἰδιομόρφου αὐτῆς φύσεως. Εἰναὶ γνωστὴ ἡ ἀντίληψις τοῦ C·o·the περὶ τούτου: «Δὲν δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν τὰ παιδία σύμφωνα μὲ τὰς λιδέας ήμῶν. «Οπως ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ταῦτα ὁ Θεός, οὕτω ἀνάγκη νὰ τὰ ἔχωμεν καὶ νὰ τὰ ἀγαπῶμεν. Νὰ τὰ παιδαγωγῶμεν μὲν μὲ τὸν καλύτερον τρόπον, ἀλλὰ νὰ ἀφίνωμεν ἔκαστον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ φύσιν, διότι ἔκαστος ἔχει τὰ χαρίσματά του καὶ θάσει τούτων εἶναι ἀγαθός καὶ εὔτυχῆς κατὰ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ τρόπον». Ο δὲ Frankmann καθορίζων τὸν ρόλὸν τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Gaudig, λέγει ταῦτα τὰ σπουδαιότατα: «Ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι τοῦ Νέου Σχολείου δὲν θέλομεν νὰ εἴμεθα γραμματισμένοι διδάσκαλοι ἐπιστήμης τινός, ἀλλ’ οἱ χειρισταὶ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας τοῦ παιδιοῦ καὶ δργανωταὶ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Δὲν θέλομεν νὰ εἴμεθα ὑπηρέται τῆς ὥλης, ἀλλ’ ὑπηρέται τοῦ παιδίου, ἵνα ἔξ, αὐτοῦ δι’ αὐταναπτυξίας προκύψῃ ἀνθρωπος ἐν τῇ ἔξυπηρετήσει τοῦ κοινοῦ δεικνύων ἀποφασιστικότητα, φιλεργίαν, ἴσχυρὸν εύθύνης συναίσθημα, προσωπικότης ἀδιαλείπτως ἀναπτυσσομένη. Ἡ ἀρετή μας ἔστω: ἀς ὑποχωρῶμεν πρὸ τοῦ παιδίου· ἡ τέχνη μας: νὰ καθιστῶμεν τὸν ἔαυτόν μας περιττόν τὸ φρόνημά μας: σεβασμὸς πρὸς τὸν μαθητὴν καὶ περιφρόνησις τῆς λίδιας δόξης. Καὶ ὁ μισθὸς ἡμῶν: Ἡ συνείδησις, ὅτι καὶ ἡ μεῖς συνηθελήσαμεν νὰ μὴ γίνεται τῶν νεαρῶν ἡμῶν μαθητῶν ἔκαστος εἰς τῶν πολλῶν, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἔκαστος αὐτῶν «ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ».

Διὰ νὰ δύναται τὸ Σχολεῖον νὰ θοηθήσῃ τὴν ἀνά-

πτυξιν αὐτῆς τῆς ἰδιορρύθμου φύσεως, αὐτῆς τῆς ἀπαξί, ὑπαρξάσης ἀτομικότητος, εἶναι ἀνάγκη νὰ διαγνώσῃ τὴν φύσιν ταύτης, νὰ εὕρῃ τὸν ρυθμὸν τῆς ἔξελίξεως τῶν δυνάμεών της καὶ νὰ προσαρμόσῃ τὰ διδακτικά του μέτρα ή τὰς σχολικὰς ἀσχολίας πρὸς τὸν ἀτομικὸν αὐτὸν ρυθμὸν τῆς ἀναπτύξεως. Ἡ ἀνάγκη ὅμως αὕτη ἐπιβάλλει 〈εθαίρως〉 ἐν μιᾷ τάξει καὶ εύνοει τὴν ἀτομικήν ἐργασίαν. Οὕτω θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀσχολήται ὁ διδάσκαλος μὲ κάθε παιδὶ χωριστὰ καὶ κάθε παιδὶ μὲ ξεχωριστὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς του, σύμφωνον πρὸς τὰς δυνάμεις του, τὰς τάσεις του, τὰς φυσικὰς ἐν γένει παρορμήσεις αὐτοῦ. Ἀλλὰ μία τοιαύτη ἐργασία τοσοῦτον ἀτομική, ὅσον καὶ ἔαν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς παιδικῆς ἰδιομορφίας, δὲν εἶναι χρήσιμος εἰς τὸ Ν. Σχολεῖον, διότι δὲν εἰσάγει τὸ ἀτομον εἰς τὸν κοινωνικὸν 〈είον〉, δὲν καλλιεργεῖ τὴν κοινωνικότητα αὐτοῦ καὶ δὲν εἶναι 〈ικανή〉 νὰ προπαρασκευάσῃ ἀτομα μὲ κοινωνικάς ἀρετάς. Δὲν θὰ ἥτο ἄλλως τε ἐφικτὴ μία τοιαύτη δργάνωσις τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ ἀσχολίαι τῶν παιδιῶν μιᾶς τάξεως δέον νὰ εἶναι τοιαῦται, ὥστε, ἐνῷ διὰ τούτων θὰ καλλιεργήται τὸ κοινωνικὸν πνεῦμα, δὲν θὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἰδιομορφίαν ἐκάστου παιδιοῦ. Τοῦτο τὸ μέγα καὶ δύσκολον πρόσθλημα λύει τὸ Νέον Σχολεῖον καὶ διὰ τῶν ἄλλων 〈εθαίρως〉 αὐτοῦ μέτρων, ἀλλὰ κυρίως διὰ τῶν ἕορτῶν. Ἡ δργάνωσις μιᾶς ἕορτῆς εἶναι πολύπλοκος ἐργασία μιᾶς τάξεως. Καὶ ή ἐκτέλεσις μιᾶς ἕορτῆς εἶναι ἔργον τῆς τάξεως, τοῦ συνόλου τῶν μαθητῶν αὐτῆς, εἶναι ἔργον κοινόν. Διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ὅμως τὸ κοινὸν τοῦτο ἔργον, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ κοινὸς οιδητὸς σκοπός, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἀποφασίσῃ ὅλη ἡ τάξις νὰ συζητήσῃ τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ μέσα, τὰς γενικὰς γραμμάτας καὶ τὰς λεπτομερείας, κάθε παιδὶ νὰ ὅμιλήσῃ περὶ τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἀντιλήψεών

του καὶ νὰ ἀκούσῃ τὰς τοιαύτας τῶν ἄλλων. Ἡ οὕτω δὲ ἀποφασισθεῖσα καὶ ἐν σχεδίῳ καταστρωθεῖσα ἔορτὴ ἀποτελεῖ τὸν κοινὸν σκοπὸν τῆς τάξεως, τὸν φάρον πρὸς ὃν κάθε παιδὶ δέον τοῦ λοιποῦ νὰ κατευθύνῃ τὰς ἐνεργείας του. Ἀλλὰ διὰ τὴν δργάνωσιν μιᾶς ἔορτῆς εἶναι χρεία πολλῶν ἐπὶ μέρους ἐνεργειῶν καὶ ποικίλων ἀτομικῶν ἀσχολιῶν, ἡ συνένωσις τοῦ ἔργου τῶν ὅποιων πληροῖ τὸν γενικὸν σκοπόν, τὴν κοινὴν ἀπαίτησιν, τὴν ἀπὸ κοινοῦ καὶ διὰ τὸ κοινὸν ἔορτήν.

Ἐκεῖ μέσα εἰς τὰς ποικίλας καὶ πολυαριθμους ἀσχολίας τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἔορτῆς καταλείπεται χῶρος ἀρκετὸς διὰ πᾶσαν ἀτομικὴν ἐνέργειαν καὶ πρωτοβουλίαν, διὰ πάσας τὰς ἀτομικάς διαφοράς καὶ κλίσεις.

Μέσα εἰς τὸν θόρυβον τῆς προπαρασκευῆς, μέσα εἰς τὸν θόρυβον τῆς ἔργαζομένης τάξεως, μέσα εἰς τὴν διαφόρησιν τῶν ἐνεργειῶν, κάθε παιδὶ θεραπεύει τὴν ἴδιαν του κλίσιν καὶ προδιάθεσιν καὶ ἀκονίζει τὰς δυνάμεις του κατὰ τὴν ἀνάγκην αὐτῶν. "Ισως οὐδαμοῦ τῆς σχολικῆς πράξεως εύρισκεται παρόμοιον πεδίον δράσεως ἀτομικῆς δύμοιν καὶ δυμαδικῆς. Εἰς τὰ παρατιθέμενα εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος διαγράμματα ἔορτῶν τινων θέλει εὗρει ὁ ἀναγνώστης τὴν εἰκόνα τῆς τοιαύτης ἔργασίας. Κοινὸς σκοπός, κοινὴ διάθεσις, κοινὰ μέσα, ἀλληλοθεόησια, συνεργασία καὶ κοινὴ ἐπιθυμία εἶναι τὰ κοινωνικά σημεῖα τῆς ἔορταστικῆς ἀσχολίας τῆς τάξεως. Ἀτομικὴ ἐνασχόλησις, σύμφωνος μὲ τὰς δυνάμεις ἑκάστου ἔργασία, ἀτομικὴ ἐκλογή, χαρὰ καὶ ίκανοποίησις ἀποτελοῦν τὴν ἀτομικὴν ἐκ τῆς ἔορτῆς ὠφέλειαν. Ἀρμονικὸς συνδυασμὸς καὶ ἐναλλαγή, ἀσκησις εἰς τὰς τοιαύτας ἔργασίας καὶ εύνοϊκὴ κρίσις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκτέλεσιν θὰ ἀποτελοῦν τὰ κίνητρα καὶ διὰ μετασγενεστέρας τοιαύτας ἔργασίας. Τὸ ἔργον τῆς μάχης καὶ τὸ ἔξ αὐτοῦ ἀποτέλεσμα, δὲν ἐπιφέρει ἔκαστος στρατιώτης χωριστά, μόνος του' δλοι δύμοι, καὶ ὁ εἰς πλησίον

τοῦ ἄλλου, ἔργαζονται διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔργον πῆς μάχης δὲν θὰ ἦτο ἐφικτόν, ἂν ἔλειπεν ἡ ἀτομικὴ συμβολὴ ἑκάστου στρατιώτου. Καθεὶς τούτων ἐκτελεῖ ἴδιον ἔργον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ μόνον εἰς τὸ σύνολον γίνεται ἀντιληπτόν.

Οὕτω τὸ Ν. Σχολεῖον, καλλιεργοῦν τὴν ἀτομικότητα καὶ τὴν ἰδιομορφίαν κάθε παιδιοῦ μέσα εἰς τὸ κοινωνικὸν πλαίσιον, εύρισκει εἰς τὴν δργάνωσιν καὶ ἐκτέλεσιν πληθύος σχολικῶν ἑορτῶν τὸν καταλληλότερον τρόπον.

δ') Ἡ θεραπεία τῆς ὁρμῆς πρὸς κίνησιν.

Οἱ ἀνθρωποις, καὶ κάθε ἄλλος ζωντανὸς δργανισμός, ἔχει ἐκ φύσεως μέσα του τὴν ὁρμὴν πρὸς κίνησιν, δσῳ δὲ ὁ δργανισμός οὗτος εἶναι νεώτερος, τόσῳ ἡ ὁρμὴ αὐτῇ πρὸς κίνησιν, πρὸς ἀλλαγήν, πρὸς μεταβολήν εἶναι ἰσχυροτέρα. Καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν ἀπαντᾶται μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἀνθρωπὸν. Καὶ τὰ ζῷα ὑπάγονται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτὴν ἀνάγκην. Ὁπουδήποτε τῆς φύσεως καὶ ἄν παρατηρήσωμεν θὰ ἴδωμεν, ὅτι «τὸ νέον ἀπαν ἡσυχίαν ἄγειν οὐδὲνασθαι κινεῖσθαι δὲ ἀεὶ καὶ λέγεσθαι». Τὰ παιδιά ἐπὶ δλοκλήρους ὥρας τῆς ἡμέρας παραδίδονται εἰς τὰ παιγνίδιά των. Τὸ «κυνηγητὸ» εἶναι δι' αὐτὰ ἡ τροφὴ τῆς ζωῆς των, ὅπως δ ἀήρ καὶ ὁ ἄρτος.

Αὐτὴν τὴν ἀναμφισθητήτως φύσει ἐνυπάρχουσαν ὁρμὴν πρὸς κίνησιν, πρὸς ἀλλαγήν, πρὸς μεταβολήν, τὸ ἀπλοῦν καὶ γενικὸν αὐτὸ φαινόμενον, τὸ πρωταρχικὸν αὐτὸ στοιχεῖον τῆς δράσεως τῆς ζωῆς, δὲν ἡθέλησε ποτὲ νὰ προσέξῃ τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον. Αὐτὸ μέσα εἰς τὰ προγράμματά του προέθεπε καὶ ἔνα διάστημα χρόνου διὰ τὸ μάθημα τῆς γυμναστικῆς καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ ἔτασσε καὶ μίαν παιδιάν. Διὰ τῶν δεκαλέπτων αὐτῶν

παιδιῶν δὶς ἡ τρὶς τῆς ἔθδομάδος γενομένων ἐνόμιζεν, ὅτι ίκανοποιεῖ τὴν φύσιν τῆς ὅποίας τὴν ἀπαίτησιν ἐγνώριζε. Δὲν ἔδιδε προσοχὴν εἰς τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν ζωτικότητα, τὸ σφρῆγος καὶ τὸ ἀεικίνητον τῶν παιδιῶν κατὰ τὰ διαλείμματα καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ἐξωσχολικήν των ζωὴν καὶ δὲν ἐφωτίζετο ἐξ αὐτῶν. Τούναντίον, πιεζόμενον ἀπὸ τὰ παντοῖα Προγράμματα, τὰ ὅποια ἐδημιούργει, ἐπίεζε τὴν τάσιν ταύτην καὶ κατέπνιγε πᾶσαν κίνησιν, πᾶσαν ἀλλαγὴν καὶ μεταβολὴν εἰς τὴν τάξιν. "Ἐκλειεν ἀεροστεγῶς μίαν θύραν τοῦ ψυχικοῦ οἴου καὶ ἡμπόδιζε τὴν χρησιμοποίησιν καὶ ταύτης διὰ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν ἐργασίαν.

Τὸ Νέον Σχολεῖον ἔκκινοῦν ἀπὸ τὸ παιδί καὶ τὰς ἀνάγκας του, ἐκλαμβάνει καὶ τὴν τάσιν ταύτην ὡς μίαν ἀπαίτησιν τῆς φύσεως τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴν σέθεται. 'Ο σεθασμὸς αὐτὸς πρὸς τὰς φυσικὰς κλίσεις καὶ προδιαθέσεις τῶν παιδιῶν ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν νὰ ρυθμίζῃ τὴν ἔργασίαν αὐτοῦ συμφώνως πρὸς ταύτας, διὰ νὰ στοιχῇ οὐ μόνον θεωρητικῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν, πρὸς τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδικοῦ ὀργανισμοῦ. Σεθόμενον δὲ τὸ Ν. Σχολεῖον τὰς φυσικὰς κλίσεις καὶ ἀνάγκας τοῦ παιδικοῦ ὀργανισμοῦ, δὲν παρεμβάλλει προσκόμματα εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἔξελιξιν τούτων. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ κύριον ἔργον αὐτοῦ. Εἶναι δλιγάτερον ἐπιζήμιον τὸ νὰ μὴ θεραπεύῃ τις μίαν νόσον, ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιζητῇ τὴν θεραπείαν αὐτῆς δι' ἀντιθέτων φαρμάκων· ἀναγκάζει τὸν ὀργανισμὸν νὰ παλαιῇ κατὰ δύο κακῶν καὶ κατὰ τῆς νόσου καὶ κατὰ τῶν φαρμάκων. Τὸ Ν. Σχολεῖον, ἐάν δὲν κατορθώνῃ νὰ ὑποθοηθῇ τὴν ἔξελιξιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ παιδιοῦ, δὲν ἐμποδίζει τούλάχιστον ταύτην, ὅπως ἔπραττε τὸ Παλαιὸν Σχολεῖον ἀγνοοῦν, πιέζον καὶ ἀπαγορεύον τὴν κίνησιν τῶν παιδιῶν.

Τὴν φύσει ἐνυπάρχουσαν αὐτὴν κινητικότητα, τὴν

τάσιν πρὸς διαρκῆ ἀλλαγήν, τὴν ἀγάπην πρὸς διαρκῆ μεταθολήν, τὸ ἀψίκορον καὶ εὔμετάθολον τοῦ παιδικοῦ ὁργανισμοῦ τὸ Νέον Σχολεῖον θεραπεύει δι’ ὅλων του τῶν μέσων. Αὕτὸ δὲν ἔχει θρανία ἢ δρισμένην θέσιν δι’ ἔκαστον μαθητὴν καὶ δι’ ὅλον τὸ σχολικὸν ἔτος. Ἐπιτρέπει τὴν μετακίνησιν, τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἀντικειμένου τῶν ἀσχολιῶν εἰς κάθε παιδὶ καὶ δίδει πολὺν τόπον εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ κήπου, τῆς αὐλῆς καὶ τὰς παιγνίδια. Φροντίζει μόνον τὸ Ν. Σχολεῖον νὰ καταλάθουν καλά τὰ παιδιά, νὰ θελήσουν καὶ νὰ ἀποφασίσουν μόνα των τὰ παιδιά, νὰ ὁργανώσουν τοιουτοτρόπως τὴν ζωὴν τῆς τάξεως καὶ τὸν ρυθμὸν τῆς ἐργασίας ἐν αὐτῇ, ὅστε διὰ τὴν κάθε ἐκδήλωσιν νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡ κατάλληλος στιγμή. Νὰ ἐννοήσουν τὴν ἀξίαν καὶ νὰ θελήσουν νὰ ἔχουν κατὰ τὰς ἀσχολίας των ἡσυχίαν, τάξιν, καθαριότητα, σεθασμὸν πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ὅλων καὶ κάποιαν εὔθυγην διὰ τὸ σύνολον. Εἰς τὴν τάξιν μαθητῶν, ποῦ ἔχουν κατανοήσει βαθειά τὴν ἀξίαν τῶν τοιούτων ἀρετῶν καὶ ποῦ ἔχουν ἀποφασίσει νὰ ἐργάζωνται σύμφωνα μὲ αὐτὰς ἡ κινητικότης καὶ ἡ ἀλλαγή, ἡ διαρκῆς τάσις πρὸς μεταθολήν εύρισκει τὴν καλλιτέραν διαπαιδαγώγησιν.

“Ολα τὰ μέσα τοῦ Ν. Σχολείου ὑπηρετοῦν τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ ἡ ὁργάνωσις τῆς ἐργασίας καὶ ἡ μορφὴ τῆς τάξεως καὶ ἡ σχολικὴ ζωὴ. Ὅπερ πάντα ὅμως ταῦτα καὶ τελειότερον πάντων τούτων καὶ τὰ ἀντικείμενα τῶν ἀσχολιῶν τῶν παιδιῶν ὑπηρετοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς κινητικότητος. Εἰς τὸ Ν. Σχολεῖον ὑπάρχει πολὺς τόπος διὰ τὰς χειροτεχνικὰς ἐργασίας, διὰ τὰς κηπουρικὰς τοιαύτας, διὰ τὰς παιδιάς, τὰς ἐκδρομὰς καὶ τὰς ἐργασίας παραπτηρήσεως καὶ ἐρεύνης. Ἡ ὁργάνωσις δὲ ἐορτῶν διὰ τὴν σύνδεσιν τῶν διαφόρων μαθημάτων εἶναι ἡ κατ’ ἀρχὴν θεραπεύουσα τὴν δραστηριότητα καὶ κινητικότητα τῶν παιδιῶν.

"Ενα πρόγραμμα έορτής θὰ κατευθύνη τὰς ἀσχολίας τῆς τάξεως ἐπὶ δέκα, δεκαπέντε ἥ καὶ περισσότερας ἡμέρας. Διὰ τὴν ὁργάνωσιν δὲ τῆς έορτῆς αὐτῆς θὰ ἀπαιτηθῇ ἔνα πλῆθος ἔργασιῶν. Χειροτεχνικαὶ ἔργασίαι, ἔργασίαι κατασκευῆς, ἔρευνης, μαθήσεως καὶ ἀσκήσεως θὰ κρατήσουν ἀδιάπτωτον καὶ ἐνεργόν τὴν παιδικὴν χαρὰν διὰ τὸ συντελούμενον ἔργον. Πόση δὲ κίνησις καὶ πόση δρᾶσις κατὰ τὴν περίοδον ταύτην! Ή εἰκὼν τῆς τάξεως καὶ αἱ ἀσχολίαι αὐτῆς διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς έορτῆς χαρακτηρίζονται κυρίως ἀπὸ κίνησιν, μεταβολὴν, ἐνέργειαν, δρᾶσιν.

ε') Ή θεραπεία τοῦ ύλικοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας διὰ τῶν έορτῶν

Εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια ἔξητάσθη, πῶς διὰ τῶν έορτῶν ἐπιτυγχάνεται εἰς τὸ νέον σχολεῖον ἡ καλλιέργεια τῆς κοινωνικότητος, ἡ ἀκολουθία πρὸς τὸ αὐθορμήτως ἀσχολεῖσθαι τῶν παιδιῶν, ἡ συμφωνία τῶν έορταστικῶν ἀσχολιῶν πρὸς τὴν ἀτομικότητα ἑκάστου παιδιοῦ καὶ ἡ μὴ παρακώλυσις τῆς ὁρμῆς πρὸς κίνησιν. Ἀλλὰ ἔὰν ταῦτα μόνον διὰ τούτων ἐπετυγχάνοντο, τὸ ἔργον τοῦ σχολείου δὲν θὰ ἦτο θεοφαίως πλῆρες. Υπολείπεται πολὺ ἀκόμη μέρος ἐκ τῶν καθηκόντων του πρὸς τὸ παιδί.

Δὲν δυνάμεθα καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν δεξιοτήτων καὶ δυνάμεως ἀπὸ τὸ παιδί εἰς τὸ ἐνδεχόμενον οὐδὲ εἰς τὴν τύχην, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ αὕτη εὔκολως δρθῶς καὶ ταχέως. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀνάπτυξις τῶν δεξιοτήτων καὶ τῆς δυνάμεως δὲν κάμνει ἀλματα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀσχοληθῇ τὸ παιδί μὲ κάτι καὶ ἐκ τῆς ἀσχολίας αὐτῆς νὰ κτηθῇ μία δεξιότης τὴν ὅποιαν χρησιμοποιοῦν, νὰ ἀποκτήσῃ δι' αὐτῆς ἄλλην. Αὐτὴν τὴν δευ-

τέραν δεξιότητα ούδέποτε θά κάπεκτα, ὅν δὲν κατεῖχε τὴν πρώτην. Μὲ ἄλλας λέξεις εἶναι ἀνάγκη τὸ παιδί μέσα εἰς τὰς ἀσχολίας του, καὶ διὰ τούτων, νὰ ἀποκτήσῃ τὴν δεξιότητα τῆς ἀναγνώσεως, τῆς γραφῆς, τῆς ἀριθμῆσεως, νὰ δύναται θραδύτερον καὶ νὰ γνωρίζῃ τὸν τρόπον νὰ ἔρευνῃ καὶ νὰ συλλέγῃ καὶ νὰ ἔχῃ αὐτὰς γενικῶς τὰς γνώσεις καὶ δεξιότητας, διὰ τῶν ὅποιων νὰ δύναται μόνος του ἔρευνῶν καὶ ἔργαζόμενος νὰ θελτιώῃ τὸ εἶδος του, νὰ ἀκονίζῃ τὰς δυνάμεις του καὶ νὰ ἀποθαίνῃ αὐτενεργῶς καὶ αὐθορμήτως ἔρευνῶν καὶ μανθάνων, ἔξακολουθητικῶς καλύτερος ἔαυτοῦ.

Ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἡ ὑλικὴ εἶναι σεβαστὴ καὶ ἀπὸ τὸ Νέον Σχολεῖον. Ὁ Gaudig λέγει περὶ ταύτης. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρας πνευματικῆς ἔργασίας εἶναι εἰδολογικὴ. Ἐπιδρᾷ δέ, ως εἰκός, ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν μέσων τῆς μορφώσεως (ὕλης), ἐπειδὴ ἡ εἰδολογικὴ αὕτη ἀρχὴ ὠθεῖ εἰς ὕλην, δι’ ἣς δύναται νὰ ἀναπτύσσεται πνευματικὴ δύναμις, ἐξ ἄλλου ὅμως διασώζει ἴδια δικαιώματα καὶ ἡ ὑλικὴ ἀρχὴ, οὕτως ὥστε χάριν τῆς ἀποκτήσεως γενικῶν γνωμῶν εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ ὕλη μὴ προάγουσσα ούσιωδῶς τὴν πνευματικήν δύναμιν. Ἡ πληθώρα ὅμως αὕτη τῆς ὕλης δέον νὰ μὴ παραλύῃ τὴν πνευματικήν δύναμιν καὶ ἔνεκα ὑπερκοπώσεως δόηγει εἰς τὴν δλεθρίαν ἀνικανότητα περὶ τὸ διανοεῖσθαι». Φρονεῖ δηλονότι διὰ τὸ Gaudig διεῖ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς ἐλευθέρας πνευματικῆς ἔργασίας χρησιμοποιεῖται ὕλη, γνῶσεις, διότι διὰ τούτων ἀναπτύσσεται πνευματικὴ δύναμις. Εἶναι δηλαδὴ χρήσιμοι αἱ γνώσεις ὅχι δι’ ἔαυτάς, ἀλλὰ διότι δι’ αὐτῶν ἀναπτύσσεται ἡ πνευματικὴ δύναμις. Καὶ χάριν τῆς ἀποκτήσεως αὐτῶν τῶν γνώσεων εἶναι ἀνάγκη ἄλλων τοιούτων, θοηθητικῶν τρόπον τινὰ ούδένα ἄλλον ἔχουσῶν προσισμόν. Ὑπάρχει δηλαδὴ καὶ εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦ

Gaudig πληθώρα ψληγάς τής όποιας, ἃν δὲν εἶναι γνωστός ὁ ἀληθής προορισμός καὶ ἃν δὲν κατορθωθῇ ἡ ὄρθη ταύτης χρησιμοποίησις, παρουσιάζεται ὁ τρομερὸς κίνδυνος νὰ ὀδηγηθοῦν τὰ παιδιά εἰς τὴν ὀλεθρίαν περὶ τὸ διανοεῖσθαι ἀνικανότητα.

Εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς διδακτικῆς τοῦ σχολείου ἔργασίας τοῦ κ. Ν. Καραχρίστου, τοῦ δημιουργοῦ τοῦ ἀποτελεσμένου τύπου τοῦ σχολείου ἔργασίας ἐν Ἑλλάδι, εύρισκομεν τὰ ἔξῆς περὶ τοῦ ψληκοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας. «Τὸ Ν. Σχολεῖον εἶναι προϊὸν μιᾶς νέας παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης· ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ παιδί· ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ δὲν ἔνδιαφέρεται μόνον γιὰ τὶς γνώσεις τοῦ παιδιοῦ. Παραλλήλως πρὸς αὐτὲς καὶ ὑπεράνω ἀπὸ αὐτές ἡ νέα παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ἔνδιαφέρεται γιὰ τὴ δημιουργικὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν». Καὶ κατωτέρω: «Τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι πλέον ὁ τόπος τῆς ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίας. Τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι ὁ τόπος τῶν ἑτοίμων γνώσεων. Τὸ σχολεῖον εἶναι ἔργαστήριον. Εἰς τὸ ἔργαστήριον τοῦτο ἀσκεῖται τὸ παιδί νὰ ἀντιλαμβάνεται τὰ διάφορα προθλήματα τῆς ζωῆς καὶ νὰ κάνῃ ὅρθῃ χρῆσι τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν του δυνάμεων καὶ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του μέσων πρὸς λύσιν αὐτῶν». Διὰ τῶν λεγομένων τούτων τίθεται σαφῶς τὸ ζήτημα τῶν γνώσεων ἐν τῷ νέῳ σχολείῳ. Ἐκεῖ αἱ γνώσεις δὲν ἔχουν ίδικήν των σπουδαιότητα ἢ σημασίαν οὐδὲ θὰ ἔνδιέφερον τὸ σχολεῖον, ἃν δὲν συνέβαινε νὰ εἶναι χρήσιμοι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι χρήσιμοι ἃν δὲν ἀποκτηθοῦν ἀπὸ τὰ παιδιά δι^τ ίδίας ἔργασίας, κόπου καὶ ἐρεύνης, αὐτοθούλως καὶ αὐτενεργῶς. Τότε τὸ νέον σχολεῖον δίδει σημασίαν εἰς τὰς γνώσεις καὶ μόνον διὰ τοιαύτας ἔνδιαφέρεται.

Τὴν ίδίαν γνώμην ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ κ. Μάγος εἰς τὸ Βιβλίον του «Διαφορὲς τοῦ Νέου Σχολείου καὶ

τοῦ Παλαιοῦ» λέγων: «Στὸ Νέο Σχολεῖο οἱ γνώσεις χρησιμοποιοῦνται ὡς μέσα γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς, ὁ δόποιος εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ.»

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν γνώμην τοῦ Gaudig, λέγοντος, ὅτι χάριν τῆς ἀποκτήσεως γενικῶν γνωμῶν εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ ὅλη μὴ προάγουσα οὐσιαδῶς τὴν πνευματικὴν δύναμιν, εὑρίσκομεν ἀπολύτως σύμφωνον πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ κ. Καραχρίστου λέγοντος ἐν τῷ προινησθέντι 66τιλω του εἰς ἔτερον χωρίον, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔνυφαίνεται εἰς τὴν καθημερινὴν χειροτεχνικὴν ἔνασχόλησιν τῶν παιδιῶν καὶ ἄφθονος ἀναγνωστική, γραφικὴ καὶ ἀριθμητικὴ ὅλη.

Ἄφοῦ διεσαφήσαμεν τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπάρξεως γνώσεων καὶ ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ καὶ ἀφοῦ διεγράψαμεν καὶ τὸν ρόλον αὐτῶν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τοῦ σχολείου, ἃς ἵδωμεν πῶς διὰ τῆς ὀργανώσεως ἔορτῶν ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ ἀπόκτησις γνώσεων αὐτοεπιθυμουμένων καὶ αὐτοαποκτωμένων. Ἐνταῦθα θὰ μηκύνωμεν δλίγον τὸν λόγον διότι εὑρίσκομεν τὸ σημεῖον τοῦτο εἰς ἄκρον ἐνδιαφέρον.

Τὸ κοινωνικὸν περιθάλλον τῶν παιδιῶν εἶναι κεκρεσμένον ἀπὸ τὸν ἔορταστικὸν ὀργασμὸν τῶν Ἀπόκρεω. Τὰ πάντα γύρω των δμιλοῦν περὶ αὐτῶν. Εἰς τὸ σπίτι, εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸ κατάστημα, εἰς τὸν κινηματογράφον, εἰς τὰς ἐφημερίδας, παντοῦ ἡ ζωὴ πληροῦται ἀπὸ τὸ αὐτὸν περιεχόμενον. Τὸ σχολεῖον πρέπει, εἴπομεν, νὰ εἶναι συνέχεια τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ὡς τοιοῦτον δὲν ἔμποδίζει νὰ μεταφερθῇ καὶ εἰς τὴν αὔθουσαν αὐτοῦ ἡ σχετικὴ συζήτησις. Εἰς τὴν κοινωνίαν δλοι ἔορτάζουν, δλοι ἔτοιμάζονται νὰ ἔορτάσουν καὶ εἰς τὸ σχολεῖον τὰ παιδιά θέλουν νὰ ἔορτάσουν. Γίνεται ἡ συζήτησις καὶ ἀποφασίζεται ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἔορτά-

σουν. Ἐπακολουθεῖ ἄλλη συζήτησις περὶ τοῦ πῶς θὰ ἔορτάσουν καὶ καταρτίζεται ἔνα πρόγραμμα πρόχειρον, διότι εἰς τὴν πορείαν τῶν προπαρασκευῶν πολλάκις μεταβαλλόμενον θὰ τελειοποιῆται. Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα προβλέπει τὰ ἔξῆς περίπου πράγματα. α) Ἔρευναν τῶν Βιθλίων, εὕρεσιν μέσα εἰς αὐτὰ δι’ ἀνάγνωσιν ἢ ἀπομνημόνευσιν ἢ ἀπαγγελίαν σχετικῶν πεζῶν καὶ ποιημάτων, διηγημάτων, ἀνεκδότων, μύθων, ἡθῶν καὶ ἐθίμων ἄλλων λαῶν, ἄλλων μερῶν κ.λ. ἀπὸ κάθε παιδὶ χωριστὰ ἢ ἀπὸ δύμάδα παιδιῶν ἀλληλοθεοηθουμένων⁽¹⁾. Κατασκευὴ διαφόρων χειροτεχνημάτων παντὸς τύπου καὶ διὰ πάσης ὅλης χρησίμων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἔορτῆς καὶ σχετικῶν πρὸς αὐτὴν (προσωπείων, πίλων, ἐνδυμάτων, δομοιωμάτων, εἰκόνων, γραφικῶν παραστάσεων κ.λ.π.). γ) Εὕρεσις καὶ ἐκμάθησις σχετικῶν ἀσμάτων καὶ χορῶν, τὰ ὅποια ἀσματα καὶ οἱ χοροὶ θὰ χρησιμεύσουν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἔορτῆς ἢ ἀτομικῶς ἢ δυμαδικῶς καὶ ἢ ἐκμάθησις τῶν ὅποιων δύναται νὰ γίνῃ τῇ θοηθείᾳ γνωριζόντων μαθητῶν τῆς τάξεως ἢ τοῦ σχολείου ἢ τοῦ διδασκάλου ἄλλης τάξεως ἢ γονέως ἢ τινος ξένου πρὸς τοῦτο προσκαλουμένου. δ) Εὕρεσιν διαλόγων σχετικῶν ἀντιγραφὴ τούτων καὶ ἀσκησις εἰς τὴν ἐκμάθησιν αὐτῶν. ε) Σύνθεσις ἐκθέσεων σχετικῶν πρὸς τὸ θέμα τῆς ἔορτῆς ἐκ τῶν ὅποιων τινὲς ἐκ τῶν καλλιτέρων ἢ τάξις ἀποφασίζει νὰ ἀναγνωσθοῦν κατὰ τὴν ἔορτὴν καὶ ἰχνογραφημάτων σχετικῶν πρὸς τὰ πρόσωπα, τὰ θέματα, τὴν ζωὴν καὶ κίνησιν κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεω, τὰ καλύτερα ἐκ τῶν ὅποιων ἢ τάξις ἀναρτᾶται κατὰ τὴν διακόσμησιν

1) Τὸ ζήτημα τῶν δύμάδων εἶναι μέγα πρόβλημα περὶ αὐτοῦ γράφουσιν ἐκτενῶς ὁ κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος ἐν τῇ «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Παιδαγωγικήν», καὶ ἐν τῷ Γ’. Μέρει τῆς 3ης ἐκδόσεως καὶ ὁ κ. Ν. Καραχρήστος, εἰς τὰ τεύχη τῶν «Ἐκπαιδευτικῶν Χρονικῶν», ὁ κ. Μάγος, ὁ κ. Παπαμαύρος καὶ ἄλλοι.

στ) Κατάλληλος διακόσμησις τῆς τάξεως καὶ ἔορτα-
στικὴ διαρρύθμισις αὐτῆς, δοκιμαὶ καὶ ἀσκήσεις καὶ
τέλος γνωστοποίησις τῆς ἔορτῆς καὶ σύνταξις σχετι-
κῶν προσκλήσεων. Μετὰ τὴν ἔορτὴν ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς
δύναται νὰ γίνῃ συζήτησις διὰ τὸ οἰκονομικὸν αὐτῆς
μέρος καὶ ὑπολογισμὸς τῶν ἔξόδων καὶ συζητήσεις
περὶ τῶν σφαλμάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς διὰ τὴν
ἀπόκτησιν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ πολυτίμου πείρας.

Αἱ ἐπὶ μέρους ἔργασίαι μὲ τὰς ὅποιας θὰ ἀσχοληθῇ
ἡ τάξις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτεθῶσιν προκαταθολι-
κῶς πᾶσαι καὶ νὰ καταγραφῶσιν ἐν εἴδει προγράμμα-
τος περὶ τοῦ τι θὰ γίνῃ πρῶτον, τι δεύτερον καὶ τὶ τε-
λευταῖον· εἰς ἕκαστον σχολεῖον καὶ εἰς ἑκάστην τάξιν
ἄλλοτε, ἀλλα πράγματα θὰ γίνωνται, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς
ἀσχολίας αὐτάς τῶν παιδιῶν δὲν δύναται νὰ λείπουν
ποτὲ αἱ ἀνωτέρω κεφαλαιώδεις τοιαῦται. Ἡ πεῖρα τῆς
τάξεως καὶ δεξιός χειρισμὸς τῆς παιδικῆς ἐνεργεί-
ας εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διδασκάλου τοῦ Νέου Σχολείου
θὰ δείξῃ καὶ τὰς ἔργασίας τῶν παιδιῶν καὶ τὴν σει-
ρᾶν αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς διεξαγωγῆς των. Ἀλλὰ
ταῦτα ὡς εἴπομεν εἶναι ζητήματα μεθοδικῆς καὶ ἀκρι-
θεῖς δόῃγίαι ἀποκλείονται ἀπὸ τὴν δρθήν περὶ τοῦ Νέ-
ου Σχολείου ἀντίληψιν.

· Ἡμεῖς ἐδῶ συμπειρειλάθομεν κεφαλαιωδῶς ταῦτα
τὰ ὀλίγα διὰ νὰ δείξωμεν πῶς θεραπεύεται διὰ τῶν
αὐθορμήτων ἀτομικῶν καὶ δημαδικῶν αὐτῶν ἀσχολιῶν
τῶν παιδιῶν καὶ διάλικδος σκοπὸς τῆς διδασκαλίας καὶ
πῶς τὸ ζήτημα τῶν γνώσεων, ἐνῶ δὲν ἀποτελεῖ κατ'
εύθειαν σκοπὸν τοῦ Νέου Σχολείου θεραπεύεται ἐν
τούτοις ἐν αὐτῷ περισσότερον καὶ καλύτερον παντὸς
ἄλλου. Κατὰ τὰς ἔργασίας αὐτάς τὰ παιδιὰ διδάσκον-
ται καὶ μανθάνουν ἀνάγνωσιν, γραφήν, ἀριθμητικήν,
· Ἰστορίαν, Θρησκευτικά, Γεωγραφίαν καὶ ἀπαγγελί-
αν καὶ ἀσκοῦν τὰς σωματικάς καὶ ψυχικάς των δεξιό-

τητας μὲ τὴν χειροτεχνίαν, τὴν Ἰχνογραφίαν, τὴν Ὡδικήν, τὸν χορόν. Ἐνῷ δηλαδὴ οὐδὲν ἐκ τῶν μαθημάτων τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου παραμελεῖται, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἔξι αὐτῶν γνώσεις καὶ δεξιότητες ἀποκτῶνται, λαμβάνεται ἐν τούτοις μέριμνα οὖσιαστικὴ διὰ τὴν παραμονὴν τῶν γνώσεων τούτων εἰς τὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν ἐπὶ μακρότατον χρόνον, διὰ τὴν διὰ τῶν γνώσεων τούτων ἀνάπτυξιν τοῦ ψυχοπνευματικοῦ θέου τοῦ παιδιοῦ, διὰ τὴν διὰ τῶν γνώσεων περαιτέρω αὐτοανάπτυξιν καὶ δημιουργίαν.

Καὶ πάντα ταῦτα καὶ ἀκόμη περισσότερα, ὅτινα εἰς δλα τὰ περὶ τοῦ Νέου Σχολείου θιελία κατὰ κόρον ἐγράφησαν καὶ λεπτομερῶς ἔξετέθησαν, ἐπιτυγχάνονται διὰ τῶν ἀπλῶν τούτων συνδυασμῶν. Διὰ τῆς ἐγέρσεως τῆς χαρᾶς τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴν ἐνασχόλησιν μὲ τοιαύτην ὥλην καὶ διὰ τῆς ἐκμαθήσεως ἀπὸ αὐτὸ τῆς τέχνης τοῦ ἐρευνᾶν καὶ ἀσχολεῖσθαι μὲ τὴν ὥλην πρὸς ὀρισμένους σκοπούς.

Ἡ ἐκμάθησις γνώσεων ἡ γένεσις συναισθημάτων καὶ ἡ ἀπόκτησις δυνάμεως ἀπὸ τὰ παιδιά εἶναι μέγα πρόσθλημα διὰ τὴν Παιδαγωγικήν. Εἰς τὴν λύσιν τοῦ προθλήματος τούτου ἀποθλέπει πᾶσα μεθοδολογία καὶ Διδακτικὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαιιοτάτων χρόνων. Ὁρθὴν δύμας θέσιν τοῦ προθλήματος τούτου εύρίσκομεν εἰς τὸ θιελίον «Ἡ ζωὴ τῶν λαῶν. Παιδαγωγικὴ Διδακτικὴ» τοῦ κ. Καραχρίστου. Ἐκεὶ δρίζεται δρθῶς, ὅτι τὸ Σχολείον εἶναι ἔνα μερικώτερον πρόσθλημα, μία μόνον μορφωτικὴ περίπτωσις μέσα καὶ κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη πλαστούργικὴ δύναμη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Μέσα εἰς τὸ εύρὺ αὐτὸ πεδίον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς γίνεται ἀπὸ τίς νεώτερες γενεές αὐτόματη οἰκειοποίησις πνευματικῶν περιεχομένων, αὐτόματη μάθησις, αὐτόματη ἀγωγή. Τὸ Σχολεῖο δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ ἄλλο ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποθίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς τῆς πραγματικῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

"Ετσι ό ρόλος του περιορίζεται, εἰς τὸ νὰ συστηματοποιῆῃ, νὰ συμπληρώνῃ καὶ νὰ συνειδητοποιῇ αὐτὴν τὴν ἀγωγὴν τῆς λαϊκῆς πραγματικότητος. Κατά ταῦτα ἀν τὸ Σχολεῖον κατορθώσῃ νὰ εὕρῃ τοὺς τρόπους, τὰς μορφάς διὰ τῶν ὅποιων γίνεται ἡ αὐτόματος αὐτὴ οἰκειοποίησις τῶν μορφωτικῶν στοιχείων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀπὸ τις νεώτερες γενεὲς καὶ τὰς χρησιμοποιήσῃ ὁρθῶς, δύναται νὰ ἔκτελέσῃ ὁρθῶς τὸ ἔργον τῆς ὑποθοιηθήσεως τῆς ἀγωγῆς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

"Ἐπὶ τοῦ σημείου ἀκριθῶς τούτου ἔγκειται ἡ ἀξία τῶν ἔορτῶν διὰ τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν. Αὐτοὶ εἰναι μορφὴ κοινωνικῆς ζωῆς καὶ εἰς αὐτὰς ἐκφράζεται τὸ ὑψηλότερον πνευματικὸν περιεχόμενον τῆς κοινωνίας. Μέσα εἰς τὸ κοινωνικὸν αὐτὸν περιέχον τὸ παιδὶ οἰκειοποιεῖται τὰ μορφωτικὰ στοιχεῖα χωρὶς καμμίαν μέθοδον, χωρὶς καμμίαν εἰδικὴν προσπάθειαν. Αὐτὴν τὴν αὐτόματον ἐν τῇ Κοινωνίᾳ ἀγωγὴν, αὐτὴν τὴν ἐύκαιριακήν, τὴν φυσικήν καὶ θαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ δημιουργουμένου νέου ἀνθρώπου, αὐτὴν ζητεῖ τὸ Νέον Σχολεῖον νὰ καταστήσῃ καρποφορωτέραν, ἀσφαλεστέραν, περισσότερον συχνήν, καλύτερον ὀργανωμένην, εἰσάγον μεταξὺ τῶν μορφῶν τῆς σχολικῆς πράξεως καὶ τὰς ἔορτὰς κατὰ τὰ ἐν τῇ περιθαλλούσῃ ζωῇ συμβαίνοντα. "Επιθυμεῖ συνεπῶς καὶ τὸ Νέον Σχολεῖον τὴν μόρφωσιν τοῦ παιδιοῦ, ἀλλ' ἐπιζητεῖ διὰ ταύτην φυσικωτέρους τρόπους καὶ ἀσφαλέστερα μέσα. "Ετσι ἔχει τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν παρακωλύει τὴν ἀνάπτυξιν, δὲν διαστρεβλώνει τὴν φύσιν καὶ δὲν ματαιοπονεῖ, ἀλλὰ βοηθεῖ μὲ τὰς μικρὰς του θεσμῶν δυνάμεις εἰς τὴν φυσικήν καὶ ἀέναον τῆς ζωῆς ροήν.

V. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΕΝΕΚΑ
ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

Τὸ Νέον Σχολεῖον θασίζει τὴν ἀποτελεσματικότητά τῶν ἐνεργειῶν του ἐπὶ τῆς παιδικῆς χαρᾶς καὶ αὐτοδιαθέσεως. Ἐννοεῖ νὰ ἀσχολῆται μὲ ἔκεινας μόνον ἐκ τῶν ἔργασιῶν, αἵτινες συνοδεύονται ὑπὸ τῆς χαρᾶς τοῦ παιδιοῦ πρὸς ἐνασχόλησιν μὲ αὐτάς. Δὲν δέχεται νὰ ἀπασχολήσῃ τὸ παιδί μὲ ἔργασίσαν ἢ μὲ ἄσκησιν, ἢ διποίᾳ δὲν προξενεῖ χαράν εἰς αὐτὸ καὶ δὲν ἔλκει πρὸς ἔσαυτὴν τὴν παιδικὴν δρᾶσιν. Ἐπιθυμεῖ δλαι ἔκειναι αἱ ἀσκήσεις ποῦ πληροῦν τὰ προγράμματα καὶ τοὺς δόηγοὺς τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου καὶ αἱ διποίαι, δπως εἴπομεν, εἶναι χρήσιμοι καὶ σεβασταὶ καὶ ἀπὸ τὸ Νέον Σχολεῖον, νὰ μὴ προσφέρωνται εἰς τὸ παιδί ἀνεξαρτήτως τῆς διαθέσεως αὐτοῦ καὶ θίᾳ τρόπον τινα, ἀρνουμένου τοῦ παιδικοῦ συναισθήματος, ἀλλὰ νὰ ἔλκουν πρὸς ἔσαυτὰς τὸ παιδί νὰ κινοῦν ἔσωτερικῶς αὐτὸ καὶ νὰ παρασύρουν τοῦτο πρὸς ἔσαυτάς, ἵνα μετὰ προθυμίας, χαρᾶς, αὐτοπροαιρέτου θουλήσεως καὶ συγκεκριμένου σκοποῦ ὑπὸ τοῦ ίδιου τεθέντος ἀσχοληθῇ μὲ αὐτάς. Τότε φρονεῖ τὸ Νέον Σχολεῖον δτι ἡ συναναστροφὴ τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν ὅλην εἶναι ίκανὴ νὰ φέρῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὸ ἀκόνισμα τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν προδιαθέσεων, κλίσεων, δεξιοτήτων καὶ δυνάμεων αὐτοῦ καὶ τὴν θαθεῖσαν καὶ ἀνεξίτηλον γνῶσιν τὴν κινοῦσαν τὸν ἀνθρώπον εἰς περαιτέρω ἔρευναν καὶ γνῶσιν, τὴν εύνοοῦσαν τὴν μάθησιν δι' ἥς δ ἀνθρώπως διαρκῶς θελτιούμενος ἀποθαίνει ἀνώτερος τῶν ὅλων φυσικῶν ἐμψύχων δργανισμῶν καὶ ἔσατο. Τοιουτοτρόπως νομίζει δτι θοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ προετοιμάζει διὰ τὴν κοινώνιαν ἀνθρώπους, ὠπλισμένους μὲ θούλησιν ισχυράν, μὲ δυνά-

μεις δημιουργίκας καὶ μὲ δεξιότητας παραγωγικάς. Ἐλλὰ διὰ νὰ κατορθωθῇ τοῦτο εἶναι, εἴπομεν, ἀνάγκη ἡ ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ ἔργασία νὰ εἶναι εὐχάριστος, νὰ κινῇ τὸ συναίσθημα καὶ νὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὴν θούλησιν τοῦ ἀτόμου. Μόνον μία εὐχάριστος ἔργασία γίνεται μὲ συμμετοχὴν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου καὶ μόνον μία σύμφωνος πρὸς τὰς κλίσεις, τάσεις καὶ δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ ἔργασία εἶναι εὐχάριστος. Ἐλλὰ διὰ νὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς κλίσεις τάσεις καὶ δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ μία ἔργασία καὶ συνεπῶς εὐχάριστος δὲν πρέπει νὰ τοῦ ἐπιθληθῇ ἔξωθεν, δὲν πρέπει νὰ εἶναι προϊὸν ξένης θουλητικῆς ἐνεργείας. Μία τοιαύτη ἔργασία θὰ εἶναι ἔργασία κατ' ἐπιταγήν, δουλική, ἀδιάφορος, μὴ κινοῦσα οὐδεμίαν χορδὴν τῆς παιδικῆς ψυχῆς καὶ συνεπῶς ἀνωφελής ἐφ' ὅσον δὲν γίνεται τῇ συμμετοχῇ ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ. Μάλιστα ὡς προϊὸν ξένης θουλήσεως καὶ ξένης ἐκλογῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι σύμφωνος καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ καὶ ἐπομένως ἢ δυσχερής θὰ εἶναι ἢ εὐχερής, ὡς τοιαύτη δὲ ἢ τὴν ἀνίαν ἢ τὸ μῖσος τοῦ παιδιοῦ θὰ ἐπισύρῃ.

Τὸ Νέον Σχολείον διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰ μειονεκτήματα ταῦτα καὶ διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὰ παιδιά ἔργασίας πρῶτον συμφώνους πρὸς τὴν ἀτομικότητα ἑκάστου καὶ τὸν ρυθμὸν τῆς ἔξελιξεως αὐτοῦ καὶ δεύτερον διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὅπως αὗται κινοῦν τὴν χαράν τοῦ μαθητοῦ καὶ ἐπιτυγχάνουν τὴν αὐτοδιάθεσιν αὐτοῦ, ἀφίνει τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν εἰς τὰ ἔδια τὰ παιδιά. Τὸ μέγα μυστικὸν τοῦ Νέου Σχολείου, τὸ λόγον μὲ τὸν τόσον ἀπλοῦν αὐτὸν τρόπον τὸ πολύπλοκον ζήτημα τῆς ἐκλογῆς καὶ διατάξεως τῆς ψληγῆς ἔγκειται εἴς αὐτὴν τὴν μικρὰν φρᾶσιν. Ἀφίνει τὸ ἔργον τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀσχολιῶν εἰς τὴν φύσιν ἑκάστου παιδιοῦ. Μόνον μία ἔργασία τὴν ὅποιαν ἡμεῖς ἔξελέξαμεν, ἡμεῖς ἀπεφασίσαμεν, ἡμεῖς ἐπιθυ-

μοῦμεν νὰ φέρωμεν εἰς πέρας, γίνεται μὲ τὴν αὐθόρυμη-
τὸν συμμετοχὴν δὲλων μας τῶν δυνάμεων. Μόνον διὰ
τὰς ἴδικάς μας ἐργασίας χαίρομεν καὶ ἵκανοποιούμεθα
ὅταν φέρωμεν αὐτὰς εἰς πέρας. Καὶ ὅταν ἔνα μικρὸν
ἔργον τῆς ἴδικῆς μας ἐμπνεύσεως ἐκλογῆς καὶ ἐπιτυ-
χίας ἵσταται πρὸ ἡμῶν, αὐτὸ τὸ μικρὸν ἔργον περικλεί-
ει δὲλο τὸ ποσὸν τῆς ψυχικῆς μας δυνάμεως καὶ δύνα-
ται νὰ ἀσκήσῃ τεραστίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν θούλησιν
καὶ τὸ συναίσθημα ἡμῶν διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυ-
ξιν αὐτῶν.

Ἄλλὰ πῶς θὰ κατορθωθῇ νὰ ἔξεγερθῇ ἡ χαρὰ αὐτὴ
τῶν παιδιῶν καὶ πῶς θὰ κατορθωθῇ νὰ ἐκλέξουν ἐπι-
τυχῶς τὰς ἀσχολίας των ἄστε καὶ εὐχαρίστως νὰ ἀσχο-
λιοῦνται μὲ αὐτὰς καὶ τὰς δυνάμεις των νὰ ἀσκοῦν καὶ
δεξιότητας νὰ ἀποκτοῦν; Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο εύ-
ρισκεται ἡ σημασία τῶν ἔορτῶν καὶ ἡ ὑψίστη αὐ-
τῶν σπουδαιότης. Αὔται εἶναι ὀργανικὴ ἀνάγκη τοῦ
ἀνθρώπου. Αὔται εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν προωρισμέναι νὰ
εἶναι ἐπιθυμηταὶ ἀπὸ τὸν ἀνθρωπὸν. Αὔται ἐπισύρουν
τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰ-
ναι σύμφωνοι μὲ τὴν θέλησιν αὐτοῦ διότι εἶναι μέσα
του, εἶναι στοιχεῖον τῆς ὑπάρξεώς του, τῆς ζωῆς του
γνώρισμα καὶ χαρακτήρ. Αὔται πληροῦν τὸ συναίσθη-
μα καὶ ὑπηρετοῦν τὴν θούλησιν αὐτοῦ. Ἡ κοινωνικὴ
ζωὴ καὶ τὸ ἐν γένει περιθάλλον τοῦ παιδιοῦ δὲν κά-
μνει ἄλλο τι, ἀπὸ τοῦ νὰ δίδῃ ἀφορμὴν εἰς τὰς ἔορτα-
στικὰς ἐπιθυμίας καὶ νὰ ἐμπνέῃ μὲ τὴν ἴδιαζουσαν ἐ-
κάστοτε χροιάν του τὸν χρόνον ἢ τὸ εἰδος τῶν ἔορτῶν
ποῦ ἐπιθάλεται ἀπὸ τὴν οὖσίαν τῆς ὑπάρξεώς μας νὰ
γίνουν.

Κατὰ τὴν ἔορτὴν λοιπὸν ἐν τῷ σχολείῳ εύρισκεται
τὸ παιδὶ εἰς τὴν φύσιν του τὴν ἐπιθάλλουσαν τὸν ἔορτα-
σμόν, μετά χαρᾶς μετέχει τῆς πολυπλόκου ἐργασίας,
διότι δὲ σκοπός της κινεῖ καὶ τὸ συναίσθημα αὐτοῦ καὶ

τὴν θούλησιν καὶ ἀκόμη, δπως καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐλέχθη, ἀσχολεῖται κατὰ τὴν ἰδιομορφίαν αὐτοῦ καὶ τὴν θαθμίδα τῆς ἀναπτύξεως τῶν δυνάμεών του.

Διὰ τοῦτο εἰς τὰς προετοιμασίας μιᾶς ἑορτῆς τὰ παιδιά ζοῦν μίαν εὐδαίμονα περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν εἶναι εὔτυχη. Τὸ κάθε τι ποῦ παρουσιάζεται εἶναι ζήτημά των καὶ ἡ κάθε πρᾶξις των εἶναι προϊὸν τῆς θουλήσεώς των. Τρέχουν, κινοῦνται, ἔργαζονται ἀδιακόπως καὶ πολυμερῶς, φαντάζονται, κρίνουν προσθλέπουν συναισθάνονται. Καὶ μέσα εἰς τὸν θόρυβον τῆς κοινῆς καὶ ἀτομικῆς αὐτῆς ἔργασίας, ἐνῷ συντελεῖται τὸ διαρκές καὶ ίσχυρὸν «δούλεμα» τῶν δημιουργικῶν των δυνάμεων, ἐνῷ παρέχονται ἀθρόα τὰ στοιχεῖα τῆς ὄλικῆς γνώσεως, ἐνῷ καὶ ἀσκησίς καὶ μάθησίς καὶ ἀνάπτυξις ἐπιτυγχάνεται, ἐνῷ καὶ δυσχέρειαι καὶ κόπωσις πολλάκις ἀναφαίνεται, ἐν τούτοις τὰ παιδιά ζοῦν τὴν γλυκεῖαν καὶ ἀπολαυστικὴν ἀτμόσφαιραν τῆς γνησίας δημιουργικῆς ἔργασίας. Ἰκανοποιοῦνται, τέρπονται καὶ χαίρουν ἐπὶ τῷ ἴδιῳ ἔργῳ, φαντάζονται, προθλέπουν καὶ κρίνουν καὶ ταύτοχρόνως ἀνησυχοῦν.

Ἡ εύνοϊκή δὲ αὕτη τῆς ἀναπτύξεως ἀνησυχία καὶ ἡ μετά τὴν ἑορτὴν Ἰκανοποίησις ἔξ, αὐτῆς ἀποτελοῦν πηγὰς τῆς πείρας τῆς ζωῆς καὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς δημιουργίας πολυτίμων ψυχικῶν, θουλητικῶν αἱ διανοητικῶν δυνάμεων.

··· Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων εἴδομεν, ὅτι ἡ ἑορτὴ εἶναι δργανικὴ ἀνάγκη καὶ ὅτι εὐχαρίστως οἱ ἀνθρώποι ἐπιδίδονται εἰς αὐτὴν ὅτι τὸ Νέον Σχολεῖον τὸ ὅποιον φροντίζει νὰ εἶναι εὐχάριστοι καὶ αὐθόρμητοι αἱ ἀσχολίαι τῶν παιδιῶν εἰσάγει τὴν ἑορτὴν εἰς τὸ σχολεῖον ὡς μέσον ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας· ὅτι διὰ

τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἔορτῶν τὸ σχολεῖον θοηθεὶ τὴν κοινωνικότητα τῶν παιδιῶν, δίδει ἔδαφος εἰς τὴν αὐθορμησίαν, τὴν ἴδιομορφίαν, τὴν μεταβλητότηταν καὶ κινητικότηταν αὐτῶν καὶ ἀνταποκρίνεται καὶ εἰς τὸν ὄλικὸν σκοπὸν τῆς διδασκαλίας. Καὶ ἀν μὲν αὕτη μόνον ἦτο ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τῆς ἔορτῆς διὰ τὸ σχολεῖον, πάλιν δὲν θὰ ἐπρεπε νὰ παραμελήσωμεν αὐτήν.

Ἄλλα ἡ παιδαγωγικὴ αὐτῆς ἀξία καὶ δύναμις εἶναι ἔτι μεγαλυτέρα διὰ τὴν ἀγωγήν.

Εἰς τὸ Βιβλίον «Θεωρία καὶ πρᾶξις τοῦ σχολείου ἐργασίας, τὸ μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Καλλιάφα καὶ περιέχον τὰς ἀρχὰς τῆς σχολῆς τοῦ Gaudig περὶ ἐλευθέρας πνευματικῆς ἐργασίας εύρισκομεν τὰ ἔξῆς περὶ τῆς ἔορτῆς.» Τὸ σχολεῖον τοῦ μέλλοντος ὀφείλει νὰ ἔχῃ ζωὴν καὶ ἐν ἐօρτῃ. «νὰ ἔχῃ ζωὴν» δηλαδὴ οὐχὶ νὰ διοργανώνῃ σχολικάς ἔορτὰς ἀλλ’ αὕτη ἡ ἔορτὴ ὀφείλει νὰ εἶναι μέρος τοῦ συνόλου σχολικοῦ θίου. Τοῦτο δὲ εἶναι δυνατὸν ἔὰν ἡ ἔορτὴ δὲν εἶναι τῷ ἐκ προμελέτης τεχνητῶς παρέσκευασμένον, ἀλλ’ ἔὰν προέρχηται ἐκ τῆς ἐλευθέρας πνευματικῆς ζωῆς τοῦ σχολείου. Παρὰ τὴν εἰς αὐτοτελῆ πρᾶξιν ἀναπτυσσόμενην ἔορτὴν εἰς τὸ μέλλον καὶ κατὰ τὴν τρέχουσαν ἐργασίαν κατὰ μακρότερα ἢ θραχύτερα διαστήματα θὰ ἀναπτύσσεται αὐθορμήτως ἔορτὴ καὶ θὰ ἐκδηλώνεται ἐμπράκτως διάθεσις πανηγυρική».

Εἰς τὸ Βιβλίον τοῦ Gaudig «Σύγχρονος διδακτικὴ» τὸ μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ Ιδίου κ. Σ. Καλλιάφα, εύρισκομεν καὶ πάλιν τὰ ἔξῆς σπουδαῖα. «Ο δλος σχολικὸς θίος ὑποδιαιρεῖται 1) εἰς τὸν ἐν τῇ ἐργασίᾳ θίον (κατὰ τὴν εἰδολογικὴν καὶ ὄλικὴν αὐτοῦ ὅψιν), 2) εἰς τὸν ἐν τῇ παιδιᾷ καὶ ἐν ταῖς ἔορταῖς θίον, 3) εἰς τὸν κοινωνικὸν θίον κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ὅψεις (έκάστης τάξεως, διδασκάλου καὶ τάξεως, μαθητῶν καὶ διδασκάλων, ὅλων τῶν τάξεων), 4) εἰς τὸν θίον τοῦ ἥθους

καὶ τῆς τάξεως. 'Αλλ' ἡ διαφόρησις αὕτη δύναται νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ἀξίαν αὐτῆς μόνον ἐὰν παρ' αὐτὴν στοιχῇ διοικήρωσις, ἡ εἰς ἄλληλα μετάθεσις ἀπὸ μέρους εἰς μέρος ἐν μεγάλαις ἐνωτικαῖς γραμμαῖς».

'Ο κ. Καραχρήστος εἰς τὸ πολλάκις μνημονευθὲν βιβλίον αὐτοῦ «Διδακτικὴ τοῦ Σχολείου Ἐργασίας» λέγει: «Τέλος σπουδαία θέσι εἰς τὶς ἔργασίες τῆς τάξεως κατέχουν αἱ ἑορτές. Αἱ ἑορτές θεωροῦνται ἀπὸ ἡμᾶς ὡς ἔξοχως κατάλληλες ἀφορμὲς πρὸς αὐθόρμητη ἐντεταμένη ἔργασία τῶν παιδιῶν».

'Ο κ. Ἐξαρχόπουλος εἰς τὸ περὶ σχολείου ἔργασίας κεφάλαιον τῆς τελευταίας ἐκδόσεως τῆς «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν», περιλαμβάνει καὶ τὰς ἑορτὰς ὡς μορφὴν ἔργασίας ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ καὶ δίδει λεπτομερειακάς περὶ τῆς θέσεως καὶ ἔκτασεως αὐτῶν ὁδηγίας.

'Ο κ. Μιχ. Μιχαλόπουλος εἰς τὸ βιβλίον αὐτοῦ «Τὸ Μονοτάξιον Διδασκαλεῖον Σπάρτης καὶ ἡ δημοδιδασκαλικὴ μόρφωσις» λέγει: "Αν ἡ ἀγωγὴ σημαίνει κυρίως τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸ θυμικὸν καὶ τὴν βούλησιν τοῦ παιδός, δύναται τις νὰ ἀναλογισθῇ, δπόσην κολοσσιάιν σημασίαν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἐπιτυχῆ διοργάνωσιν σχολικῶν ἑορτῶν, κατὰ τὰς ὅποιας ἡ χαρὰ ἐκρήγνυται εἰς τὸν μικρὸν παιδία, παρέχονται δὲ ποικίλαι εὐκαιρίαι πρὸς δρᾶσιν».

'Ο κ. Μάγος εἰς τὸ βιβλίον του «Διαφορὲς τοῦ Νέου καὶ τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου», ἀκολουθῶν τὰς γνώμας τῶν ἀνωτέρω παιδαγωγῶν, λέγει, «Στὴν Γ' καὶ Δ' τάξι τὰ παιδιά θὰ ἐργάζωνται ἐπάνω εἰς ἕνα σχέδιο ποὺ θὰ τοὺς δείξῃ δ δάσκαλος καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν ἐνὸς σκοποῦ. Στὴν ἀρχὴ τῆς σχολικῆς χρονιᾶς τὸ θέμα διὰ τὸ ὅποιον θὰ ἐργασθῇ ἡ τάξις θὰ τὸ δρίζῃ δ διδάσκαλος. Τέτοια θέματα πάνω στὰ ὅποια θὰ γίνεται ἡ ἔργασία καὶ θὰ ἐνώνωνται ὅλα τὰ μαθήματα, εἰναι ἡ

διοργάνωσις καὶ ἐκτέλεσις α) ἔορτῶν, β) ἀπογευμάτων παραμυθιῶν, γ) ἐκθέσεων προϊόντων, δ) φανταστικῶν παιγνιδιῶν, ε) καλλιεργείας τοῦ κήπου, στ) ἐκδρομῶν, η) ἐπισκέψεων καὶ θ) ἐλευθέρας συζητήσεως».

‘Αλλὰ ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἔδωκε ἔτι μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν ἔορτὴν καὶ περιέλαβε ταύτην μεταξὺ τῶν τεσσάρων μορφῶν τῆς ἀγωγῆς εἶναι καὶ ὁ εἰς προηγούμενα κεφάλαια μνημονευθεὶς Γερμανὸς F. H'ordt διὰ τοῦ βιβλίου τοῦ «Θεμελιώδεις μορφαὶ τῆς ἀγωγῆς». Ή ἔορτή, λέγει, διακόπτει τὴν μονοτονίαν καὶ ίσομετρίαν, εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ζωῆς καὶ ἡ δεξαμένη τοῦ φρονήματος ποὺ πληροὶ καὶ ζωογονεῖ τὴν ὄλοτητα. Ή ἔορτὴ δὲν ἔξυψώνει μόνον τὴν καθημερινὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ρίπτει ἐπάνω της μίαν ἀνταύγειαν, ποὺ τὴν καθιστᾷ πολυτιμοτέραν, εἰς δὲ τὸν ἀνθρωπὸν ποὺ ἀπολαύει τῆς ἔορτῆς ἐνισχύονται καὶ ἀνανεοῦνται αἱ οὐσιαστικαὶ ἐκεῖναι δυνάμεις, ποὺ τοῦ εἶναι ἀπαραίτητοι ἐπίσης διὰ τὰ καθημερινά του ἔργα.

‘Αναφέρων δὲ οὗτος τὰς γνώμας καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν παραθέτει τὴν γνώμην τοῦ Krieck ὅτι πρῶτον εἶδος ἀγωγῆς, πρώτη βασικὴ μορφὴ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν συναισθημάτων καὶ διαθέσεων εἰς τὴν ζωὴν τῶν πρωτογόνων λαῶν, εἶναι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς μεγάλας ἔορτὰς καὶ τελετάς. ‘Ερμηνεύει ἐπίσης τὴν φράσιν τοῦ ‘Ἐρβάρτου. «Ἐμπειρία καὶ ἀναστροφή», ὡς ὁρθὴν ἀπαίτησιν συναναστροφῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους, διότι κατ' αὐτὴν κρούονται ἐντελῶς ιδιαίτεραι χορδαὶ τῆς καρδίας μας καὶ ἀνοίγονται ιδιαίτεροι δρίζοντες εἰς τὸ ἐσωτερικόν μας.

‘Ο Slurm λέγει «εἰς ὀλόκληρον τὸ ἔργον τῆς μορφώσεως ἡ ἔργασία, τὸ παιγνίδι, ἡ τέρψις καὶ ἡ ἐορτὴ

στέκονται παραλλήλως μὲν σαδικαίως ματα. ⁽¹⁾

Η Elsa Kōbler καὶ ὁ Dewey μεταξὺ τῶν κατ' αὐτοὺς βασικῶν μορφῶν τῆς παιδικῆς ψυχῆς, ἐφ' ὃν στηριζομένη ἡ ἀγωγὴ φθάνει εἰς τὰς βασικάς αὐτῆς μορφάς α) ὄρμῆς πρὸς κοινωνίαν, β) δημιουργίαν, γ) ἔρευναν καὶ δ) τέχνην περιλαμβάνουν καὶ τὴν ἑορτὴν ἐν τῇ θαυμάτερᾳ ἀναλύσει τῆς μορφῆς πρὸς κοινωνίαν

Ο Γκαΐτε λέγει «Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει γῆ δὲν θὰ παύσῃ ἡ σπορὰ καὶ διθερισμός, ἡ δρόσος καὶ ἡ ζέστη, τὸ θέρος καὶ διχειμών, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Θεοῦ ἀνήκει ἡ ἔργασία καὶ ἡ ἀνάπτωσις, ἡ ἔργασιμος ἡμέρα καὶ ἡ ἑορτή. Εἶναι διαίωνις τύπος τῆς ζωῆς ποῦ πάλλει μέσα μας».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔγκυρων τούτων γνωμῶν καταφαίνεται, ὅτι ἐδόθη ἀρκετὴ προσοχὴ εἰς τὴν παιδιαγωγικὴν δύναμιν τῆς ἑορτῆς καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῆς καὶ εἰς τὸ σχολεῖον, ὡς μέσου ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας. Αὕτη ἀποτελεῖ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ἀτομικῆς ζωῆς. Καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν ἄλλων ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι δὲν μορφώνομεν τὸ παιδί μὲ τὰς ἀπαγορευτικάς μας ἐντολάς καὶ τοὺς ἔξορκισμοὺς τῶν ρητῶν καὶ ἐπιγραμμάτων μας, ἀλλὰ διὰ τῆς δημιουργίας κύκλου ζωῆς ἐντὸς τοῦ δποίου θέτομεν λάθρα αὐ-

1) Δὲν ἀναφέρομεν τὴν γνώμην ταύτην διὰ τὴν αὐτοτέλειαν ποῦ δίδει εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ ἔργου τῆς μορφώσεως, διότι δὲν παραδεχόμεθα τὴν αὐτοτέλειαν αὐτήν, περὶ ἣς διμιλεῖ ἄλλως τε ὁ Gaudig, ἀπαιτῶν ὀλοκλήρωσιν καὶ εἰς ἄλληλα μετάθασιν ἐν μεγάλαις ἑνωτικαῖς γραμμαῖς. Οὐδὲ διότι ἐπιτρέπεται νὰ θεωρῶμεν τὰς θασικάς μορφάς ὡς κεχωρισμένας περιοχάς ἐνεργείας, διότι τοῦτο δὲν εἶναι φυσικόν, δὲν δύναται νὰ διασπάσῃ τις τὴν ἀδιάσπαστον ἐνότητα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξωμεν. δι. καὶ οὗτος περιλαμβάνει τὴν ἑορτὴν μεταξὺ τῶν στοιχείων τοῦ ἔργου τῆς μορφώσεως.

τοῦ τὰς ψυχικάς τοῦ παιδιοῦ ἀρετάς, ἵνα γυμνασθοῦν καὶ ἔξελιχθοῦν ἐντὸς καταλλήλου περιβάλλοντος. Δὲν θὰ ἀγαπῆσῃ ποτὲ τὰ ζῶα ἐκεῖνος, ποῦ δὲν ἔζησε δίπλα εἰς αὐτὰ καὶ δὲν ἦσθάνθη τὴν λύπην των, τὴν χαράν των, τὸν πόνον των, τὰ συναισθήματα καὶ τὰς ἐκδηλώσεις των, δσας καὶ ὅν ἀκούσῃ συμβουλάς πρὸς τοῦτο. Μέσα εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν ζωῆς, γνησίας, ἀληθινῆς καὶ ζώσης μορφώνεται ζωὴ γνησία, ἀληθινὴ καὶ φυσική. Αὕτην τὴν γνησίαν, ἀληθινὴν καὶ φυσικὴν ζωὴν τῆς κοινωνίας τὴν χαρακτηριζομένην ἀπὸ σκοπού, δρᾶσιν, ἐργασίᾳν ἀνά παυσιν, ἐορτὴν καὶ ἀδιαιρετον σύμπλεγμα τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπὶ τῆς γῆς κύκλου, μέσα εἰς τὸ ὅποιον δοκιμάζονται αἱ ἀρεταὶ καὶ σφυρηλατοῦνται οἱ χαρακτῆρες, αὐτὸ τὸ θέλομεν καὶ αὐτὸ εἰναι ἀνάγκη νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὸ σχολεῖον. Τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι ἡ μόνη περίπτωσις ἀγωγῆς, οὐδὲ τὸ δέκατον τῶν περιπτώσεων ἀγωγῆς καὶ δὲν θὰ ἥτο καθόλου τοιαύτη ὅν ήδιαφόρει διὰ τὰς ἀπειρους ἄλλας τοιαύτας. Τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ἡ ἐκτὸς τοῦ σχολείου σφριγῶσα ζωὴ καὶ κίνησις μὲ τὰς ἀπειραρίθμους περιπτώσεις καὶ τὰς ὁργανικὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ εύρυ πεδίον πάσης ἀγωγῆς καὶ πάσης ζωῆς. Ἐνταῦθα ἐφαρμόζεται τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Krieck. «Ἡ ζωὴ μορφώνει, δλοι μορφώνουν δλους». Μέσα εἰς αὐτὸν τὸν ὀκεανὸν τὸ σχολεῖον εἶναι μικρά νησὶς καὶ θὰ ἥτο ἀστεία ἡ προσπάθεια αὐτῆς νὰ ἀποχωρισθῇ τῶν ἐπιδράσεων αὐτοῦ.

Διὰ νὰ εἶναι ἴκανοποιητικά τὰ ἀποτελέσματα τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς καὶ διὰ νὰ μὴ ἔρχεται αὕτη εἰς ἀντίφασιν μὲ τὴν ζωὴν καὶ ἀποτυγχάνει ἔνεκα τούτου, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν τοῦ σχολείου καὶ νὰ καλέσῃ ἐντὸς αὐτοῦ πρὸς ἐπικουρίαν τὴν κοινωνικὴν ζωήν. Αἱ μορφαὶ δὲ τῆς σχολικῆς ἐργασίας τότε θὰ εἶναι ἀποτελεσμα-

τικαὶ καὶ τότε θὰ εἶγαι φυσικαὶ καὶ τέλειαι, δταν ὑποχωρήσωσι καὶ συγχωνευθῶσι μὲ τὰς μορφάς τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου τῆς τύρβης καὶ τοῦ θορύβου τοῦ πολυπλόκου κοινωνικοῦ συμπλέγματος τοῦ χαρακτηριζομένου ἀπὸ σκοπούς, δρᾶσιν ἐργασίαν, ἀνάπαυσιν, ἐορτὴν καὶ ίκανοποίησιν.

Μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἔορτῆς εἰς τὸ σχολεῖον φθάνομεν ἔγγυτερον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ καὶ ἔλκομεν αὐτὴν εἰς ἴδανικώτερα στρώματα, πρὸς ὀραίαν, θαθεῖαν καὶ συναρπαστικὴν κατάνυξιν. Μέσα εἰς τὴν θαρεῖαν ἀτυμόσφαιραν τοῦ ὑψηλοτέρου αὐτοῦ σημείου ἀνοίγει τὸ θάθος τῆς ψυχῆς καὶ διμιεῖ πρὸς αὐτὸν ἡ φωνὴ τῆς φύσεως, ὁ προορισμός, τὸ ὑψηλὸν πνεῦμα τῆς δημιουργίας. Τὰ σύμβολα ζωοποιοῦνται, ὁ τύπος ἀποκτᾷ πνεῦμα, ὁ ρυθμὸς συγκινεῖ, ἡ οὐσία πληροῦνται ίκανοποίησεως καὶ ἡ ψυχὴ παραδίδεται εἰς τὴν ὑψηλόφρονα καὶ γοητευτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς.

Μόνον δοσοὶ δύνανται νὰ ἔορτάζουν δύνανται νὰ αισθανθοῦν τὴν ζωὴν καὶ ὁ πολιτισμὸς ἐνὸς λαοῦ καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον ποῦ ἔορτάζει κρίνεται. Εἰναι γνῶρισμα ὀριμότητος καὶ τελειοποιήσεως δταν ὁ ἄνθρωπος φθάσῃ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἀπὸ τῆς ὅποιας βλέπει τὴν ἔορτὴν ως ἀνάγκην καὶ ως σκοπόν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπιβάλλεται ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἔορτῶν εἰς τὸ σχολεῖον διὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐκεῖ ως μέσον ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας. Ἡ ἀντίληψις δὲ αὕτη οὕτε νέα ἐντελῶς εἰναι οὕτε πολὺ παλαιά. Τὸ σχολεῖον ἐργασίας διέγνωσε τὴν παιδαγωγικὴν δύναμιν καὶ ἀξίαν αὐτῶν καὶ ἐπιζητεῖ σὺν τῇ προόδῳ τῆς θεωρίας αὐτοῦ καὶ ὀλονὲν εὐρύτερον ἔδαφος δι' αὐτάς. Ἐπιθυμοῦντες δὲ οἱ παιδαγωγοὶ τοῦ Νέου Σχολείου τὴν ὁρθὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἔορτῶν διέστειλαν τὸν σκοπὸν αὐτῶν ἀπὸ τὸν τοιοῦτον τῶν ἔορτῶν τοῦ Παλαιοῦ Σχολείου. Διὰ τοῦτο ὁ Gaudig εἰς τὰς Διδα-

κτικάς του αίρεσεις λέγει «Αἱ ἔορται δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀσχετοὶ πρὸς τὴν ἄλλην σχολικὴν ἐργασίαν. Πρέπει νὰ συνυφανθοῦν εύρυτατα καὶ βαθύτατα μὲ τὴν πατριωτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ Σχολείου». Ο κ. Καραχρήστος δὲ φρονεῖ ότι πρέπει νὰ συνυφανθοῦν ὅχι μόνον μὲ τὴν πατριωτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ζωὴν, ἀλλὰ πολὺ μέρος τῆς ζωῆς τοῦ σχολείου νὰ ἔχῃ βάσιν, κέντρον καὶ ἀφετηρίαν τὴν ἔορτήν. Καὶ ἐνῷ ὁ Gaudig εἰδεῖ τὴν ἔορτὴν ἐν τῷ βιβλίῳ του «Τὸ σχολεῖον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀναπτυσσομένης προσωπικότητος» ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς σχολικῆς ἐργασίας, ἡμεῖς βλέπομεν μέσα εἰς τὴν ἔορτὴν τὴν σχολικὴν ἐργασίαν.

Δὲν ὑπάρχει θέσις παράλληλος ἀλλὰ σύμπλεγμα ἔορτῆς καὶ ἐργασίας. Τοσαύτη δὲ σημασία καὶ σπουδαιότης ἀποδίδεται εἰς τὴν παιδαγωγικὴν δύναμιν τῆς ἔορτῆς καὶ εἰς τὴν διδακτικὴν αὐτῆς ἀξίαν ὥστε καὶ ὡς μορφὴ τῆς σχολικῆς ἐργασίας ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ ὁρίζεται αὕτη. (¹).

VII.. ΕΙΔΗ ΕΟΡΤΩΝ

Αἱ ἔορται αἴτινες κατὰ τὰ προλεχθέντα θὰ πληρώσωσι τὴν ζωὴν τοῦ σχολείου θὰ εἰναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Θὰ εἰναι δσαι καὶ εἰς τὴν ἔξω τοῦ σχολείου ζωὴν ἐμφανίζονται καὶ τελοῦνται καὶ περισσότεραι τούτων. Δὲν συμμεριζόμεθα τὴν γνώμην τινῶν συνιστώντων, ὅπως αὗται μὴ εἰναι πολλαί, διότι ἐπὶ ἄλλης θάσεως ἡμεῖς ἐτοποθετήσαμεν ταύτας. "Ἐκαστον γεγονός τὸ δόποιον ἐπηρεάζει τὴν ζωὴν τοῦ σχολείου δύναται νὰ ἀ-

1) Ν. Καράχρηστος: 'Η ζωὴ τῶν λαῶν. Παιδαγωγική. Διδακτικὴ Ph. Hördt-Π. Ζερβοῦ. Θεμελιώδεις μορφαὶ τῆς ἀγωγῆς Krieck. Θεμελιώδης ἀγωγή.'

νοχθῆ εἰς ἔορτὴν διὰ νὰ εὕρῃ εἰς τὸ πλαίσιον αὐτῆς ὅ, τι εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον ἐξετάζῃ.

Ο Τρυγητός, ἡ σπορά, ὁ θερισμός, ἡ ἄνοιξις, ἡ ἐκτροφὴ τοῦ μεταξοσκώληκος, ἡ ἐσοδεία τῶν ἑλαιῶν, τῶν πορτοκαλιῶν, τοῦ καπνοῦ, τῆς σταφίδος, τῶν δημητριακῶν, τοῦ προϊόντος ἐκάστου τόπου εἶναι στοιχεῖα ζωηρῶς ἐπηρεάζοντα καὶ χρωματίζοντα τὰς κοινωνικάς ἀσχολίας, τὴν κοινωνικὴν ζωήν.

Αἱ θρησκευτικαὶ ἔορται τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιᾶς, τῶν Φώτων, τῶν Ἀπόκρεω, τοῦ Πάσχα κ.λ.π. καὶ δλαι αἱ τοπικαὶ ἔορται καὶ συναθροίσεις καὶ πανηγύρεις αἱ ζωηρῶς τονίζουσαι τὴν κοινωνικὴν ζωήν εἶναι ἔξι ἵσου ἄριστα θέματα ἔορταστικῶν ἀσχολιῶν τῶν μαθητῶν.

Αἱ ἔθνικαὶ ἔορται τῆς Σημαίας, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς ἀλώσεως τῶν Ἰωαννίνων, τῆς μάχης τοῦ Κιλκίς κ.λ.π. εἶναι ἐπίσης ἀφορμαὶ τῆς σχολικῆς πράξεως καὶ ἐν ἔορταῖς. Αἱ θλιβεραὶ ἔθνικαὶ ἐπέτειοι, αἱ τόσον φρονηματίζουσαι καὶ τόσον βαθέως διμιλοῦσαι εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς τελέσεως μνημοσύνου τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου (τοπικὴ ἔορτὴ τῆς Λακεδαιμονος) τῆς Μικρασιατικῆς ἵσως καταστροφῆς διὰ μεγαλύτερα παιδιά καὶ ὄλλων θλιβερῶν γεγονότων τῆς ιστορικῆς τοῦ ἔθνους ζωῆς καὶ τῆς ζωῆς ἡρώων, ὡς τοῦ Διάκου, τοῦ Παπαφλέσσα, τοῦ Ὑψηλάντου ἥ καὶ παλαιοτέρων εἶναι σπουδαῖαι ἀφετηρίαι πρὸς εὐθέτους ἔορταστικάς πράξεις.

Αἱ ὀνομαστικαὶ ἔορται τῶν μαθητῶν ἥ τῶν διδασκάλων ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς ἀντιστοίχους θρησκευτικάς ἔορτάς ἀποτελοῦν καὶ αὗται ἀνάλογα θέματα, ὅπως ἀποτελοῦσιν τοιαῦτα καὶ αἱ σπουδαιότεραι ἔορταστικαὶ ἐνέργειαι διὰ τὴν ὑποδοχὴν ἐπανερχομένου ἔξι ἀ-

σθενείας ή ἄλλης ἀπουσίας μαθητοῦ ή διὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸν ἀναχωροῦντος τοιούτου.

Αὕτη τέλος ή ἔορτὴ τῶν ἔξετάσεων ή τόσον παρεξηγηθεῖσα ἀπὸ τὸ παλαιὸν σχολεῖον καὶ τόσον φθονηθεῖσα διὰ τοῦτο, εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ Νέου Σχολείου εἶναι ή ὠραιοτέρα καὶ εὐεργετικωτέρα πασῶν. Τοσοῦτον δὲ ἔκτιμον αὐτὴν ὡστε προαγόμεθα εἰς τὴν ἀντίληψιν νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν τέλεσιν αὐτῆς δις καὶ τρὶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους.

‘Αλλ’ ᾧς μὴ παρεξηγηθῶμεν. Ἐννοοῦμεν ὅπως κατὰ μακρότερα ή βραχύτερα διαστήματα οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων κυρίως τάξεων ἀποφασίζουν ἔορτάς ἐπὶ τῇ λήξει τῶν ἔργασιῶν των ἐπὶ ὀρισμένου καὶ λίαν ἐκτεταμένου θέματος. Κατὰ τὴν προπαρασκευὴν δὲ καὶ ἐκτέλεσιν τῆς ἔορτῆς αὐτῆς θὰ γίνεται ἀνακεφαλαίωσις καὶ συγκέντρωσις τῶν ἔργασιῶν των ἐπὶ τῆς ὥλης ἐκείνης, ἀλλὰ κατὰ ἐντελῶς διάφορον μορφήν, ἢτις ἔχουσα τὸν χαρακτῆρα ἔορτῆς θὰ ἀποφέρῃ δλα τὰ ἔξ αὐτῆς εὔνοϊκὰ προεκτεθέντα ἀποτελέσματα. Θὰ εἶναι τρόπον τινὰ ή ἀντικατάστασις τῶν διαγωνισμῶν τοῦ παλαιοῦ σχολείου, τῶν ὁποίων ή ὀφελιμότης ἀμφισβητεῖται καὶ ή ἀντικατάστασίς των εἶναι ἄλλως δυσχερής.

‘Ημεῖς καὶ εἰς τὰ προηγούμενα εἴπομεν καὶ ἐνταῦθα ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν δτι δὲν περιφρονοῦμεν τὴν ἀγαθοεργὸν ἐνέργειαν τῶν γνώσεων, ἀλλὰ τούναντίον ἐπιδιώκομεν ταύτας, ἵνα διὰ τούτων θοηθήσωμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων. ‘Αλλ’ αἱ γνώσεις πρὸς ἑαυτὰς συγκρινόμεναι δὲν εἶναι πᾶσαι οὕτε εὐχάριστοι, οὕτε κινοῦν εἰς δρᾶσιν. Καὶ αἱ τοιαῦται ἐνῷ εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν δὲν κινοῦν τὸν μαθητὴν εἰς εὐχάριστον, αὐτόβουλον καὶ αὐτενεργὸν μὲν αὐτάς γνωριμίαν, ἀλλ’ ἀφίνουν αὐτὸν ἀδιάφορον ἢν δὲν τοῦ προξενήσουν ἀποστροφὴν καὶ μῆσος.

Τούτους τοὺς διαγωνισμούς, αὐτὰς τὰς ἐξετάσεις τὰς ἀποστρέφονται τὰ παιδιά καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀσκοῦνται, δὲν μανθάνουν δὲν ἀναπτύσσουν τὰς δυνάμεις των. "Αν συμβῇ δὲ νὰ μάθουν τι βιάζοντα ἔστι τὰς ἐξωτερικῶν λόγων ταχέως καὶ εὐχαρίστως τὸ λησμονοῦν εὔθυς ὡς παρέλθουν οἱ λόγοι οὗτοι.

Πάντα λοιπὸν τὰ προαναφερθέντα θέματα καὶ πλεῖστα ἄλλα τοιαῦτα τὰ ὅποια δύνανται νὰ ὑπαγορεύσῃ ἢ ἴδιαιτέρα ζωὴ καὶ κίνησις ἐκάστου τόπου, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν αὐτῆς, τοῦ τοπικοῦ καὶ ἴδιομόρφου χαρακτήρος της, δύνανται νὰ εἰναι τὰ θέματα, αἱ ἀφετηρίαι τῶν ἔορτῶν τοῦ Νέου Σχολείου.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ κάμωμεν διάκρισιν τῶν ἔορτῶν εἰς τοιαύτας τῆς τάξεως καὶ τοῦ ὅλου Σχολείου. Αἱ δεύτεραι ὡς ἔορται χαρακτήρος παιδαγωγικοδιδακτικοῦ εἰναι ἀσφαλῶς ἥσσονος σημασίας καὶ ὡς τοιαῦται δὲν πρόκειται νὰ εἰναι οὕτε πολλαί, οὕτε συχναί, χρησιμεύουν ὅμως καὶ αὖται, διότι ὡς ἔορται τῶν ἀνωτέρων τάξεων κυρίως παρέχουν εἰς τοὺς μικροτέρους πρότυπα, δημιουργοῦν παράδοσιν καὶ κίνητρα διὰ τὴν αὐτόβουλον περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῶν ἀτομικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων, ζωηρὰν ἐλπίδα μελλοντικῆς συμμετοχῆς καὶ ἀτομικῆς καὶ ὅμαδικῆς δράσεως.

Εἰς τὰς παραδεδεγμένας ἔορτὰς τοῦ Σχολείου προσετέθη ἐσχάτως καὶ ἡ ἔορτὴ τῆς ἀποταμιεύσεως καὶ ἡ ἔορτὴ τῆς προστασίας τῶν ζώων. Καὶ τὰς ἔορτὰς ταύτας τὸ Νέον Σχολείον δὲν ἔχει ἀντίρρησιν νὰ δργανώσῃ, ἀλλὰ κατ' ἵδιον τρόπον. Ἐν πρώτοις ἡ ἀνάγκη τῶν ἔορτῶν τούτων πρέπει νὰ προκύψῃ ἐσωθεν καὶ διὰ νὰ προέλθῃ ἐκ τοῦ ἔορτασμοῦ τούτου ἡ ἀνάπτυξις τῶν οἰκείων συναισθημάτων, ἀλλοῖος ὀφείλει νὰ εἰναι ὁ χαρακτὴρ τῆς ἔορτῆς καὶ ἡ δργάνωσις αὐτῆς.

Τὸ Ν. Σχολείον θεωρεῖ ὡς κύριον τῶν ἐξαρτημάτων

αὐτοῦ καὶ τὸν σχολικὸν κῆπον, ἐνῷ δέον νὰ ὑπάρχῃ τόπος διὰ τὴν συντήρησιν ζώων τινῶν. Ἡ πρὸς ταῦτα ἀναστροφὴ τοῦ μαθητοῦ, ἡ ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρακολούθησις τῆς ζωῆς αὐτῶν καὶ αἱ διαρκεῖς φροντίδες τῶν παιδιῶν πρὸς αὐτὰ θὰ ἀναπτύξουν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν πρὸς τὰ ζῶα ἀγάπην καὶ θὰ παράσχουν πολλάς εὔκαιρίας εἰς πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἔορτάς.

Ομοίως καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως δύναται νὰ καλλιεργηθῇ σπουδαίως ἐν τῷ Νέῳ Σχολείῳ. Εἰς τοῦτο θοηθεῖ τὰς μικρὰς τάξεις ὁ κουμπαρᾶς, εἰς τὰς μεγαλυτέρας δὲ ἡ αὐτοδιοίκησις, ἡ οἰκονομικὴ δισχείρισις τῆς αὐτοδιοικουμένης κοινότητος καὶ ἡ συμμετοχὴ ταύτης εἰς τὴν ἀποταμίευσιν κλπ. ἄλλαι ἐνέργειαι συναφεῖς, αἵτινες θὰ ἀνακύπτουν σὺν τῷ χρόνῳ.

Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔκαστον σχολεῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀργανώσῃ καὶ νὰ τελέσῃ πάσας τὰς προαναφερθείσας ἔορτάς. Διὰ πάσας ταύτας δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ ἡ κατάλληλος ἀτμόσφαιρα.

Πλουσίως ὅμως ἡριθμήσαμεν ταύτας διὰ νὰ φανῆ ὅτι δύναται τὸ σχολεῖον νὰ ἔορτάσῃ καὶ ὅτι πολλαὶ ἀφορμαὶ παρουσιάζονται εἰς τοῦτο. Ὁ Διδάσκαλος τοῦ νέου Σχολείου ἔνα πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπὲρ δψει του. Δὲν θὰ θελήσῃ αὐτὸς τίποτε τὸ δποῖον νὰ μὴ προέρχεται ἀπὸ αὐτόβουλον τῶν παιδιῶν θέλησιν καὶ δὲν θὰ τελεσθῇ ποτὲ καμμία ἔορτὴ ποὺ δὲν θὰ ζητηθῇ καὶ ἀποφασισθῇ ἀπὸ τὰ παιδιά. "Ας μὴ ἀνησυχήσῃ δὲ ποτὲ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἔορτῆς τῆς δποίας τὴν ὀργάνωσιν καὶ προπαρασκευὴν ἀνέλασθον τὰ παιδιά. "Ας τὰ θοηθῇ εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἔργασίας των καὶ ἃς εἶναι βέβαιος ὅτι εύρισκεται εἰς τὸν δρθὸν δρόμον τῆς ἀγωγῆς.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΕΩ

(Σχολικὸν ἔτος 1937—38. Βον ἔξατάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον
Καλλιθέας. Τάξις Α΄., μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι 68.
Διδάσκαλος Δ. Μ α γ ο c).

14—2—38— Α. Κ. Χθές, παιδιά, ἐπέρασαν ἀπό τὴν γειτονιά μας μασκαράδες. Τρεῖς ἥσαν μὲν ντόμινα καὶ δύο ἀράπηδες· ἀπό πίσω τους πηγαίναμε δλα τὰ παιδιά, πηδούσαμε καὶ φωνάζαμε «ἄ! ὄ! ὄ!». Μ. Κ. Καὶ ἐγώ εἶδα χθές τὸ ἀλογάκι μὲν ἔνα φουστανελᾶ καθάλλα. Μπροστά πήγανε ἡ μουσική· ἔνα κλαρίνο καὶ ἔνα τούμπανο. Δύο μασκαράδες μὲν μουντζουρωμένα μοῦτρα χορεύανε καὶ ζητοῦσαν νὰ τοὺς ρίξουν λεπτά στὰ χωνιάς «χρόνια πολλά, ἀφέντη» λέγανε. Π. Β. Ἐμένα μὲν ἔντυσε ἡ μαμά μου Βλάχικα. Β. Μ. Δικάσου εἶναι ἡ νοικιάσατε; Π. Β. Δικά μου, μοῦ τὰ ἔρραψε πέρσι ἡ μαμά μου. Κ. Τ. Παιδιά ὁ μπαμπάς μου ἀγόρασε τέσσερα εἰσιτήρια Χοροῦ. Θὰ πᾶμε τὴν Κυριακὴν τὸ θράδυ στὸ χορὸν στὴν λέσχη Κωνσταντινοπολιτῶν. Ἐγώ κι' ὁ ἀδελφός μου θὰ φορέσωμε ντόμινα. Β. Κ. Κι' ἐμεῖς θὰ πᾶμε στὸ χορό. ΔΙΔ. Θέλετε, παιδιά, νὰ κάνουμε καὶ ἐμεῖς ἐδῶμέσα στὴν τάξη ἔναν ἀποκρητικὸ χορό, μιὰ ἐορτή; ΜΑΘ. Ναί, ναί, κύριε, νὰ κάνωμε, ΔΙΔ. Ἐμπρός, ἂς ἀρχίσουμε τὶς ἔτοιμασίες μας. Πρέπει νὰ στολίσουμε τὴν τάξη μας, νὰ κρεμάσουμε στοὺς τοίχους τὶς ζωγραφίες μας: μασκαράδες, ἀράπηδες, γκαμῆλες, ἀλογάκια, τρουμπέτες, καὶ ἄλλα παρόμοια. Α. Σ. Ἐγώ θὰ ζωγραφήσω τὸ γαΐτανάκι. Μὲ τὴ σειρά ἐμοίρασσα στὸ καθένα παιδί δι, τι ἐργαλεῖο καὶ δι, τι ψλικὸ μοῦ ζητοῦσε καὶ ἡρχισε χειροτεχνικὴ ἐργασία καὶ ἐργασία ίχνογραφήσεως διαρκείας δύο ωρῶν, χωρὶς διάλειμμα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐζωγράφισα καὶ ἐγώ μιὰ κολομπίνα καὶ ἐκέντησα τὸ θηρίο, ἐθοίθησα δὲ τὰ παιδιά εἰς δι, τι είχαν ἀνάγκη μὲ σεβασμὸ στὸ θάρρος των καὶ στὴν πρωτόθουλία των. Τὴν Τρίτην ὡρα μόλις μπῆκα στὴν τάξη τὰ ἐρώτησα. ΔΙΔ. Θέλετε νὰ δείξετε τὰ ἐργα ποῦ ἔτοιμάσσατε. ΜΑΘ. Ναί, ναί, νὰ τὰ δείξωμε. "Ἐδειχνε ὅποιο είχε τελειώσει τὸ ἔργο καὶ τὸ ἔθαζε στὸ σχετικὸ φάκελλο. «Ἐργα Ιχνογραφίας» «Ἐργα χαρτοκεντητικῆς», «Ἐργα χαρτοκοπτικῆς», «Ἐργα χαρτοκολλητικῆς». ΔΙΔ. "Ἄς μετρήσωμε τώρα τὰ ἔργα. Τὰ ἐμέτρησαν καὶ θρῆκαν ὅτι ἥσαν 10 ζωγραφίες 9 πηλοῦ, 7 χαρτοκολλητικῆς, 5 χαρτοκοπτικῆς. Τὰ ἐμέτρησαν ἐν χορῷ καὶ κατὰ μόνας καὶ κατὰ τὴν ἀνιοῦσαν καὶ κατὰ τὴν κατιοῦσαν ἀριθμησιν, ἔγραψαν τοὺς ἀριθμοὺς στὸν πίνακα, τοὺς ἀντέγρα-

ψων στήν πλάκα καὶ ἔκαμαν τὰς εὐκόλους ἀφαιρέσεις καὶ προσθέσεις. Τοὺς διηγήθην τὸ παραμύθι «ὁ Λεμονῆς» καὶ ἐσχόλασαν-

15—2—38. Ἐμέτρησαν τὰ παρόντα καὶ ἐλογάριασαν τὰ ἀπόντα παιδιά. ΔΙΔ. Βρῆκε κανένας καμμιά εἰκόνα χρῆσμη γιὰ τὴ γιορτὴ μας; Ν. Τ. Ἔγώ, παιδιά, ἔκοψα αὐτὴ ἀπὸ τὴ «Βραδυνῆ». Δείχνουν καὶ ἄλλοι μαθηταὶ καὶ γίνεται συζήτησις ἀπὸ τὴν ὅποιαν δεχαρίζω καὶ γράφω στὸν πίνακα τὰς ἔξῆς φράσεις. «ἡ ἑορτὴ τῆς ἀποκριᾶς» «μαζέψαμε πέντε εἰκόνες καὶ τρεῖς χρωματιστὲς χάρτινες μάσκες». Τις φράσεις αὐτὲς ἐδιάθασα ἐγὼ ἀργά καὶ ὕστερα ὅλοι καὶ κατόπιν μερικοὶ μαθηταὶ μόνοι. Ξαναμετρήσαμε τὶς εἰκόνες καὶ τὶς μάσκες, ἐγράψαμε τοὺς ἀριθμούς στὸν πίνακα, ἐκάναμε τὰς προσθέσεις καὶ ἐφόρεσαν τὰ παιδιά τὶς μάσκες καὶ ἔγέλασεν ἡ τάξη.

Τὴν ἐπομένη ὥρα ἔγινε ἐλεύθερη ἀτομικὴ ἐνασχόληση ἡ ὅποια περιεστράφη κυρίως εἰς τὴν συμπλήρωσην τῶν ἡμιτελῶν ἔργων. Μερικά ἀντέγραψαν τὰς φράσεις καὶ τοὺς ἀριθμούς ἀπὸ τὸν πίνακα. Τὴν τρίτη ὥρα ἔκαμαν διάφορες ἀνακοινώσεις καὶ τὴν τελευταία ὥρα τοὺς ἀπήγγειλα τὸ ποίημα «ἡ καραμέλλα». «Ἄχ! τὶ τρέλλα, ἄχ! τὶ τρέλλα ποὺ εἶναι αὐτὴ ἡ καραμέλλα. Κ. Λ. ἐγέλασαν καὶ ἔζητησαν νὰ τὸ μᾶθουν. «Ἐλεγα μιά, μιὰ φράση καὶ τὴν ἐπανελάμβανον ἐν χορῷ. Τοῦτο ἔγινε 3—4 φορὲς καὶ ἀποφάσισαν νὰ τὸ ποῦν στὴν ἑορτή. «Υστερα ἐτραγούδησαν τὸ τραγούδι «μηλίτσα ποῦσαι στὸ γκρεμό» καὶ ἔφυγαν.

16—2—38. Ἐμέτρησαν καὶ ἐλογάριασαν τοὺς παρόντας, «Ἐκαμα ἐπιθεώρηση τῆς καθαριότητός των. Ἔδειξα μίαν ἀποκριάτικη εἰκόνα ποὺ ἔκοψα ἀπὸ τὴν «Ἀκρόπολιν» καὶ συνεχίσθη ἡ ἔργασία διὰ τὴν συμπλήρωσην καὶ κατασκευὴν ἔργων διὰ τὴν ἑορτὴ τῆς ἀποκριᾶς. Ἔδειξαν τὰ ἔργα των καὶ τὰ ἐτοποθέτησαν. Ἔγώ ἔκαμα ἔνα ὄρμα. «Οταν μπῆκαν στὴν αἴθουσα μετά τὸ διάλειμμα θρῆκαν στὸν πίνακα γραμμένες μικρές διαταγές. «Δεῖξε τὴν εἰκόνα τοῦ Βασιλῆα», «σήκωσε τὸ δεξὶ χέρι» κ.λ. Τὶς ἐδιάθασαν ἐν χορῷ καὶ χωριστὰ 2—3. ΔΙΔ. Τώρα παιδιά θὰ παίζουμε τὸ παιχνίδι τῶν διαταγῶν. Ἔδειχνα μία μία καὶ αὐτὰ τὴν ἑκτελοῦσαν σιωπηρῶς. Τέλος τὶς ἀντέγραψαν. Α. Κ. Θά σᾶς τραγουδήσω ἔνα τραγούδι, ποὺ μοῦ ἔμαθεν ἡ ἀδελφή μου «Τὸ κανάρι». Τὸ ἐτραγούδησε καὶ τὰ παιδιά ἀπεφάσισαν νὰ τὸ τραγουδήσῃ ἡ Α. Κ. μόνη της εἰς τὴν ἑορτήν. Κατόπιν η Ε. Σ. ἀπήγγειλε τὸ ποίημα «Ο παληάτσος», ποὺ ἔμαθε ἀπὸ τὸ σπίτι της καὶ ἡ Κ. Κ. τὴν «Κούκλα». Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἀπεφάσισαν νὰ τὰ ποῦν στὴν ἑορτὴ καὶ τὴν «Καραμέλλα», τὴν ὅποιαν ἐπανέλαβον.

‘Η Ε. Β. διηγήθη τὸ παραμύθι «Ο γέρος καὶ ἡ γυρηὰ» καὶ ἐσχόλασσαν.

17—2—38.. Ἐξηκολούθησεν ἡ ἔργασία γιὰ τὴν προετοιμασία τῆς ἑορτῆς· μὲν χαρτόνια καὶ χρωματιστὰ χαρτιὰ ἔφτιαξαν μασκαράδες, γκαμῆλες, ἀλογάκια, ὄρματα κ.λ.π. Ἔδειξαν καὶ ἐμέτρησαν τὰ ἔργα, ἔγραψαν τοὺς ἀριθμούς, ἔκαμαν τὰς σχετικὰς πράξεις, ἔπαιξαν δύο ἀναγνωστικά παιγνίδια (ἡ ἀνάγνωσις ἐδιδάχθη κατὰ τὴν δολικὴν μέθοδον), τὸ παιγνίδι τῶν κολοθῶν λέξεων καὶ τὸ παιγνίδι τῆς τοποθετήσεως τῶν πινακίδων στὰ ἀντικείμενα. Ἐτραγούδησαν «Κάτω στὸ γιαλό», «Ἡ μηλίτσα» καὶ ἐπανέλαβαν τὴν «Καραμέλλα». Ὁ Κ. Τ. θέλει καὶ τραγουδεῖ τὸ τραγούδι «ῇ Ἑλληνικὴ σημαία», ποὺ ἔμαθε δὲ ἀδελφός του στὸ γυμνάσιο (Α' δόκταταξίου). Τοὺς διηγήθηκα τὸ παραμύθι «Ο ζαχαροπλάστης», ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ κ. Δ. Καμπούρογλου καὶ παρετήρησα ὅτι δὲν ἥρεσε πολύ.

18—2—38. Σήμερα ἔγινεν δὲ καταρτισμὸς τοῦ προγράμματος. Ἐουζήτησαν ποιὰ τραγούδια, ποιὰ ποιήματα θά εἰπωθοῦν καὶ ποῖοι χοροὶ θὰ χορευθοῦν. «Ὑστερα ἔγραψαν στὸν πίνακα.

Τραγούδια	Ποιήματα	Χοροί
Ἡ Σημαία	Ἡ Καραμέλλα	Ἡ μηλίτσα
Ἡ ἀποκριά	Ἡ Κούκλα	Ἡ Κυρά Βαγγελιώ
Τὸ κανάρι	Οἱ μασκαράδες	«Κάτω στὸ γιαλό»

Τὰ ἐδιάθασαν τὰ ἀντέγραψαν καὶ ἡσκήθησαν εἰς ὅλα αὐτά. Ἐπειτα δὲ Ν. Κ. ἐζήτησε νὰ ξανακούσουν τὸ παραμύθι «ὅ Σπανὸς καὶ ὁ Δράκοντας» καὶ ἔγινε.

19—2—38. Ὁταν μπῆκαν στὴν αἴθουσα, θρῆκαν γραμμένη στὸν πίνακα τὴν προσευχὴ «Ἄγαπῶ τὴν Παναγίτσα, ἀγαπῶ καὶ τὸ Χριστὸ» κ.λ.π. ΔΙΔ. Τὴν ἑορτὴ πρέπει νὰ τὴν ἀρχίσουμε μὲ μία προσευχὴ. «Ἔγραψα μιὰ στὸν πίνακα. Θέλετε νὰ τὴ μάθουμε; Τὴν ἐδιάθασαν πολλές φορὲς καὶ δοσοὶ ἥθελον τὴν ἀντέγραψαν. Ἐπηκολούθησε ἔργασία, δπως καὶ τις ἄλλες ημέρες.

21—2—38. Ἀρχίζει δὲ στολισμὸς τῆς αιθούσης. Κρεμοῦν τὰ ἔργα των. Τὰ μετροῦνται στὰ ποιήματα καὶ στὰ τραγούδια. Ἀνάγνωση ἀπὸ τὸ Ἀλφαθητάριον καὶ γραφή.

22—2—38. Δοκιμὴ στὸ χορό. Τὰ κορίτσια ξέρουν νὰ χορέψουν, τὰ ἀγόρια δὲν ξέρουν. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ χορέψουν μόνος 15 κορίτσια. Ἀπεφάσισαν νὰ φέρουν γλάστρες. Δοκιμὴ στὰ ποιήματα καὶ στὰ τραγούδια. Προστίθεται καὶ τὸ ποίημα «Παλιά-

τσος». Άναγνωστικό παιχνίδι τῶν διαταγῶν, κρέμασμα καὶ ἄλλων ἔργων καὶ γραφὴ τοῦ τροποποιημένου προγράμματος.

23—2—38. Ἐμέτρησαν τὶς γλάστρες καὶ τὶς ἐτοποθέτησαν· ἡ-
σικήθησαν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ φέρῃ κάθε παι-
δί μία δραχμὴ γιὰ καραμέλλες, χαρτοπόλεμο καὶ θραβεῖα. Ἔ-
ζήτησαν καὶ ἑταραγούδησαν τὸ τραγούδι «Μία φορά πῆγα στὴν
Κρήτη», ποὺ ἥκουσαν νὰ τραγουδῇ ἡ ΣΤ' Τάξις. Τὴν ἄλλη ὥ-
ρα ἔκαμαν συζήτηση γιὰ τὴν πρόσκληση τῶν ἄλλων τάξεῶν καὶ
ἔγραψαμε στὸν πίνακα. (Πρόσκληση πρὸς τὰ παιδιά τῆς..... τά-
ξης. Τὴν Παρασκευὴ στὶς 10 ἡ ὥρα θὰ κάμουμε τὴ γιορτὴ τῆς
Ἀποκριᾶς. Σᾶς παρακαλοῦμε νὰ στελετε 6 παιδιά νὰ τὴν πα-
ρακολουθήσουν.— Σᾶς χαιρετοῦμε. Τὰ παιδιά τῆς Α'. τάξεως).
Ἐδιάβασαν καὶ ἀντέγραψαν τὴν πρόσκληση. Διαλέχτηκαν 5 κα-
λὰ χειρόγραφα καὶ τρεῖς μαθηταὶ ἐπῆγαν τὸ καθένα εἰς τὴν κά-
θησιν μιὰ ἀπὸ τὰς ἄλλας τάξεις τοῦ σχολείου.

24—2—38. Μερικοὶ μαθηταὶ τῆς ΣΤ'. τάξεως ἔθισθησαν τὰ
παιδιά νὰ κόψουν καὶ νὰ πλέξουν ἀλυσσίδες ἀπὸ χρωματιστὰ
χαρτιά καὶ νὰ στολίσουν τὴν τάξη. Στὰ παράθυρα, στοὺς τοί-
χους, στὶς εἰκόνες, στὰ φῶτα παντοῦ ἀλυσσίδες καὶ τρίγωνα. Ἔ-
φεραν ἄνθη καὶ ἀνθοδοχεῖα, ἐκαθάρισαν τὴν τάξη καὶ πῆγαν 3
νὰ ψωνίσουν τὶς καραμέλλες καὶ τὰ θραβεῖα σὲ ωρισμένο Ζα-
χαροπλαστεῖο, ἀπὸ τὸ ὅποιον εἶχα περάσει ἐγὼ προηγουμένως.
Ἐκαμαν μιὰ τελευταία δοκιμὴ στὸ χορὸ καὶ στὴν προσευχὴ καὶ
ἔφυγαν διὰ νὰ ἔλθουν τὴν ἐπομένην ἔξαιρετικῶς ἀνήσυχα.

26—2—38. Σήμερα στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου παρατηρεῖται ἔ-
ξαιρετικὴ κίνησις καὶ στὰ 450 παιδιά τοῦ σχολείου. Πολλὰ παι-
διά τῆς α' τάξεως περιφέρονται στὸ προαύλιο μὲ ἀποκριάτικα
ρούχα ντυμένα. Στὶς 10 ἀκριβῶς ὅλα ἔιναι ἔτοιμα. Στὴν αἴθου-
σαν εἶναι μόνο οἱ καλεσμένοι. «Υστερα μπαίνουν τὰ παιδιά καὶ
ἀρχίζει ἡ ἔορτὴ σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα. Προσευχὴ—Τρα-
γούδι—Ποιήματα—Κέρασμα τῶν καλεσμένων καὶ τῶν παιδιῶν
μὲ καραμέλλες—χορὸς κοριτσιῶν — χαρτοπόλεμος—χορὸς κα-
λεσμένων— δεῖξις ἔργων—ἀπονομὴ Βραβείων. Οἱ καλεσμένοι
μαθηταὶ ἔχρησίμευσαν καὶ ὡς Ἑλλανόδικος ἐπιτροπή. «Ελαθον
ὡς Βραβεῖα ἀπαγγελίας ποιήματος ἡ Φ. ἔνα κουτὶ λουκούμια
καὶ δ. Κ. μιὰ πλάκα σοκολάτα. Διὰ τὸ ωραιότερον ἔργον δ. Τ.
ἔνα κουτὶ λουκούμια καὶ ἡ Κ. μιὰ πλάκα σοκολάτα. «Η κρίσις
τῶν καλεσμένων ἦτο τόσον δικαία καὶ ἀμερόληπτος, ὡστε ἔμει-
ναν σύμφωνοι καὶ ίκανοποιημένοι καὶ οἱ μικροὶ ἀκόμη μαθηταὶ.

26—2—38. «Ολόκληρος ἡ ἥμέρα ἔχρησίμευσε διὰ τὴν περὶ τῆς

έορτής συζήτησιν. "Υπελογίσθησαν τάξιδια, έμετρήθησαν τάξιδια, συνεζήτηθησαν τάξιδια και αἱ ἐλλειψεις καὶ ἔξηρθησαν τάξιδια ἐπιτυχημένα σημεῖα.

ΚΡΙΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ. Ή έορτή τῆς Ἀποκριᾶς ύπηρξε τὸ κέντρον τῶν ἀσχολιῶν τῶν μαθητῶν ἀπὸ τῆς 13 ἔως τῆς 26 Φεβρουαρίου. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸῦ ὅλα τὰ παιδιά ἐδούλευσαν πρόθυμα καὶ ἡσυχα στὶς χειροτεχνικὲς ἔργασίες, οἱ ὄποιες τὰ ἔνθουσίαζαν. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἀνάγνωση καὶ στὴν γραφὴν καὶ στὴν ἀριθμητικὴν προώδευσαν τὰ παιδιά ἀρκετά. Λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν παιδιῶν καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ σχολεῖον εἰργάζετο τὴν μισὴ ἡμέρα, δὲν ἡμπορούσα νὰ παρακολουθῶ κάθε ἡμέρα ὅλες τῆς ἔργασίες τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τοὺς παρέχω ἀτομικὰς παρορμήσεις καὶ θοηθείας.

Σημεῖοι— Οἱ μαθηταὶ τῆς ΣΤ'. τάξεως οἱ ὄποιοι διὰ κλήρου ἐστάλησαν νὰ παρακολουθήσουν τὴν έορτήν, ἀνέλασθον τὴν ύποχρέωσιν ἐνώπιον τῆς τάξεώς των νὰ φέρουν τὸ πρωὶ τῆς ἐπομένης καὶ νὰ διαθάσουν εἰς τὴν τάξιν πλήρη ἔκθεσιν περὶ τῆς έορτῆς. Ο διδάσκαλος τῆς ΣΤ'. καὶ ἡ τάξις θὰ ἥκουε ἔξι ἐκθέσεις περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. "Ετσι θὰ ἐδιδετο εὐκαιρία νὰ δοκιμασθῇ ἡ γνώμη, ὅτι διὰ νὰ κινηθῇ ὁρθῶς ὁ μαθητής πρὸς ἔκθεσιν, πρέπει τὸ θέμα νὰ ὀθῃ εἰς ἀνακοίνωσιν καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι σημαντικόν εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ θέλουν νὰ τὸ μάθουν. Ο διδάσκαλος τῆς ΣΤ'. κ. Καφετζῆς μοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι σπανίως ἀνεγνώσθησαν ἐκθέσεις τόσον ἀκριθεῖς καὶ σπανίως ἡ τάξις παρηκολούθησε τὴν ἀνάγνωσιν ἐκθέσεων μετά τόσης προσοχῆς. Τὸ οὖσιῶδες δὲ εἶναι ὅτι καὶ οἱ ἔξι οὗτοι μαθηταὶ ἔκαμον τὴν ἔκθεσίν των περιγραφικήν. Οὕτε κρίσις, οὕτε γνώμη ἀτομική, ἀλλ᾽ ἔνα πλήρες λεπτομερέστατον ρεπορτάζ.

ΕΟΡΤΗ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

(Σχολικὸν ἔτος 1937—1938). "Εξατάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον ΣΤον Καλλιθέας. Παιδιὰ 55. Τάξις Α'.

Διδασκάλισσα, Ρεγίνα Ζερβού

"Απὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀπριλίου αἱ ἀνώτεραι τάξεις τοῦ σχολείου ἀσκοῦνται εἰς τὸ προσάύλιον διὰ τὴν ἐτησίαν γυμναστικήν των ἐπίδειξιν. Εἰς τοὺς κύκλους τῶν παιδιῶν ἡ ἐπίδειξις αὐτῇ καλεῖται «ἔξετάσεις τῆς γυμναστικῆς». Τὸ γεγονός τῶν προπαρασκευῶν αὐτῶν προσέδιδε ιδιάζουσαν κίνησιν εἰς τὴν σχολικὴν ζωήν, οἱ δὲ μαθηταὶ μου, δταν ἐτελείωντε τὸ μάθημά των, δὲν

ξφευγον εις τάς οίκιας των, ἀλλὰ παρέμενον ἐν τῷ προσαυλίῳ διά τὸν νότον καὶ νότον τέρπωνται μὲν τὸ πρωτοφανές καὶ ὁραῖον θέαμα δύμοιο μόρφωας ἐνδεδυμένων καὶ ἀσκουμένων μαθητῶν. Εἰς τὴν τάξιν μὲν ἡρώτῶν περὶ τοῦ πράγματος καὶ τούς ἀπήντων ὅτι ἔτοιμάζονται διὰ τὰς ἔξετάσεις των. Πάντοτε μετὰ τοῦτα ἡκούετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καμμιά κλαψιάρικη φωνή. «Ἐμεῖς δὲ θά κάνομε ἔξετάσεις, κυρία;» Δύο δὲ τρεῖς φορὲς ἄφησαν νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητος ἡ μερικὴ αὐτὴ ἀπαίτησις ἔως οὗ καὶ ἄλλο γεγονός ἔμεσολάθησε. Εἶχε δνοίξει τὰς πύλας τῆς κατὰ τὴν ἀνοίξιν ἡ ἐν τῷ Ζαππείῳ μεγάρῳ ἔκθεσις «Χαρά καὶ Ἐργασία», τοῦ δόκτορος Ροθέρτου Λάσι, ἐν τῇ δοποὶ ἔξετίθετο πᾶσαν ἡ Γερμανική, ἀτομική καὶ διμαδική δραστηριότης καὶ δημιουργία. Τὸ γεγονός τοῦτο ἔχρωμάτισε λίαν ισχυρῶς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν προαστείων τῆς κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Μαΐου. Εἰς τὰ καφενεῖα, εἰς τὸ τράμ, εἰς τὸ σπίτι ἐγένετο συζήτησις περὶ τῆς ἔκθεσεως ταύτης. Καὶ τὰ σχολεῖα παρέσυρε ἡ κίνησις αὐτῆς καὶ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὴν ἐπεσκέφθησαν. Τὸ ζήτημα τῆς ήμέρας λοιπὸν ἡ ἔκθεσις «Χαρά καὶ Ἐργασία». Πολλοί μαθηταί μου ἐπεσκέφθησαν τὴν ἔκθεσιν καὶ ζητοῦν σήμερον νὰ ἀνακοινώσουν εἰς τὴν τάξιν τὰς ἔντυπωσεις των. Δ. Γ. Ἐγώ, κυρία, πήγα μὲ τὸν μπαμπά μου χθὲς στὸ Ζάππειο καὶ εἶδα τὴν ἔκθεσιν «Χαρά καὶ Ἐργασία». Ν. Μ. Καὶ ἐγώ ἐπήγα, κυρία. Δ. Β. Καὶ ἐγώ. Ν. Δ. Καὶ ἐγώ. ΔΙΔ. Καλά ἐκάμετε. Νά μᾶς εἰπῆτε, ἀν θέλετε, καὶ μᾶς τί εἰδετε ἐκεῖ. Οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ διηγοῦνται περὶ τῶν σημείων ἐκείνων, ποὺ τοὺς ἔκαμαν ἐντύπωσιν. Σχεδὸν ὅλων ἥρεσαν τὰ ἔργα τῆς ξυλογλυπτικῆς καὶ τὰ ἀεροπλανάκια.

ΔΙΔ. Μή θέλει κανένα παιδί νὰ ρωτήσῃ τίποτε γιὰ τὰ πράγματα, ποὺ μᾶς εἰπαν; Ν. Δ. Ποιοὶ τὰ ἔφτιαξαν αὐτά, κυρία; ΔΙΔ. Οἱ ἀνθρώποι, παιδί μου. Ν. Δ. Γιατί, κυρία; ΔΙΔ. «Ετοι γιὰ νὰ τὰ βλέπουν καὶ νὰ χαίρωνται. «Οταν κανεὶς ἔργασθῇ καὶ κάμη κάτι χαίρεται γι’ αὐτὸν καὶ ἔχει χαρά γιὰ τὴν ἔργασία, ποὺ ἔκαμε. Τ. Μ. «Ωστε γιὰ κεῖνο τὴ λένε «Χαρά καὶ Ἐργασία!» ΔΙΔ. Μάλιστα. Δ. Κ. Κυρία, γιατί τὴ λένε ἔκθεση; ΔΙΔ. Διότι ἔκθέτουν τὰ ἔργα αὐτὰ νὰ τὰ βλέπῃ ὁ κόσμος. «Ο, τι ἔκθέτει κανεὶς γιὰ νὰ τὸ ίδουν τὸ λένε ἔκθεμα καὶ τὸ μέρος δηπου ἔκθέτουν τὰ ἔκθέματα τὸ λένε ἔκθεση. Καὶ σεῖς ἔχετε κάμει μερικὰ ἔργα στὴ χειροτεχνία, στὴν Ἰχνογραφία, ἀν τὰ κρεμάστε στοὺς τοίχους καὶ καλέσετε τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς γονεῖς σας νὰ τὰ ίδουν κάνετε μία ἔκθεση. ΠΟΛΛΟΙ ΜΑΘ.

Νά κάνουμε, κυρία, νά κάνουμε καὶ μεῖς ἔκθεση. Ν. Μ. Καὶ νὰ τὴν δονομάσουμε «Χαρά καὶ ἐργασία» Ν. Δ. Γιατί; Ν. Μ. Διότι ἐργαστήκαμε νά τὰ κάμουμε καὶ δταν τὰ ἐκάμαμε εἶχαμε χαρά.

‘Απὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ποὺ ἐτέθη ἔνας σκοπός πᾶσα πλέον ἡ ἐνασχόλησις τῆς τάξεως δεσμεύεται ἀπὸ τὸν σκοπὸν αὐτὸν. Τὸ θιάσιο μᾶς παρέχει ἀφθονον ὅλην. Ἡ τάξις μὲ πολλὴν ἐπέμβασιν τῆς Διδασκαλίσσης ἀποφασίζει νὰ κάμη τὴν ἑορτὴν τῶν ἐξετάσεων, καθ’ ἥν θὰ ἀνοίξῃ ἡ ἔκθεσις τῆς χειροτεχνικῆς των ἐργασίας, ἐν συνδυασμῷ μὲ ποιήματα καὶ ἀσματα ἐκ τοῦ θιάσιου ἀτομικά καὶ δμαδικά. Καταγίνονται λοιπὸν τὰ παιδιά νὰ ἐκμάθουν δλα (εἰς τὸ τέλος τὰ μισὰ τὸ ἐπέτυχον) ποίημά τι ἡ δσμα καὶ νὰ κατασκευάσῃ ἔκαστον τὸ δι’ αὐτοῦ ίστορούμενον ἀντικείμενον ἢ διὰ χαρτονίου ἢ διὰ ξύλου-ίχνογραφοῦ ἢ ζωγραφίζουν. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀπαγγελίας θὰ ἐπιδεικνύῃ καὶ τὸ ἔργον του ἔκαστος. Μαθητής τις θὰ ἔκαμνε εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἑορτὴν διὰ καταλλήλου ἀπεξηγήσεως τοῦ τίτλου «Χαρά καὶ Ἐργασία» καὶ μαθηταί τινες τῶν μεγαλυτέρων τάξεων ειδικοί καὶ καλλιφωνοὶ θὰ τραγουδοῦσαν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους ἡ τάξις ἡσκεῖτο καὶ εἰς τὴν ἀποταμίευσιν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἐνὸς κοινοῦ κουμπαρᾶ, τὸ ἄνοιγμα τοῦ δποίου θὰ ἐγίνετο τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν ἐξετάσεων καὶ διὰ τοῦ περιεχομένου θὰ ἡγοράζοντο γλυκίσματα διὰ δλα τὰ παιδιά, ἀνεξαρτήτως τοῦ ποσοῦ ποὺ εἰσέφερε τὸ καθένα. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν μερικά παιδιά, ποὺ είχον φοιτήσει εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον καὶ διέθετον ειδικὴν ἐνδυμασίαν ἀγγέλου θὰ ἐνεφανίζοντο τοιουτοτρόπως. Τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ποὺ διδηγήθησαν τὰ παιδιά: νὰ ἀποφασίσουν καὶ νὰ δργανώσουν καὶ διὰ τὴν δποίαν ἐπὶ ἔνα μῆνα ἡσχολήθησαν κατασκευάζοντα, μανθάνοντα, ἀσκούμενα, χάροντα καὶ προσδοκῶντα, θὰ παρηκολούθουν καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ γονεῖς των καλούμενοι ὑπὸ τῶν παιδιῶν. Ὡς ἡμέρα ὀρίσθη τὸ ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν ἐξετάσεων τοῦ δλλου σχολείου. Μεγάλη ἀνάμιξις τῆς διδασκαλίσσης, δλλά μετὰ πολλῆς τέχνης γενομένη ὀδήγησε τὰ παιδιά νὰ διακοσμήσουν τὴν αίθουσαν ως ἔξῆς. Διήρεσαν αὐτὴν εἰς τρία τμῆματα. Τὸ κεντρικὸν δρισαν ως θέσιν δι’ αὐτά, τὸ ἀριστερὸν ως θέσιν διὰ τοὺς γονεῖς των καὶ τὸ δεξιὸν ως θέσεις τῶν ειδίκων προσκεκλημένων. Εἰς τὸ θάθος ὑπῆρχε πρὸ τοῦ πίνακος θάθρον εύρυ καὶ εἰς τὸν πίνακα τὰ παιδιά ἔγραψαν «Χαρά καὶ Ἐργασία» καὶ κάτωθι ἔνα ἐπιτυχές σκίτσο τοῦ ἀριθμοῦ ἔξ, ἐν εἰδει λαγωοῦ

ἐκ τοῦ θιελίου των. Εἰς τὸ θάθρον εἶχε στερεωθῆ τάπης καὶ γύρω-θεν γλάστρες μὲν διάφορα πράσινα φυτά. Τέλος ἔφθασεν ἡ ὥρα, ἡ ἀπὸ μηνὸς καὶ πλέον ἀναιμενομένη, Τὰ παιδιά εύρισκονται ἀναπαυόμενα εἰς τὸ παρασκείμενον δωμάτιον ἐνῷ τρία ἀπ' αὐτὰ ὑποδέχονται τοὺς προσκεκλημένους εἰς τὴν εἰσοδον τῆς αἰθούσης μὲν τὴν θοήθειαν τῆς διδασκαλίσσης. Εἰς ἐλαχίστην ὥραν ἡ αἴθουσα εἶναι πλήρης. Τότε εἰσέρχονται τὰ παιδιά· προπορεύονται τὰ εἰδικῶς ἐνδεδυμένα καὶ καταλαμβάνουν θέσεις εἰς τὸ θάθρον διποτελοῦν τὸ φόντο τῶν παιδιῶν ποὺ θὰ παρελάσουν διὰ νὰ εἰποῦν καὶ νὰ δείξουν. Ἡ εἰσοδος εἰς τὴν αἴθουσαν προητοιμάσθη θεαματική, προηγήθησαν 12 μαθήτριαι μὲ στολὴν ἀγγέλου, ἡκολούθουν 12 μικροὶ φουστανελοφόροι, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τρεῖς μικράς, αἵτινες ἔφερον ταινίας μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐλλάς», «Δόξα» «Ἐλευθερία». Τὴν πομπὴν ὀδήγει ὁ σημαιοφόρος καὶ ἔκλειε ἔνας φουστανελοφόρος ἀρματωλός. Ἡ πομπὴ εἰσῆλθε ἐνῷ ἥδετο ὁ ὄμνος τῆς Νεολαίας καὶ κατέλαβε θέσεις εἰς τὸ θάθρον ἐνῷ εἰς τὸ ἐπίθαθρον ἐνεθρονίζετο ἡ Ἐλλάς μὲ τὴν Δόξαν καὶ Ἐλευθερίαν ἐκατέρωθεν. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ εἰκόνα παρουσίαζε ἔνα σύνολον χαριτωμένο καὶ ἀρμονικό μὲ διάχυτο τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐθνισμοῦ καὶ τῆς φιλοπατρίας ποὺ ἔξήσκει κάποιαν ἀκαθόριστον ὑποθολήν καὶ στοὺς μικροὺς ἀλλὰ καὶ στοὺς μεγάλους.

Τὰ ἀλλα παιδιά κάθηνται εἰς τὰ θρανία. Ὁ μαθητής I. M. ἐ-ηγεῖ γιατὶ κάνουν τὴν γιορτὴν καὶ γιατὶ τὴν ὠνόμασαν ἔτσι. "Ε-πειτα ἔνα μὲ τὴν σειρὰν ἔρχεται εἰς τὸ θάθρον, λέγει ἡ ἀ-παγγέλλει κάτι, ἐνῷ συγχρόνως ἐπιδεικνύει καὶ τὸ ἔργον του σχετικὸν πάντα μὲ αὐτὸ ποὺ λέγει. 'Αεροπλανάκια, πετεινοί, ἀγροικίαι, διάφορα ζῷα, ὑποκείμενα μύθων, αἰνιγμάτων, πρόσωπα, γέφυραι, Ἐκκλησίαι, ἔπιπλα, σκεύη ἀπὸ χαρτὶ ἢ ἀπὸ ξύλο, ζωγραφιά μὲ μολύβι, ἢ μὲ μπογιά, ἔργα ποικίλλα καὶ ἄφθονα. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ἐνῷ ἀπὸ αὐτὰ πολλὰ εἶναι προτόγονα, ἀτελῆ καὶ ἀσήμαντα ἔλκύουν σοθαρῶς τὴν προσοχὴν τῶν μεγάλων οἱ διποῖοι θλέπουν εἰς τὰ μικρὰ τοὺς μικροὺς καὶ μόνον. Τὴν εὐχάριστον παρέλασιν τῶν μικρῶν διέκοπτε κάποτε ἔνα τραγούδι καλλιφώνων μαθητριῶν τῆς ΣΤ'. τάξεως καὶ ὁ «Γεροδῆμος» ἔνδος ἔξαιρετικοῦ μαθητοῦ τῆς Ε'. τάξεως. Ἡ ἔορτὴ συνεχίζεται μὲ τὸ σπάσιμο τοῦ κουμπαρᾶ ἐν σχετικῷ διαλόγῳ καὶ μὲ τὴν προσφορᾶν γλυκισμάτων ἀπὸ τὰ παιδιά εἰς αὐτὰ καὶ τοὺς προ-

κεκλημένους καὶ τελειώνει μὲ τὴν ἀπονομὴν τῶν ἐνδεικτικῶν προσαγωγῆς.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣ ΣΗΣ.— Μὲ τὴν ἔορτὴν αὐτὴν ἐπεδιώξαμεν νὰ κατευθύνωμεν τὰς ἀσχολίας τῶν παιδιῶν εἰς ἀντικείμενα τῆς ἐκλογῆς των, προξενοῦντα εἰς αὐτὰ χαράν καὶ εὐχαρίστησιν, καὶ διὰ τῆς ἐνασχολήσεως αὐτῶν νὰ ἐπιτευχθῇ ἀστιάστως πρόδοδός τις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν ἀπαγγελίαν, τὴν ἀσκησιν τῆς μνήμης καὶ τὴν θεραπείαν τῶν μυϊκῶν των ἀναγκῶν. Μαζὶ μὲ αὐτὰ νὰ καταπολεμηθῇ «ἡ Ἑλλειψις παρρησίας» εἰς πολλὰ παιδιά, νὰ ἀναπτυχθῇ χαρούμενη δρᾶσις καὶ πρωτοθουλίσ καὶ νὰ κτηθῇ τὸ εὐχάριστον συναίσθημα τῆς σκοπίμου πράξεως. 'Ακόμη, διὰ τῶν κοινῶν βλέψεων, ἐπιδιώξαμεν καὶ σκοπῶν, καὶ μὲ τὸ σπάσιμο τοῦ κουμπαρᾶ καλλιέργοῦνται κοινωνικαὶ ὀρεταὶ καὶ ἀνθρωπιστικά αἰσθήματα ἀλληλεγγύης. Διὰ τῆς καταλλήλου διαρρυθμίσεως τῆς τάξεως, διὰ τῶν ἐνδυμασιῶν καὶ τοῦ στολισμοῦ τοῦ λαμπροῦ καὶ τοῦ ὡραίου, ἐπεδιώξαμεν νὰ σχηματίσωμεν περιβάλλον ὑποθλητικόν, ίκανὸν νὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ τοῦ συναισθήματος τῶν παιδιῶν ἐπίδρασιν καὶ νὰ χαράξῃ ἀνεξίτηλον ἐντύπωσιν, ήτις θὰ κινῇ μελλοντικῶς τοὺς μαθητὰς τούτους εἰς παρομοίας ἐνεργείας. Αὐτὸς δὲ εἶναι καὶ δ λόγος, δ' ὁ διπῆρε περισσοτέρα τοῦ δέοντος ἢ ἀνάμειξις μας κατὰ τὴν πρώτην ταύτην διαδικήν δρᾶσιν τῶν παιδιῶν μας. Δέν ἥθελήσαμεν νὰ ἀπογοητεύσωμεν τοὺς μαθητὰς διαψεύδοντες τὰς περὶ τῆς ἔορτῆς προσδοκίας των. Κατὰ τὴν γνώμην μας ὑπάρχει ἀρκετός καιρὸς διὰ νὰ ἀποσύρεται ὁ διδάσκαλος προϊούσης τῆς σχολικῆς φοιτήσεως. 'Ο σκοπός μας ήταν νὰ δημιουργήσουμε μιὰ συμπαθητικὴ ἀτμόσφαιρα, πολλὲς εὐχάριστες φυσολογικὲς στιγμὲς μέσα στὸ περιβάλλον ποὺ κινεῖ καὶ ἀσκεῖ τὸ μηχανισμό του δ αὐξανόμενος ἀνθρωπος. Καὶ νὰ κάνωμε τὸ παιδί, φεύγοντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο, νὰ ἔχῃ ἐσωτερικὸ περιεχόμενο τὴ χαρούμενη ίκανοποίηση τῆς καθημερινῆς του μικρῆς δημιουργίας.

Σ η μ ε ι ω σ ι c. Τὴν ἔορτὴν αὐτὴν παρηκολούθησαν οἱ κ. κ. Π. Ζερβός, διευθυντὴς τῆς Στοιχειώδους ἐκπαίδεύσεως, Α. Χαραλαμπόπουλος ἐπιθεωρητὴς Α', Περιφερείας Ἀθηνῶν, Δ. Κοντογιάννης, πρώην ἐπιθεωρητὴς καὶ συγγραφεὺς διδακτικῶν θιελίων, 14 ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ τῶν ἐν Καλλιθέᾳ σχολείων καὶ ὄλοι οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν καὶ τινες ξένοι, ἐνδιαφερόμενοι περὶ τοῦ τρόπου τῆς δργανώσεως τῆς ἔορτῆς. Παρόμοια σχέδια ἔορτῶν προτιθέμεθα νὰ δημιουργήσωμεν προσεχῶς ἐν λεπτομερείαις δι' ὅλα τὰ εἰδῆ τῶν ἔορτῶν ἐν τῷ σχολείῳ.

ΕΟΡΤΗ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

(Σχολικὸν ἔτος 1938–39. Δημοτικὸν Σχολεῖον Βον Καλλιθέας ἡμιημερήσιον. Τάξις Β'. Μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι 46.
Διδάσκαλος, Ἐ π α μ. Κ α φ ε ν τ ζ ḥ c).

Τὰ παιδιά τῆς Β'. τάξεως εἶναι ὅπωσδήποτε ἡσοκημένα καὶ εἰς τὸν ἐλεύθερον διάλογον καὶ εἰς τὰς ἔργασίας τοῦ χεριοῦ. Εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀποκριᾶς τοῦ κ. Μάγου φάίνεται ὁ τρόπος τῆς ἔργασίας αὐτῶν εἰς τὴν Α' τάξιν. "Υστεροῦν κάπως εἰς τὴν δεξιότητα τοῦ ἀναγυνώσκειν. Δύνανται οἱ περισσότεροι νὰ διαθέξουν ἄνευ ἑνῆς θοιθείας, ἀλλὰ ὅραδέως. "Ισως αἱ διακοπαὶ τοῦ καλοκαιριοῦ ἐπηρέασαν κάπως τὰ διά τῆς ἰδεοπτικῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀναγυνώσεως ἐπιτευχθέντα εἰς τὴν Α'. τάξιν ἀποτελέσματα. "Ἐξ ἀρχῆς ὅλέπω, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιδιώξω, ὥστε μέσα εἰς τὰς ἀσχολίας τῶν παιδῶν νὰ ἔνυφαίνωνται κάπως περισσότεραι ἀναγνωστικαὶ ὅλαι. Τὰ παιδιά αὐτὰ στὴν ἀρχὴ θέλουν μόνον νὰ κεντοῦν, νὰ ζωγραφίζουν καὶ νὰ ἀκούουν παραμύθια. Εἰς αὐτὰς τὰς ἀσχολίας ἐπιδίδονται καὶ μόλις εἶναι ἀνεκτὴ μικρά τις ἐνασχόλησις μὲ ἀριθμούς, λογαριασμοὺς πατριδιογνωστικάς καὶ θρησκευτικάς ὅλας. "Έχουν περάσει καὶ αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ Νοεμβρίου καὶ καμμία μεταβολὴ δὲν παρουσιάζεται, Εἴχα σκοπὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους νὰ καλλιεργήσω μὲ τὰ παιδιά αὐτὰ καὶ τὴν ἐν ἑορταῖς μορφὴν τῆς ἔργασίας ἐν τῇ τάξει, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οὕδεμία παρουσιάσθη εὐκαιρία. Τὰ παιδιά ἐλκόμενα ἀπὸ τὰς ἡλιολούστους ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου θέλουν νὰ κάμουν γυμναστική, παιγνίδια καὶ χορούς στὸ προαύλιον.

1—12—38. Εἴχα ἀρχίσει νὰ δυσανασχετῶ, ὅτε μία ἀλλαγὴ καιροῦ ἐπανέφερε τὰ παιδιά εἰς τὴν τάξιν. Εἴχα συγκεντρώσει εἰς τὸ τραπέζι τῆς τάξεως δλα τὰ ἀναγνωστικὰ τῆς Β'. τάξεως καὶ τὰ "Αλφαθητάρια τῆς Α'", τὰ δποῖα μᾶς ἀφηναν εἰς τὸ σχολεῖον οἱ διάφοροι ἔκδοται καὶ συγγραφεῖς, μαζὶ μὲ τὴν παράκλησιν δ·ἀ τὴν εἰσαγωγὴν των. Μαζὶ μὲ αὐτὰ εἴχα καὶ ἔνα θιθλιαράκι: μὲ προσευχὰς καὶ τραγουδάκια καὶ μὰ συλλογὴ παραμυθιῶν. "Οταν μπῆκαν τὰ παιδιά εἰς τὴν τάξιν δὲν ἔκολλούσαν ἀπὸ τὸ τραπέζι. "Εθλεπαν τὰ θιθλία καὶ τὶς ζωγραφιές στὸ ἔξωφυλλο καὶ ἐθάμαζαν. Τούς εἶπα νὰ καθήσουν καὶ τὰ ἐρώτησα ὃν θέλουν νὰ παρατηρήσουν καὶ μέσα αὐτὰ τὰ θιθλία, ποὺ ἔχουν ὀραῖες ζωγραφιές, ποιηματάκια, παραμύθια καὶ τραγούδια.

"Ἐνθουσιασμός. "Ἐπειδὴ τὰ θιθλία δὲν φθάνουν γιὰ ὅλους γίνε-

ται συζήτησις περὶ τοῦ πόσοι πρέπει νὰ καθήσουν μαζὶ καὶ νὰ ἔχουν τὸ Ἰδιοῦ Βιβλίο. Ἐκάθησαν ἀνὰ τρεῖς καὶ ὁ μεσαῖος ἔξεφύλλιζε καὶ οἱ ἄλλοι ἔθλεπαν (ἀρχὴ διαιρέσεως τῆς ἐργαζομένης τάξεως εἰς διμάδας). Ἔγινε ἔνας θόρυβος, διότι ἔκαστος ἔφώναζε τὸν φίλον του νὰ καθήσουν μαζί. Σὲ δέκα λεπτά αἱ διμάδες εἶχαν καταρτισθῆ. Δυὸς παιδιά ἔμειναν ἀπαθῆ, μόνα των, εἰς τὰ θρανία των, ἀκίνητα, μὲ δεμένα τὰ χέρια. Τὰ δυὸς αὐτὰ δειλά καὶ κλεισμένα εἰς τὸν ἑσυτόν των παιδιά ἔθαλα ἐγὼ νὰ καθήσουν μαζί. Πρὶν νὰ δώσω τὰ Βιβλία, συνέστησα νὰ προσέξουν καὶ νὰ σημειώσουν διπλά τοὺς ἀρέσει ἐκεῖ μέσα καὶ νὰ μᾶς τὸ εἴποῦν κατόπιν.

Ἐτοι πέρασαν οἱ δύο πρῶτες διρες. Αἱ διμάδες, ποὺ εἶχαν τὸ Βιβλίο τῶν προσευχῶν καὶ τῶν παραμυθιῶν, διεμαρτύροντο καὶ ἡθελαν ἄλλα. Τὴν τρίτην ὥραν ἔγινε λογαριασμὸς τῶν παιδιῶν καὶ τῶν Βιβλίων καὶ τῶν διμάδων. Διηρέθη τὸ 45 διὰ 3 δι' ἀφαιρέσεων, ὑπελογίσθησαν τὰ Βιβλία καὶ ἐμετρήθησαν οἱ μαθηταὶ ἀνὰ τρεῖς. Ἐγράφη εἰς τὸν πίνακα καὶ ἡ σειρὰ τῶν ἀφαιρέσεων καὶ ἡ σειρὰ τῶν προσθέσεων, ἐδιατάσθησαν καὶ ἀντεγράφησαν. Τὴν τελευταίαν ὥραν ἐπῆρα τὸ Βιβλίον τῶν παραμυθιῶν καὶ ἐδιάθασα ἀπὸ μέσα τὸ παραμύθι «Ο Ἀγριάνθρωπος», ποὺ ἦρεσε πολὺ καὶ ἐδήλωσα, διτὶ αὐτὸ τὸ Βιβλίο ἔχει καὶ ἄλλα τέτοια παραμύθια.

2—12—38. Τὰ παιδιά ἔαναζήτησαν τὰ Βιβλία, ἐνῷ ἄλλοτε ἡ-θελαν τὴν πρώτη ὥρα νὰ κεντήσουν ἢ νὰ συζητήσουν. Ἐδωσα πάλι τὰ ἴδια Βιβλία εἰς τὰς ἴδιας διμάδας, ἄλλα τὰ ἀντήλλασαν μεαξύ των. Αἱ διμάδες εἶχαν καταρτισθῆ, δηπως καὶ χθές, μὲ μίαν μόνον ἀλλαγήν. Καὶ εἰς τὸν χθεσινὸν καταρτισμόν, ἄλλα καὶ εἰς τὴν ἀλλαγὴν δὲν ἀνεμίχθην. Ἐπέρασε καὶ σήμερα τὸ διώρον, μὲ τὰ Βιβλία. Κατά τὸ διάστημα τοῦτο ἐγὼ ἔτρεχον διόπου μὲ ἐκάλουν· καὶ μὲ ἐκάλουν συχνά, ἄλλοτε νὰ μοῦ δείξουν κάπι καὶ ἄλλοτε νὰ τοὺς ἔξηγήσω. Τὸ Βιβλίο μὲ τὰς προσευχάς δὲν εἶχε εἰκόνας, εἶχε δὲ καὶ μικρὰ στοιχεῖα· διὰ τοῦτο ἡ διμάς, ποὺ τὸ εἶχε ταχέως τὸ ἔθαρρυνθ. Εἰς τὸ διάλειμμα ἐγὼ ἔγραψα εἰς τὸν πίνακα τὴν πρωτηνὴν προσευχὴν ἀπὸ τὸ Βιβλίο τῶν προσευχῶν:

Θεέ μου καὶ πατέρα
μὲ τὴν ἀγνὴν ψυχὴν,
θερμὴ αὐτὴ τὴ μέρα
Σοῦ στέλλω προσευχή.....

Τὴν ἔγραψαν στὸ τετράδιό των καὶ ἀπεφάσισαν νὰ λέμε αὐτὴ πλέον κάθε πρωτ. Ὁλίγο πρὶν νὰ σχολάσουν τοὺς ἐδιάθασα καὶ

ἀπὸ τὸ θιελίο τῶν παραμυθιῶν (συλλογὴ Ἰωάν. Δροσίνη), τὸ παραμύθι «Ἡ μάνα τῆς θάλασσας».

3—12—38. Ἐζήτησαν καὶ σήμερα τὰ θιελία, ἀλλ’ αἱ δύμάδες εἶχαν κενά, λόγῳ τῆς θροχῆς. Ἐμετρήθησαν οἱ παρόντες, ἔλογαριάσθησαν οἱ ἀπόντες, διηρέθη τὸ 36 διὰ 3, δι’ ἀφαιρέσεων καὶ ἐμετρήθησαν αἱ πλήρεις δύμάδες καὶ αἱ ἐλλιπεῖς καὶ ἐγράφησαν εἰς τὸν πίνακα καὶ ἀντεγράφησαν εἰς τὰ τετράδια αἱ σχετικαὶ φράσεις. Ἐπανελήφθη ἡ προσευχὴ καὶ τὴν δευτέραν ὥραν ἐδόθησαν τὰ θιελία. Μετ’ ὅλιγον δ’ ἀρχηγὸς τῆς τρίτης δύμάδος, μαθητὴς Α. Κ. ἐζήτησε νὰ διαβάσῃ τὸ «Πάθημα τῆς ἀλεποῦ», ἀπὸ τὸ θιελίο δυνατά σὲ δλα τὰ παιδιά. Ἡταν μιὰ χαρούμενη διήγησις ποὺ ἔκαμε τὰ παιδιά νὰ γελάσουν. Αὐτὸ δηταν ἀφορμὴ νὰ στραφῇ πλέον ἡ προσοχὴ τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὶς ζωγράφιες στὸ κείμενο καὶ δρχισαν νὰ φάχνουν γιὰ νὰ θροῦν κι’ οἱ ἄλλοι τέτοιες ίστορίες. „Οταν ἔπρεπε νὰ παραδώσουν τὰ θιελία, διὰ νὰ θυῶν στὸ τελευταῖο διάλειμμα, ἐζήτησαν νὰ τοὺς ἐπιτρέψω νὰ τὰ πάρουν στὸ σπίτι, διὰ νὰ διαβάσουν αὔριο, ποὺ δηταν Κυριακή. „Εγινέ δεκτὸ αὐτὸ καὶ ἐκανονίσθη νὰ πέρνη καθένας θιελίο στὸ σπίτι του κάθε τρίτη ημέρα. Τὴν τελευταία ὥρα ἔγραψα στὸν πίνακα καὶ ἀπήγγειλα τὸ ποίημα:

Δυὸ γατούλες παχουλές
γιὰ ἔνα ποντικὸ μαλώνουν.
Θὰ τὸν πάρω. Τί, μᾶς λές,
τὰ νυχάκια μ’ ἀγγυλώνουν.

„Ἐχω νύχια πιὸ γερά.
Νὰ τὸ δοῦμε, νὰ τὸ δεξερός.
Μήτε τόσο ἀπ’ τὴν οὐρά
σοῦ τ’ δρκίζομαι θάγγιξης. „

Γρατσουνίσματα, κακό,
καὶ φωνὲς οἱ γάτες. Κοίτα
γιὰ ἔναν ψόφιο ποντικὸ^{θὰ}
χαλάσσουν τὴ σοφίτα.

Μὰ δ σικύλος δ χονδρός,
ποὺ τὸν ςπνο του ἔχουν πάρει,
γάθ, γάθ, γάθ τὶς θάζει ἐμπρός
καὶ τὶς πάγει ὡς τὸ κελλάρι. „

Τώρα λέγουν νηστικές:
Σ’ ἄρεσε; Καλά τραθοῦμε.
Γιατὶ νάμαστε κακές
καὶ νὰ μὴ τὸν μοιρασθοῦμε;

Μετὰ τὴν ἀπαγγελία ἔγινε ἰχνογράφησις τῆς σκηνῆς τῆς καταδιώξεως.

5, 6, 7, 8—12—38. Τὰς τέσσαρας αὐτὰς ημέρας ἡ τάξις εἶχε πολλὴν δραστηριότητα καὶ ὅλην ἀφθονον διὰ τὰς ἀσχολίας τικ. Κάθε πρωὶ ἐκεῖνοι, ποὺ εἶχαν τὰ θιελία στὸ σπίτι, ήθελαν νὰ ειποῦν, νὰ διαβάσουν, νὰ ἀπογγείλουν. Ἡ ποικιλία τῆς θλης, τὸ νεο-

φανές καὶ τὸ αὐθόρμητον τῆς πράξεως, ἐδέσμευε τὸ διαφέρον καὶ ἡ ἐνασχόλησις ἀπερρόφα τὴν τάξιν. Δὲν ἡκούετο πλέον ἀπαίτησις γιὰ κέντημα καὶ γυμναστικήν. Τὴν τελευταία ὥρα ἡ προσοχὴ τῶν παιδιῶν διεπᾶτο καὶ τότε ἡ τάξις τραγουδοῦσε τὰ γνωστά τραγούδια ἢ ἔζωγράφιζεν ἔκαστος κατ' ἀρέσκειαν. Ἐλάχιστες εὔκαιρίες παρουσιάσθησαν γιὰ ἀρίθμησιν. Μερικὲς δὲ σκηνοθετούμενες ἀπό ἐμὲ δὲν ἔκλινουν πολὺ τὸ γενικὸν διαφέρον. "Ἐστελλα π. χ. ἔνα παιδί μὲ ἔνα εἰκοσάδραχμο νὰ μοῦ φέρῃ γραμματόσημα τὴν μιὰ ἡμέρα καὶ τὴν ἄλλη φάκελλα καὶ ἐγένετο προσπάθεια λογαριασμοῦ ἀπὸ τὴν τάξη. Παρετήρησα ὅμως ὅτι μόνον ὁ μαθητής, ποὺ πήγε νὰ ἀγοράσῃ καὶ 10—15 ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐπρόσεχαν ἡ τάξις γενικῶς δὲν ἔκινεῖτο.

9—12—38. Σήμερα μετά τὴν προσευχὴν ἔνα παιδί ἔδιάθασε τὸ διηγηματάκι «Τὰ δῶρα τῆς Πρωτοχρονιάς» καὶ μετά τὴν ἀνάγνωσιν ἐπηκολούθησε σχετικὴ συζήτησις. Γ. Κ. Ἐμένα ὁ μπαμπάς μου πέρυσι μοῦ ἔκανε δῶρο μιὰ κασετίνα μὲ κλειδί. Α. Κ. Ἐμένα ἔνα ποντικάκι, ποὺ ἔτρεχε καὶ ὅταν ἔφθανε σὲ βράχο ἐγύριζε πίσω. Κ. Τ. Καὶ μένα ἔνα ἀεροπλανάκι.

Εἶπαν σχεδόν ὅλα τὰ παιδιά καὶ κυριολεκτικῶς ἐφύλασσαν ἐπὶ μίαν δρα, ἀναμνησθέντα δλών τῶν δώρων, τῶν παιχνιδιῶν καὶ τῶν μποναμάδων των. Ε. Α. Ἐμένα μοῦ ἔφερε ὁ "Αη-Βασίλης, ὅταν κοιμόμουνα, μιὰ κούκλα. Κ. Τ. "Ετσι σὲ κοροϊδεύουν, πῶς σοῦ τὴν ἔφερε ὁ "Αη-Βασίλης" ὁ μπαμπᾶς σου σοῦ τὴν ἔφερε. Χ. Ρ. Κύριε, λέγει «ὁ "Αη-Βασίλης», γιατὶ μόλις ἔλθη τοῦ "Αη-Βασιλειών" τότε εἶναι πρωιυχρονιά. Θ. Κ. Τὴν πρωτοχρονιά δίνουν τὰ δῶρα, κύριε, ὅχι τοῦ "Αη-Βασιλειοῦ". Κ. Γ. Ἐγὼ τὸν ξέρω τὸν "Αη-Βασίλη. Είναι ἔνας γέρος, μὲ ἀσπρα γένεια καὶ μὲ κόκκινο πανωφόρι καὶ κρατεῖ ἔνα σακκούλι καὶ δίνει στὰ παιδιά δῶρα. Κ. Κ. Ποῦ τὸν είδες, Κούλα, ἐσύ τὸν "Αη-Βασίλη; Κ. Γ. Ήταν σὲ ἔνα κατάστημα, στὴ Βυτρίνα. Κ. Π. Ὅ! Εκεῖ καὶ ἔγώ τὸν εἶδα ζωντανό, λέμε. Γ. Δ. Παιδιά, θυμόσαστε πέρυσι ποὺ ἐφέραμε τὰ δῶρα μας ἔδω; Δ. Μ. Κύριε, πότε θὰ ἔλθη τοῦ "Αη-Βασιλειοῦ; ΔΙΔ. Σὲ 20 ἡμέρες. Θὰ ἔλθουν πρῶτα τὰ Χριστούγεννα καὶ ὕστερα ἡ ἔυρτη τοῦ "Αγίου Βασιλείου καὶ ἡ Πρωτοχρονιά. Χ. Ρ. (καθολικός). Ἐμεῖς, παιδιά, κάνουμε στὸ σπίτι γιορτή. Μαζευόμαστε καὶ πέρνουμε τὰ δῶρα μας. Α. Κ. Καὶ ἔμεῖς κάνουμε γιορτή καὶ κόθουμε καὶ τὴν πήττα. Ν. Γ. "Ολοι κάνουν γιορτή τὴν Πρωτοχρονιά. ΔΙΔ. Ἐμεῖς ἔδω στὸ σχολεῖο κάνουμε γιορτή τὴν Πρωτοχρονιά; ΠΟΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ. "Οχι, κύριε. ΔΙΔ. Δέν ἐπρεπε νὰ είχαμε καὶ μεῖς ἔδω τὴν γιορτή μας, νὰ πάρουμε τὰ δῶρα μας, νὰ ποῦμε τὰ τραγούδια μας! ΠΟΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ Νὰ

κάνειε, κύριε, σάν πέρσι καὶ στὴν τάξη μας γιορτή γιὰ τὴν Πρωτοχρονιά. Χ. Ρ. Μὰ ποιός θὰ μᾶς ἀγοράσῃ τὰ δῶρα; Ν. Β. Τότε, κύριε, δὲν ἔχουμε σχολεῖο. ΔΙΔ. "Αν θέλετε σεῖς νὰ κάμουμε ἐδῶ ἑορτὴ καὶ τὰ δῶρα θὰ τὰ βροῦμε καὶ δλα θὰ τὰ καταφέρουμε. Ν. Β. Νὰ τὴν κάνουμε, κύριε, δταν ἔρθουμε πάλι. Ν. Σ. "Οχι, δταν πάψουμε. ΔΙΔ. Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς νὰ μαζευτοῦμε ἐδῶ καὶ νὰ τὴν κάνουμε. Α. Κ. Θὰ κόψουμε καὶ τὴν πῆγτα, κύριε; ΔΙΔ. "Αν θέλετε; ΠΟΛΛΑ ΠΑΙΔΙΑ. Μάλιστα, δπως πέρσι τὶς Ἀπόκριες. Θὰ ποῦμε τραγούδια, ποιήματα, ιστορίες. Ν. Δ. Θὰ στολίσουμε τὴν τάξη καὶ θὰ χορέψουμε. ΔΙΔ. Ναί, ναί, καὶ θὰ πάρετε καὶ τὰ δῶρα σας, ποὺ θὰ σᾶς φέρῃ δ "Αη-Βασίλης ἀπὸ τὴν Καισαρεία.

Τὴν τρίτη ὥρα, δταν μπῆκαν τὰ παιδιά στὴν τάξη, βρῆκαν γραμμένο στὸν πίνακα τὸ ποίημα:

"Ο παππούς μὲ τὴ μαγγούρα
καὶ μὲ τάσπρα τὰ μαλλιά....

Τὸ ἐδιάθασαν καὶ τὸ ἔγραψαν στὰ τετράδιά των καὶ ἀπεφόσισαν νὰ τὸ μάθουν καλά, γιὰ νὰ τὸ ποῦν στὴ γιορτὴ ἐπειδὴ λέει γιὰ δῶρα καὶ ἐπειδὴ καὶ δ "Αη-Βασίλης εἰναι παππούς γιὰ δλα τὰ παιδιά Τὴν τελευταία ὥρα προσεπάθησαν νὰ ζωγραφίσουν τὸν "Αγιο Βασίλειο μὲ τὸ σακκούλι τῶν δώρων.

10—12—38. Μετά τὴν προσευχὴν γίνεται χειροτεχνικὴ ἔργασία διὰ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ Ἀγίου Βασιλείου μὲ τὰ δῶρα. Μερικά παιδιά τὸν σχεδιάζουν ἐπάνω στὰ χαρτόνια, γιὰ νὰ τὸν κόψουν υστερα, ἄλλα γιὰ νὰ τὸν κεντήσουν μὲ κλωστές. Μερικά συμπληρώνουν τὰ ίχνογραφήματά τους. Η ἔργασία αὐτὴ διήρκεσε δύο δρες. Στὸ διάστημα αὐτὸν κατεσκεύασσα καὶ ἔγώ ἔνα δύοιωμα μὲ χαρτόνι καὶ θαμβάκι αἴσπρο καὶ κόκκινο. Τὰ τελειωμένα ἔργα τοποθετοῦνται στὴ ντουλάπα καὶ ἀριθμοῦνται. Κατόπιν ἐπανελάθαμε τὴν προσευχὴ καὶ τὸ ποίημα «Οἱ δύο γατούλες» καὶ ἐσχολάσαμε.

11—12—38. Η Ν. Ξ. μετά τὴν προσευχὴ θέλει νὰ διαθάσῃ ἔνα διήγημα ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς ἀδελφῆς της. Α. Κ. "Αν εἰναι γιὰ Πρωτοχρονιά καὶ γιὰ δῶρα, νὰ τὸ διαθάσουμε στὴ γιορτή. Η Ν. Ξ. διαθάζει ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ο φίλος τῶν παιδιῶν», τοῦ κ. Δ. Παπαϊωάννου τὸ «Πρωτοχρονιάτικο χιόνι», ποὺ δυμιλεῖ περὶ Πρωτοχρονιᾶς, περὶ δώρων, περὶ Ἀγίου Βασιλείου εἰς ἔνα διάλογον μεταξὺ σπουργιτῶν, φυτῶν καὶ πραγμάτων τοῦ κήπου. Τὸ ἐδιά-

Θασες, ζύγινε μικρά διαλογική συζήτησις, ή κούσθησαν απόμικαλ ἀναμνήσεις και τὸ ξαναδιάθασε. Ἐγράφησαν στὸν πίνακα τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου και ἵχονογραφήθη ὁ χιονισμένος κῆπος. Στὸ τέλος ἡ Ν. Ξ. ἔδειξε στὰ παιδιά τὴν σχετικὴν εἰκόνα τοῦ θιβλίου και μερικά παιδιά θέλησαν νά τὴν κάνου μὲ χαρτόνι και γιὰ χιόνι νά κολλήσουν θαμβάκι. Τὴν τρίτη ὥρα συνεχίζεται ἡ χειροτεχνικὴ ἐνασχόλησις και τὴν τελευταία τραγουδοῦμε τὸ γνωστὸ τραγοῦδι:

Μηλίτσα ποῖσσαι στὸ γκρεμὸ
τὰ μῆλα φορτωμένη,
τὰ μῆλα σου λιμπήστηκα,
μὰ τὸ γκρεμὸ φοθοῦμαι....

καὶ ἑπαναλιμβάνουμε τὸ ποίημα:

ὅ παπποῦς μὲ τὴ μαγγούρα
καὶ μὲ τάσπρα τὰ μαλλιά....

.13—12—38. Μετὰ τὴν προσευχὴν ἡ Ι. Ν. λέγει πῶς ἔμαθε μιὰς ζλλην καλὴ προσευχὴ και τὴν ἀπαγγέλλει:

Σκύθω, γονατίζω ὅγάλι	Κάμε, Πλάστη, και Πατέρα,
σκύθω κάνω ἔνα σταυρὸ	κάμε, Σὲ παρακαλῶ,
Θεέ μου, σὲ εὐχαριστῶ και πάλι νάμαι κι' δλη αὐτὴ τὴ μέρα	πάλι ἔνα παιδί καλό.
ποὺ μὲ ξύπνησες γερδ.	

Ο Ν. Β. λέγει, δτι αὐτὴ τὴν προσευχὴν τὴν ἔχει τὸ θιβλιαράκι τῶν προσευχῶν. Εύρισκει τὸ θιβλίο και διαθάζει ἀπὸ ἔκει γράφεται στὸν πίνακα και ἀντιγράφεται. Τὴν 2αν ὥραν τὰ παιδιά σχεδιάζουν και κεντοῦν γιὰ νὰ συμπληρώσουν ἡμιτελῆ ἔργα των, τὴν τρίτη ὥρα συγκεντρώνονται, ἀριθμοῦνται και ταξινομοῦνται τὰ τελειωμένα ἔργα και τὴν τελευταία ξαναδιαθάζεται τὸ διήγημα «Πρωτοχρονιάτικο χιόνι» και ἀπαγγέλλεται πάλι τὸ ποίημα «Οἱ θυδ γατούλες».

14—12—38. Μετὰ τὴν προσευχὴν και τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀπόντων και παρόντων, ὁ Χ. Μ. διαθάζει τὸ πρωτοχρονιάτικο διήγημα «Οἱ καλοὶ φίλοι», ἀπὸ τὸ θιβλίο τοῦ κ. Γ. Παλαιολόγου «Ο καλός μου φίλος». Τὰ παιδιά εύρισκουν πῶς εἶναι κατάληλο γιὰ διαθασθῆ στὴ γιορτὴ και ἀναθέτουν στὸν ἔδιο νὰ τὸ διαθάζῃ

κάθε πρωτί ώς ποὺ νὰ τὸ μάθῃ καλά (δυσκολεύεται στὴν ἀνάγνωση). Τὴν δεύτερη ὥρα ἡ Ε. Α. τραγουδάει τὸ τραγούδι:

Μάνα μ', ψηλός θασιλικός
πλατύφυλλος καὶ δροσερός.
Μάνα μου, ποιός τὸν πότιζε;
καὶ ποιός τὸν δροσολόγιζε;

Κι' ἔκαμε φύλλα καὶ κλαδιά
καὶ σκέπασε μιὰ γειτονιά
καὶ σκέπασε καὶ μένανε
ποὺ μ' εἶχε ἡ μάνα μ' ἔνανε.

Τὸ τραγούδι αὐτὸ ἔγραψα εἰς τὸν πίνακα καὶ ἀφοῦ τὸ τραγούδησαμε πάλι τὸ ἀντέγραψαν στὰ τετράδιά των. Τὰς ἄλλας ὥρας γίνεται χειροτεχνία καὶ ἐπανάληψις ἀπὸ μένα κατ' ἀπάτησιν τῶν παιδῶν, τοῦ παραμυθιοῦ «Ο Ἀγριάνθρωπος», ἀπὸ τῆς συλλογὴ τοῦ Δροσίνη.

15—12—38. Μετὰ τὴν νέαν προσευχήν, τὴν ὅποιαν ξαναεῖπε ἡ Ι. Ν. ξαναδιαβάζει ὁ Χ. Μ. τὸ διήγημά του «Οἱ καλοὶ φίλοι». Κάνει πάλι λάθη καὶ ζητοῦν νὰ τὸ διαθάσω ἔγώ. Γίνεται αὐτό. Μετροῦμε τὰς ἡμέρας, ποὺ ὑπολείπονται μέχρι τῆς ἡμέρας τῶν διακοπῶν καὶ εὐρίσκομεν, δτὶ εἰναι ἀρκετὲς γιὰ νὰ βροῦμε καὶ ἄλλα ποιήματα. Τὴν τρίτη ὥρα κατὰ τὸ διάλειμμα ἔγραψα στὸν πίνακα:

'Αρχιμηνιά κι' ἀρχιχρονιά
ψηλή μου δεντρολιθανιά
κι' ἀρχή καλός μας χρόνος
'Εκκλησιά μὲ τ' ἄγιο θρόνος.

Τὰ παιδιά δτων μπῆκαν, χωρὶς νὰ τὰ προτρέψω, ἀρχισαν νὰ τὸ τραγουδοῦν μὲ μεγάλην εὐθυμίαν. 'Ο Ι. Κ. ἔθγαλε τὸ χέρι τῆς τσάντας του, γιὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ ώς τρίγωνο καὶ unctionα δ Ι. Μ. θέλει νὰ πῇ καὶ τὰ ἄλλα κάλαντα. "Ολα τὰ παιδιά τραγουδοῦν:

"Αγιος Βασίλης ἔρχεται
καὶ δὲν μᾶς καταδέχεται,
ἀπὸ τὴν Καισαρεία,
Σ' εἰσ' ἀρχόντισσα Κυρία.

Βαστάει κόλλα καὶ χαρτί,
ζαχαροκάντιο ζυμωτή,
χαρτί καὶ καλαμάρι.
Δέξ καὶ μὲ τὸ παλληκάρι.

Γράφεται καὶ τοῦτο εἰς τὸν πίνακα καὶ κατόπιν εἰς τὰ τετράδια καὶ ἐπαναλαμβάνονται. Τὴν τελευταία ὥρα ἐπαναλαμβάνονται τὰ τραγούδια «Μηλίτσα» καὶ «Ψηλός θασιλικός» καὶ ξαναδιαβάζεται τὸ διήγημα «Πρωτοχρονιάτικο χιόνι».

16—12=38. Ἡ προσευχή, ή ἀνάγνωσις τοῦ Χ. Μ., ή επανέληψις τῶν καλάντων. Ο Ν. Β. διαθάζει ἀπό τὸ θιελίο προσευχῶν καὶ ἄλλα κάλαντα.

Ἄρχιμηνά κι' ἀρχιχρονιά.
Ο "Αη-Βασίλης μὲ χιονιά
γυρίζει στολισμένος
μὲ τὰ δῶρα φορτωμένος

Κι' ὅλα τὰ δῶρα ποὺ θαστᾶ
μᾶς τὰ μοιράζει γελαστά
γιὰ τὸν καινούριο χρόνο
νὰ μᾶς διώξῃ κάθε πόνο.

Τὸ γράφω εἰς τὸν πίνακα, τὸ τραγουδοῦν, τὸ διάθάζουν καὶ τὸ ἀντιγράφουν. Γίνεται ὑπολογισμὸς τῶν ὑπολειπομένων ἥμερῶν, χειροτεχνικὴ ἐνασχόλησις, ἀπαγγελία τοῦ ποιήματος «Οἱ δύο γατούλες» καὶ ἔσχολάσσαμε.

17—12—38. Ἡ προσευχή, τὰ κάλαντα, τὰ τραγούδια καὶ ἀγορά τῶν όλικῶν, διὰ τὰς ἐργασίας τῆς διακοσμήσεως τῆς αιθούσης. Ὑπολογισμὸς τῆς δαπάνης γιὰ τὶς κόλλες, τὸ σχοινί, τὴν κόλλα καὶ χειροτεχνικὴ ἐργασία διμάδων γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν ὀλυσσίδων καὶ τῶν τριγώνων.

Πρὶν σχολάσσουν δίδεται στὰ παιδιά ή παραγγελία νὰ γράψουν στὸ σπίτι τους τί καὶ τί ἔχουμε ως τώρα ἑτοιμάσει γιὰ τὴ γιορτή μας, ἀλλὰ χωριστὰ τὰ τραγούδια, χωριστὰ τὰ ποιήματα.

19—12—38. Πρὸ πάσης ἐργασίας ή Ν. Β. ζητεῖ νὰ εἰπῇ μιὰ ἄλλη προσευχή, ποὺ θρῆκε στὸ θιελίο προσευχῶν:

Θεέ μου, σὺ ποὺ κυθερᾶς τὸν κόσμο μ' ἔνα νεῦμα,
Ολόθερμα παρακαλῶ νὰ στείλης τ' ἄγιο Πνέυμα,
Σ' ἔργα καλά νὰ μ' ὅδηγῃ, χαρές πολλές νὰ δίνη,
Πάντα ζωὴ καὶ δύναμη στὰ στήθη μου νὰ χύνη....

Μερικὰ παιδιά θέλουν αὐτὴ τὴν προσευχὴ νὰ εἰποῦμε στὴ γιορτή ἄλλα δὲν θέλουν. Ἐφωνάδαμε μιὰ μαθήτρια τῆς Δης τάξεως, ή δύοισα ἔψαλε πολὺ ώραία αὐτὴ τὴν προσευχὴ καὶ ἀποφασίζουν νὰ τὴν μάθουν καὶ νὰ τὴν εἰποῦν. Τὴν γράφουμε καὶ τὴν ἐπαναλαμβάνουμε. Διαθάζονται δσα ἔγραψαν στὸ σπίτι γιὰ τὴ γιορτή καὶ δὲν εύρισκεται κανένα νὰ τὰ λέγῃ δλα. "Άλλος ξέχει παραλείψει τοῦτο καὶ ἄλλος ξεκεῖνο. Διὰ τοῦτο γράφονται στὸν πίνακα μὲ τὴ σειρά:

1. Θά στολίσουμε τὴν τάξη μὲ χρωματιστὰ χαρτιά.
2. Θά κρεμάσουμε τὶς ζωγραφιές.
3. Θά τοποθετήσουμε τὰ χειροτεχνήματά μας.
4. Θά εἰποῦμε προσευχὴ τὸ «Θεέ μου, Σὺ ποὺ κυθερᾶς».

5. Θά είποιμε τραγούδια τό «Μηλίτσα πούσαι στὸ γκρεμό», καὶ τὸ «Μάνα μ', φηλός θασιλικός».
6. Θά είποιμε ποιήματα τὸ «Ο παπποῦς μὲ τὴ μαγκορύα», καὶ τὸ «ΟΙ δύο γατούλες».
7. Θά διαθάσουμε ιστορίες τὸ «Πρωτοχρονιάτικο χιόνι», καὶ τὸ «ΟΙ καλοὶ φίλοι».
8. Θά είποιμε τὰ κάλαντα «Αρχιμηνιά κι' ἀρχιχρονιά».
9. Θά κόψουμε τὴν πήττα.
10. Θά πάρουμε τὰ δῶρα μας.

Ορίζονται οἱ μαθηταὶ, ποὺ θὰ ἀπαγγέλουν, ποὺ θὰ διαθάσουν καὶ ποὺ θὰ χορέψουν.

20—12—38. Ἡ νέα προσευχή, λογαριασμὸς τῶν ἔργων καὶ ταξινόμησις αὐτῶν, συζήτησις περὶ τῆς ἔξιοικονομῆσεως τοῦ ποσοῦ διὰ τὴν πήττα καὶ ἀπόφασις διενεργείας ἔρανου μεταξὺ μας. Ἔπαναλημψις τῶν καλάνδων καὶ διήγησις ἀπὸ ἐμὲ περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἡρώδου, τῶν Μάγων, τῆς φυγαδεύσεως εἰς Αἴγυπτον καὶ τῆς εἰσόδου Ἀύτοῦ δῶδεκαετοῦς εἰς τὸν ναόν.

21—12—38. Προσευχή, χειροτεχνικὴ ἔργασία διὰ τὴν διακόνησιν, λογαριασμὸς τῶν ἡμερῶν, διάθασμὰ τῶν διηγημάτων καὶ γραφὴ τῶν προσκλήσεων πρὸς τὰς ἄλλας τάξεις.

22—12—38. Διακόδημησις τῆς αἰθούσης, ἀνάρτησις τῶν ἔργων καὶ χειροτεχνημάτων, τακτοποίησις τῶν καθισμάτων διὰ τοὺς καλεσμένους. Λογαριασμὸς τῶν θέσεων καὶ τῶν καλεσμένων καὶ ἐπανάληψις προσευχῆς, ποιημάτων καὶ τραγουδιῶν.

23—12—38. Διενέργεια τοῦ ἔρανου. Γενικὴ δοκιμή. Ἔπιδοσις τῶν προσκλήσεων, καθαρισμὸς καὶ κλείσιμον τῆς αἰθούσης.

31—12—38. Εἰς τὰς 10 τὸ πρωῒ παιδιά καὶ καλεσμένοι ὅρισκονται στὸ σχολεῖο. Ἐπὶ τῆς τραπέζης εἶναι ἡ πήττα. Ἡ αἴθουσα, διαστάσεων 8 X 12, φωτίζεται μὲ τρία ἡλεκτρικά φῶτα, ἐντάσεως 180 κηρίων, διότι τὰ παράθυρα ἔχουν κλείσει μὲ τὶς κουρτίνες. Ἀρχίζουμε μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὸ «Αρχιμηνιά κι' ἀρχιχρονιά». Ἀκολουθοῦν ἐναλλὰξ τὰ ποιήματα καὶ τὰ πεζά καὶ μετὰ ταῦτα τὰ ἀσματα τοῦ χοροῦ, τὸν δόπον σύρει μαθήτρια τῆς ΣΤ'. τάξεως. Γίνεται κόψιμο τῆς πήττας εἰς 5 τεμάχια («Άγιο Βασιλή, Σχολείου, παιδιῶν, διδασκάλου καὶ καλεσμενῶν) καὶ ἐνῷ γίνεται ἡ διανομὴ τῆς πήττας εἰς μικρότερα τεμάχια, τὰ παιδιά τραγουδοῦν τὸ τρίτο ἀσμα τῶν καλάντων. Μετὰ ταῦτα σθύνονται δύο φῶτα, καὶ ἐνῷ ἡ αἴθουσα φωτίζεται ἀμυδρῶς, κρούεται ἰσχυρῶς ἡ θύρα. Ἡσυχία θασιλεύει. Εἰσέρχεται μαθητής τῆς

ΣΤ^η: τάξεως ντυμένος ως "Αγιο-Βασίλης καὶ κύπτων ὑπὸ τὸ Σάρος πλήρους σάκκου. Αὕτο δὲν ἦτο εἰς τὸ πρόγραμμα. "Εκπληκτα τὸ παιδιά παράκολουθοῦν τὴν διανομὴν τῶν δώρων τμῶν. Τὰ δῶρα ταῦτα εἶναι μικρά ἀντικείμενα, τετράδια, μολύβια, χρώματα, ξύστρες, κονδυλοφόροι, ζωγραφίες καὶ γλυκίσματα. Εὐθηνὰ μικροπράγματα ἀξίας ἐν δλῷ 138 δραχμῶν, δσας ἀπέφερεν δ ἔρωνος διὰ τὴν πῆττα, καθ' ὅσον ταύτην προσέφερε γονεύς τις, ἐπαγγελλόμενος τὸν ζαχαροπλάστην. Τὰ δῶρα ἦσαν περιτυλιγμένα εἰς χαρτὶ καὶ τὰ παιδιά θὰ τὰ ἄνοιγαν ἀφοῦ ἔθγαιναν ἀπὸ τὴν αἴθουσαν.

· Μετὰ τὴν διανομὴν τῶν δώρων τὰ παιδιά τραγουδοῦν τὸ «"Αγιο Βασίλης ἔρχεται», καὶ ἀνάπτονται τὰ φῶτα. Ὁ δάσκαλος εὔχεται καὶ τοῦ χρόνου καὶ ἡ συγκέντρωσις διαλύεται γοητευμένη, ἐνῷ τὰ παιδιά σπεύδουν ἀνυπόμονα νὰ ἀνοίξουν τὰ δέματα, τὰ ὅποια περικλείουν τὴν εύτυχιαν τῶν.

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΗ ΕΟΡΤΗ

(Σχολικὸν ἔτος 1933–34. Τριτάξιον Δημοτικὸν Σχολεῖον Σκλαβοχωρίου. Τάξις Γ'. καὶ Δ'. Μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι 35. Διδάσκαλος, Ἐπ α μ. Καφεντζῆς).

"Ο πρόεδρος τῆς Κοινότητος ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἔνεργήσῃ τὸν ἑτημεριοῦ ἔρωνον ὑπὲρ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Τὴν Κυριακὴν ἔγενετο ἐν τῇ ἑκιλησίᾳ σχετικὴ διμιλία. Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν περιέτρεχον τὰς ὁδοὺς καὶ εἰσήρχοντὸ εἰς τὰ καφενεῖα διμάδες νεαρίδων μὲ τὰ κυτία τοῦ ἔρανου καὶ τὰ ἐμβλήματα. Οἱ ἄνθρωποι ἦσαν καταστόλιστοι μὲ τοὺς χαρτίνους ἔρυθροὺς μικροὺς σταυροὺς καρφιτσωμένους εἰς τὰ ἐνδύματά των. Ἡ κίνησις καὶ ἡ μορφὴ τῆς καθημεινῆς ζωῆς εἰς τὸ χωρίον ἦτο ἰδιάζουσσα. Αἱ διαδεξ τῶν ἔρωνιστριῶν, ἡ καταδίωξις, τὰ κυτία, οἱ σταυροὶ ἦσαν, πράγματα διὰ πρώτην φοράν ἐμφανιζόμενα ἢ εἰς τὴν μικρᾶν κοινωνίαν τοῦ χωρίου καὶ ἀπετέλουν διὰ τὰ παιδιά θέαμα πρωτοφανές καὶ περίεργον.

Σήμερον Δευτέραν, τὰ παιδιά εἰς τὸ προσάύλιον τοῦ σχολείου συζητοῦν ζωηρῶς διὰ τὴν χθεσινὴν κίνησιν. Πλειστα ἔχουν καρφιτσώσει εἰς τὰ ἐνδύματά των σταυρούς καὶ ἀλλα ἔχουν καταρτίσει μὲ αὐτοὺς συλλογήν. Εἰς τὴν τάξιν εὐθύνεις μετὰ τὴν προσευχὴν ὁ Δ. Κ. ζητεῖ νὰ διμιλήσῃ, ἀλλὰ δὲν προφθάνει κάν νὰ ἀρχίσῃ καὶ βροχήδον ὑποθάλλονται ἔρωτήσεις ἀπὸ πολλούς. Ἐρωτοῦν διατί διστις ἔδιδε χρήματα ἐλάμβανε σταυρόν, διατί ὅλοι δὲν εί-

χον ίσον ἀριθμὸν σταυρῶν, διατί μερικοὶ ἔφευγον τὰς ἑρανιστρίας, διατί ἔρριπτον τὰ χρήματα εἰς τὰ κυτία, διατί ἔβαζάν τους σταυροὺς εἰς τὰ πέτα των, διατί τὰ κυτία ἐκρατοῦσαν κορίτσια, πρὸς ποῖον σκοπὸν συνελλέγοντο τὰ χρήματα, διατί δ σταυρὸς ἦτο κόκκινος καὶ περὶ πλήθους ἀλλων ὅμοιων καὶ σχετικῶν ἀποριῶν των. Ὅτο διάγκη νὰ γίνῃ σχετικὴ συζήτησις καὶ πρὸς τοῦτο ἔδόθη πλήρης ἔξήγησις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ ἐγένετο διάπτυξις ὅλου τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῶν σκοπῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Ἡ μαθήτρια I. Δ. διηγεῖται πῶς δ πατήρ της ἔσώθη κατὰ τὸν πόλεμον ἀπὸ τὰς νοσοκόμους τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ὁ I. Κ. διακοινοῖ, δτὶ δ ἀδελφός του θεραπεύεται εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ὁ Διδάσκαλος συμπληροῖ, δτὶ δ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς δὲν είναι μόνον Σύλλογος μεγάλων, δὲν ἔχει μόνον μέλη μεγάλους, ἀλλὰ καὶ παιδιά. "Οσα παιδιά ἀγαποῦν τὴν καθαριότητα, τὴν ὑγείαν, τὴν εὐγένειαν" δσα παιδιά ἀγαποῦν καὶ βοηθοῦν τοὺς πτωχούς, τοὺς γέροντας, τοὺς δυστυχεῖς, αὐτὰ τὰ παιδιά μποροῦν νὰ είναι μέλη αὐτοῦ τοῦ Συλλόγου. Ν. Σ. Κύριε, νὰ κάνουμε καὶ ἔμεις ἔρανο, σὰν τὸ χθεσινό, καὶ μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ θοηθήσουμε κανένα πτωχό. I. Κ. Μὰ ἔδω δὲν είναι πτωχοί. Δ. Κ. Είναι καὶ παρά είναι. Ἐγὼ ξέρω ἔνα παιδί στὴν πρώτη τάξη, ποὺ είναι πτωχός δὲν ἔχει οὕτε πλάκα, οὕτε βιθλία. Ν. Μ. Ποιό παιδί; Δ. Κ. (καὶ ἄλλοι μαθηταί). Ὁ Γιάννης ἡ μητέρα του ζητιανεύει. Δ. Δ. Καὶ ἐγώ γνωρίζω πτωχούς δίπλα μας είναι ἔνα κορίτσι ἄρρωστο ἀπὸ πέρυσι. Ν. Σ. Είναι καὶ ἄλλοι πτωχοί νὰ κάνουμε ἔρανο, κύριε, καὶ νὰ τοὺς θοηθήσουμε. ΔΙΔ. Οι ἄλλοι τί λέτε; Ἀποφασίζεται νὰ γίνῃ ἔρανος καὶ ἀναθάλλεται ἡ συζήτησις περὶ τοῦ τρόπου διὰ τὸ ἀπόγευμα. Τὸ ἀπόγευμα οἱ μαθηταί ἔρχονται περισσότερον παρεσκευασμένοι. "Εκαστος ἔχει καὶ τὸ σχέδιόν του. Ἐκτίθενται πάντα καὶ γίνεται δεκτὸν μετά διώρον συζήτησιν τὸ ἔχῆς προσχέδιον.

Ἐις τὰς 15 Μαρτίου, ἡμέραν Σάββατον τὸ ἀπόγευμα θὰ γίνῃ εἰς τὸ σχολεῖον ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς Γ'. καὶ Δ'. τάξεως ἔορτή. Εἰς αὐτὴν θὰ προσκληθοῦν τὰ παιδιά τῆς Ε'. καὶ ΣΤ'. τάξεως καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ σχολείου. Θὰ στολισθῇ ἡ αἴθουσα μὲ χρωματιστὰ τρίγωνα χάρτινα καὶ ἀλυσσίδες. Θὰ κρεμασθοῦν εἰκόνες πτωχῶν καὶ δυστυχῶν, καμῷμένες ἀπὸ τὰ παιδιά. Κατὰ τὴν ἔορτὴν ἔνας μαθητής θὰ διμιλήσῃ διὰ τοὺς πτωχούς καὶ ἄλλοι θὰ διαθάσουν ἀπὸ τὰ βιθλία των σχετικά διηγήματα καὶ θὰ ἀπαγγείλουν ποιῆματα. Θὰ παρακληθοῦν τὰ κορίτσια τῆς Ε', καὶ ΣΤ'. τάξεως νὰ μάθουν τὰ παιδιά τῆς Γ'. καὶ Δ'. δύο τραγούδια. Τὰ παιδιά τῆς Γ'. καὶ Δ'' θὰ ἐτοιμάσουν ἀπὸ ἔνα ἔργο τὸ καθένα.

Αύτά τα ἔργα θὰ δοθοῦν μὲ κλῆρο σὲ δόσους παρευρεθοῦν στὴν ἑορτήν. "Οποιος θέλει νὰ θοηθήσῃ τοὺς πτωχοὺς θὰ δγοράζῃ ἕνα ἀριθμόν. Θὰ υπάρχουν τόσοι ἀριθμοὶ δσα καὶ ἔργα. Κάθε ἀριθμὸς θὰ ἀξιῇ δύο δραχμές. "Ἐργασ ἡ δῶρα μποροῦν νὰ δώσουν δλα τὰ παιδιά του σχολείου. Κάθε ἀντικείμενο θὰ ἔχῃ ἐπάνω καὶ τὸν ἀριθμὸν του. Μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τρία παιδιά θὰ ἀναλάβῃ νὸ παλήσῃ τοὺς ἀριθμοὺς καὶ ἄλλα τέσσαρα παιδιά θὰ ἀναλάβουν νὰ ἀνταλλάξουν τους ἀριθμοὺς μὲ τὰ ἀντικείμενα εἰς τὸ τέλος τῆς ἑορτῆς. 'Απὸ αὔριαν θὰ ἀρχίσῃ ἡ προετοιμασία τῶν ἔργων, ἡ εὑρεσίς τῶν διηγημάτων καὶ τῶν ποιημάτων, τὴν 13ην θὰ στολισθῇ ἡ αἴθουσα, τὴν 14ην θὰ γίνουν δοκιμαὶ καὶ προσκλήσεις καὶ τὴν 15ην ἡ ἑορτή.

Τὴν 17ην Μαρτίου οἱ μαθηταὶ τῆς Ε'· καὶ ΣΤ'. τάξεως ἔγραψαν ἔκθεσιν περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Γ', καὶ Δ'. τάξεως. 'Η καλυτέρα ἔξι, αὐτῶν ἥτο ἡ κάτωθι:

«Τὴν περασμένη Παρασκευὴ τρία παιδιά τῆς Δ'. τάξεως ἥρθαν στὴν τάξη μας καὶ μᾶς ἐκάλεσαν νὰ πάμε εἰς τὴν ἑορτήν των καὶ νὰ τοὺς δώσουμε καὶ πράγματα διὰ τὰ λαχεῖα τους. Παρεκάλεσαν καὶ τὶς μαθήτριες νὰ τραγουδήσουν στὴν ἑορτή τους. 'Εμεῖς ἔγνωρίζαμεν, ὅτι ἐτοιμάζουν ἑορτὴ ἀπὸ πολλὲς ἡμέρες καὶ τοὺς είχαμε δῶσει καὶ ποιήματα ἀπὸ τὰ βιβλία μας καὶ πράγματα. Στὰ διαλείμματα δλο γιὰ τὴν ἑορτὴν μᾶς ἔλεγαν. Τὴν Παρασκευὴν ἔκαμαν τὴν δοκιμὴν καὶ τὸ Σάθεστο τὸ πρωΐ ἔκαμαν τοὺς ἀριθμούς, ποὺ θὰ πουλοῦσαν καὶ ἔθαλαν καὶ στὰ πράγματα ἀριθμούς.

»Ἐμεῖς τὰ εἶδαμε δλα τὰ πράγματα. »Ησαν 54· καθρεφτάκια, κορνιζοῦλες, βιβλία, εικόνες μὲ μπογές, χάρτες; καλαθάκια ἀπὸ χρήστο, κουτάκια, σπιτάκια ἀπὸ χαρτόνι, μαντυλάκια, χάρτινες δινθυδέσμες, χαρταετοί, διάφορα δμαξάκια ἀπὸ ξύλο, ἀγαλματάκια ἀπὸ πηλό, φρούτα χωματένια καὶ ἄλλα πράγματα παλὴά καὶ καινούρια. Μερικά είχαν φτιάξει τὰ παιδιά. »Ησαν καὶ δλλας ἀπὸ τὰ σπίτια. Μερικά ήσαν πιὸ ἀκριβά ἀπὸ δυὸ δραχμές. Μισ κούκλας είχε πάνω ἀπὸ τριάντα δραχμές. "Ενας μαθητής ἔφερε μιὰ κλάδα μὲ πέντε πορτοκάλια ἀληθινά. Τὸ Σάθεστο στὶς 4 τὸ ἀπόγευμα ἐμπήκαν στὴν αἴθουσα τὰ παιδιά καὶ Ὀστεραὶ οἱ διδάσκαλοι μας. »Ηρθαν καὶ τέσσερες γονεῖς μερικῶν παιδιῶν. Εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης ἦταν τὸ τραπέζι μὲ τὰ πράγματα. Δίπλα ἦταν ἡ ἔδρα. "Ἐπάνω στὴν ἔδρα ἦταν ἔνας μαθητής τῆς Δ'., μὲ ἕνα χαρτὶ καὶ πίσω ἀπὸ τὰ πράγματα τέσσερα παιδιά. Πρὶν ἀρχίσῃ ἡ ἑορτὴ τρία παιδιά πούλησαν τοὺς ἀριθμούς. Πρῶτα ἔδωσαν στοὺς μεγάλους καὶ Ὀστεραὶ στὰ παιδιά. Περίσσεψαν 7 ἀρι-

θμοὶ καὶ τοὺς ἀγόρασε ὅλους δὲ πατέρας ἐνὸς παιδιοῦ τῆς Γ'. "Ἐξω στὸ προσύλιο μερικὰ παιδιά τῆς Α', καὶ Β', ἔκαναν θόρυβο. "Ανοιξαν καὶ μπῆκαν καὶ αὐτά καὶ ἡ ἑορτὴ ἀρχισε. 'Ο μαθητής τῆς Δ'. Ν. Δ., ποὺ καθόταν στὴν ἔδρα, ἐφώναζε τὰ δύνδματα καὶ ἔνας-ἔνας ἐσηκώνετο καὶ ἔλεγε διπλανοῖς τινας ήταν νὰ εἰπῇ. Πρῶτος σηκώθηκε δὲ Θ. Σ. καὶ εἶπε γιὰ ποὺ σκοπὸς κάνουν τὴν ἑορτή. "Υστεραὶ η Σ. Ζ. εἶπε τὸ ποίημα «Οἱ δύο πτωχοὶ» καὶ δὲ Δ. Ε. τὸ ποίημα «Ἡ ἐλεημοσύνη». Κατόπιν ἐδιάθασαν μὲ τὴ σειρὰ τὰ ἔντις διηγήματα: «Ἄχ! νὰ ἡμην πλούσιος», «Ἡ ἐλεημοσύνη τῆς τυφλῆς», «Μια εὐγενικὴ πράξη» καὶ «Ο πλούσιος καὶ ὁ φτωχός».

»Μόλις ἐτελείωσαν αὐτά, ἐτραγουδήσαμε δῖοι τὰ τραγούδια: «Παιδάκι καὶ πουλάκι» καὶ «Δίχως μανούλα». "Υστεραὶ ἐτραγουδῆσαν τὰ «ορίστια τὸ «ἀνθισμένο περιθόλι» καὶ χόρεψαν. "Επειτα ἔνας μαθητής ἐφώναξε τοὺς ἀριθμοὺς μὲ τὴ σειρὰ καὶ κάθε παιδί ποὺ εἶχε αὐτὸν τὸν ἀριθμόν, τὸν ἔδιδε καὶ ἐπαιρνε τὸ πρᾶγμα του. Τὰ πορτοκάλια ἔτυχαν σὲ κεῖνον, ποὺ τὰ ἔφερε. "Ἐνας-ἔνας ποὺ ἐπαιρνε τὸ πρᾶγμά του, δὲν ἐκάθητο στὴ θέσι του, ἀλλὰ περιπατοῦσε καὶ φώναζε καὶ ἔτσι γινόταν θόρυβος. "Ολοι ποὺ εἶχαν ἀριθμοὺς ἔτρεξαν στὸ τραπέζι καὶ φώναζαν. Τότε κάποιος ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ ἀρχισαν νὰ θυσίαν, χωρὶς νὰ εἴπῃ κανεὶς πῶς τελείωσε ἡ ἑορτή. "Η ἑορτὴ ήταν καλή, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ φασαρία ποὺ ἔγινε στὸ τέλος τῆς χάλασε. Μὲ τὰ χρήματα ποὺ ἐμάζευσαν θά βοηθούσουν πτωχούς μαθητάς τοῦ σχολείου.

ΚΡΙΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ. "Η ἑορτὴ ἐκράτησε τὰς ἀσχολίας τῶν παιδιῶν ἐπὶ ἐννέα ήμερας. Κατ' αὐτὰς ἐγένετο ἐντατικὴ χειροτεχνικὴ ἐργασία, ἀνάγνωσις, γραφή, ἀριθμητικὴ, ἀπαγγελία, διήγησις καὶ ἔκθεσις προφορική, γραπτή καὶ δι' ἵχνογραφήσεως. "Ἐγένετο ἀσκησὶς εἰς τὴν ἀπαγγελίαν καὶ εἰς τὴν συζήτησιν, εἰς τὴν ἐπιδίωξιν συγκεκριμένων σκοπῶν καὶ εἰς τὴν πρόθλεψιν λεπτομερεῖδων. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι διὰ πρώτην φοράν εἰσήρχοντο εἰς τὴν ίδεαν τοῦ λαύτοδιοικείσθαι καὶ ἔκτελεῖν πράξεις διμάδος. Διὰ τοῦτο φαίνεται θεωριασμένος πως δὲ τρόπος διὰ τοῦ δόποιου ἀπεφασίσθη ἡ ἑορτὴ καὶ οὐχὶ προσφυδῶς χρησιμοποιηθεῖσα ἡ εὐκαιρία. "Ο διδάσκων ἐν τούτοις θὰ ἀναμείνῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσῃ δισσα κενὰ ὑπάρχουν εἰς τοῦτο. "Ο θόρυβος κατὰ τὴν ἑορτὴν τὰ λάθη εἰς τὰς λεπτομερεῖας αἱ κρίσεις τῶν μεγαλυτέρων καὶ αἱ δυσχέρειαι εἰς τὴν ἔκτελεσιν τοῦ προγράμματος, θὰ παράσχουν τὴν πολύτιμην πεῖραν καὶ τὰ κίνητρα δι' αὐτοθόλους πράξεις καὶ ὑπευθύνους ἐν τῷ μέλλοντι ἐνεργείας. "Εκ τούτων θὰ προκύψῃ ἀνάγκη νόμων κ.λ.π. περιοριστικῶν τοῦ ἀτόμου μέτρων, χάριν τῆς ὁμαδικῆς ἐπιτυχίας. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ἐνεφανίσθη

πλήθος ἀτελειῶν, χρησίμων ἄλλως τε, καὶ πολλὴ ἐπέμβασις τῶν μεγαλειτέρων τάξεων. Τοῦτο δὲν εἶναι μεμπτόν, διότι καὶ ἡ ἐπέμβασις ἔζητεντο, δσάκις ἐγένετο καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν, οὕτω συμβαίνει. Ἡ ἕορτὴ ὡς τοιαύτη δὲν εἶχε θεοῖς πολλὴν δύναμιν ἐσωτερικήν, δὲν ἔθιξε τὰς πηγὰς τοῦ θάθους κατὰ τοὺς φιλανθρωπικούς της σκοπούς, δσον ἔπρεπεν, ἀλλ' ὡς ἀφετηρίσ αὐθόρυμήτων, κοινωνικῶν, αὐτοθούλων καὶ φυσικῶν ἀσχολιῶν τῶν παιδῶν συνέτεινεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκείων δυνάμεων. Ἡ ἐνασχόλησις τῆς τάξεως ἐκ τῆς ἀφετηρίας αὐτῆς θὰ συνεχισθῇ καὶ ὑπάρχουν ἔλπιδες σταθερᾶς προόδου.

ΕΟΡΤΗ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

(Σχολικὸν ἔτος 1934—35. Τριτάξιον μικτὸν Δημοτικὸν Σχολεῖον Σκλαβοχωρίου. Τάξεις Ε'. καὶ ΣΤ'. Μαθηταὶ 22.

Διδάσκαλος, Ἐ π α μ. Κ α φ ε ν τ ζ η ζ

Εἰς τὴν Σπάρτην τιμᾶται ἡ μνήμη τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως δι' ἐτησίου μνημοσύνου, τὸ δόποιον δργανώνει κατ' ἔτος ἡ κοινότης Μιστρᾶ, καὶ κατὰ τὸ δόποιον παρευρίσκονται αἱ ἀρχαί, τὰ σχολεῖα καὶ τὰ προεδρεῖα συλλόγων καὶ σωματείων. Τὸ Σκλαβοχώρι εἶναι ἔνα χωρίον τοῦ πρώην δήμου Σπαρτιατῶν, πέντε χιλιόμετρα νοτιότερον τῆς Σπάρτης.

15 Μ α ᾧ ο υ. Οἱ μαθηταὶ ἀσχολοῦνται ἀπὸ τῶν ὀρχῶν τοῦ μηνὸς μὲ τὰς κατακτήσεις τῶν Τούρκων εἰς τὴν Εὐρώπην, μὲ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μὲ τὴν κατάρρευσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Σήμερον ἔνας μαθητὴς πρὸ πάσης ἐργασίας φέρει εἰς τὴν τάξιν τὴν ἔξης πληροφορίαν: Γ. Π. Κύριε, μοῦ εἴπεν δ ἀδελφός μου, ποὺ πηγαίνει στὸ Γυμνάσιον, δτι τὸ σχολεῖόν τους θὰ πάῃ στὸν Μιστρᾶ, γιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὸ μνημόσυνο τοῦ Παλαιολόγου, καὶ προτείνω νὰ πάμε κ' ἔμεις. ΔΙΔ. Μὰ τὰ μνημόσυνον θὰ γίνῃ στὶς 29 τοῦ μηνός. Γ. Π. Τότε θὰ πάνε, ἀλλὰ τὸ ἔχουν ἀποφασίσει ἀπὸ τώρα καὶ ὃν θὰ πηγαίναμε καὶ μεῖς ἀπὸ τώρα θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἀποφασίσουμε, γιὰ νὰ ἔχουμε καιρὸν νὰ ἐρωτήσουμε τοὺς γονεῖς μας, νὰ ἔξοικονομήσουμε τὰ λεπτά. ΔΙΔ. Ἀποφασίσετε λοιπόν. Τί λέτε οἱ ἄλλοι; Δ. Π. Καὶ ἔγώ προτείνω νὰ πάμε. Εἴκοσι δραχμές θὰ χρειασθοῦν γιὰ τὸν καθένα. Ν. Δ. Εἴκοσι δραχμές δὲν εἶναι λίγες. Μερικοὶ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἔλθουν. Δ. Π. Γ' αὐτοὺς νὰ πληρώσῃ τὸ ταμεῖον μας. ΔΙΔ. Σκεφθῆτε καλύτερα, συζητήσατε τὸ ζήτημα μόνοι σας καὶ αὔριο ἥ τὸ ὀπόγευμα νὰ λάθουμε σχετικὴν ἀπόφασιν.

16 Μ α ἵ ο υ. Δ. Γ. (πρόεδρος τῆς τάξεως). Κύριε, τὸ οὐζητήσαμε τὸ ζήτημα καὶ χθές, ἀλλὰ καὶ σήμερα πρὶν ἔλθετε σεῖς καὶ μείναμε σύμφωνοι, πώς δὲν εἶναι εὔκολο νὰ πάμε στὸν Μιστρᾶ. "Υστερα ἀπὸ τὴν ἐκδρομή μας στὸ Γύθειο τὸ ταμεῖο μας δὲν ἔχει πιὰ χρήματα. Δὲν μποροῦμε νὰ πληρώσωμε γιὰ κανένα καὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ πάμε μόνον 10 ή 15. Πρέπει ή δλοι ή κανεὶς. "Αλλὰ δὲν εἶναι πάλι σωστὸ νὰ μὴν παρακολουθήσουμε τὸ μνημόσυνο ἐνὸς ἡραϊκοῦ αὐτοκράτορος, ποὺ ήταν ἀπὸ τὸν τόπο μας. Αὐτὸν τὸν σέβεται καὶ τὸν ἐκτιμᾷ δλος ὁ Ἐλληνισμός. Δὲν θὰ ήταν τιμὴ σὲ μᾶς νὰ δείξουμε τὸν σεθασμό μας; Εἴπαν μερικοὶ πῶς μποροῦμε νὰ πάμε μὲ τὰ πόδια, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀποφασίσαμε. Οὕτε ὁ Στάθης θὰ μποροῦσε νὰ ἔλθῃ, οὕτε ή Ἀθανασία, ἀλλὰ οὕτε καὶ σεῖς. Εἶναι τρεῖς θρες καὶ ή ἐπιστροφὴ χωριστά. Δὲν θὰ ήταν δὲ ἐκτὸς τοῦ μνημοσύνου ἄλλη ώφέλεια, γιατὶ έμεις ἔχουμε πάει δυὸ φορές.

"Ο Βασιλῆς εἶπε καὶ αὐτὴ τὴ γνώμη: "Αν ήταν ἀνάγκη μδοῦ μὲ τὴ μετάθασή μας στὸ Μιστρᾶ νὰ δείξουμε τὸν σεθασμό μας στὸν Παλαιολόγο, θὰ ἔπρεπε καὶ στὶς Θερμοπύλες νὰ πάμε γιὰ τὸ Λεωνίδα, καὶ ἄλλα σχολεῖα ἀπὸ τὴν "Ηπειρο νὰ ἔλθουν ἔδω. "Αλλὰ αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ γίνουν. Εἴπαμε λοιπὸν νὰ κόνωμε ἔδω τὴν ήμέρα αὐτὴ μιὰ γιορτὴ πρὸς τιμὴν του καὶ αὐτὸ σᾶς παρακαλοῦμε νὰ ουζητήσουμε τώρα.

ΔΙΔ. Παρά πολὺ καλά τὸ σκεφθήκατε. "Ετοι πρέπει νὰ γίνῃ.. Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ προετοιμάσωμεν αὐτὴν τὴν ἔορτή; Π. Δ.. Πρέπει νὰ ἔρευνήσωμε στὰ θιβλία, γιὰ νὰ θροῦμε ποιήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ σχετικὲς περιγραφές. "Επειτα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ διὰ τὸν ἡραϊκὸν του θάνατον θὰ γράψωμε μιὰ ἔκθεση. Θὰ διασκευάσουμε τὴν αἴθουσα, δπως τοῦ Εύαγγελισμοῦ καὶ κάτω ἀπὸ τὴ Σημαία θὰ ἔχουμε τώρα τὴν εἰκόνα τοῦ Παλαιολόγου. Διπλα πρέπει νὰ γράψουμε μὲ μεγάλα γράμματα τὰ τελευταῖα λόγια του. Θὰ τοῦ κάνουμε καὶ ἔνα στεφάνι μὲ λουλούδια καὶ κατὰ τὴν ἀρα τῆς τελετῆς θὰ σηκώσουμε τὴ Σημαία, ποὺ θὰ ἔχῃ σκέπασει ὅλα αὐτά. Δ. Γ. Καὶ πρέπει νὰ καλέσωμε καὶ τὸν παπᾶ καὶ τὸν πρόεδρο. Ε. Κ. καὶ τὸ Σύλλογο πρέπει νὰ καλέσουμε. Δ. Γ. Καὶ οἱ ἄλλες τάξεις θὰ εἶναι καὶ δποιος ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας θέλει, πρέπει νὰ εἶναι. Καὶ ἔνα τραγούδι πρέπει νὰ είποῦμε. Ν. Δ. Δὲν πρέπει τραγούδια, Κύριε, γιατὶ ή ἔορτὴ θὰ εἶναι λυπητερὴ σὰν μνημόσυνο. ΔΙΔ. "Αν εἶναι κανένα γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό, σχετικὸ μὲ τὴν ἄλωσι, κανένα λυπητερὸ ἀν θρῆτε, νὰ τὸ μάθουμε καὶ

νά τὸ τραγουδῆσουμε. Προσπαθήσατε τώρα νὰ θρῆτε ὅ,τι πρέπει καὶ ἔνα ἔνα θὰ ἔξετάσωμε.

17, 18, 19 Μ αῖου. "Ερευνα τῶν θιελίων, ἀντιγραφὴ καὶ ἐκμάθησις ποιημάτων, ἀνάγνωσις πεζῶν καὶ καταγραφὴ τούτων.

21, 22, 23, 24 Μ αῖου. "Απαγγελία τῶν ἐκλεγέντων ποιημάτων, ἐπιλογὴ καὶ ταξινόμησις τῶν πεζῶν, γραφὴ καὶ ἀνάγνωσις ἐκθέσεων καὶ καταρτισμὸς πλήρους προγράμματος τῆς τελετῆς.

25, 26, Μ αῖου. Δοκιμαὶ καὶ προσκλήσεις. "Υπολογισμὸς ἑπανῶν.

29 Μ αῖου. Τέλεσις τῆς ἑορτῆς.

30 Μ αῖου. "Εκθεσις περὶ τῆς ἑορτῆς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς ὁπευθυνομένης εἰς σχολεῖον Τριπόλεως, μεθ' οὗ αἱ τάξεις αὗται ἐτήρουν ἀλληλογραφίαν. Διόρθωσις ἐκθέσεων καὶ ἐκλογὴ καὶ συμπλήρωσις τῆς ἔξῆς καλυτέρας:

«Καθὼς γνωρίζετε, ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινούπολεως Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ἦτο ἀπὸ τὸν Μιστρᾶν. Ὁ Μιστρᾶς εἶναι 3 δρας μακράν ἀπὸ ἔμāς καὶ ἔκει κάθε χρόνο γίνεται μνημόσυνον πρὸς τιμήν του. Ἐμεῖς ἐπειδὴ δὲν μπορέσαμε νὰ πάμε ἔκει, ἐκάναμε τὸ μνημόσυνο εἰς τὸ σχολεῖον μας τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του, 29 Μαΐου. Είχαμε ἐτοιμασθῆ ἀπὸ ἔνο ἑθδομάδες καὶ τῇ Δευτέρᾳ διακοσμήσαμε τὴν αἰθουσά .ιας. Πρὸς τὸ μέρος ποὺ ἔθλεπαν οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ προσκεκλημένοι μας ἐτοποθετήσαμε δύο σημαῖες, σὰν Χ καὶ κάτω, μέσα σὲ ἔνα στεφάνι λουλούδια, τὴν εἰκόνα τοῦ Παλαιολόγου. Ἀριστερά γράψαμε «Διαφυλάξατε τὴν πίστιν τῶν πατέρων σας καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν», καὶ δεξιά «Δὲν εἶναι κανεὶς ἔδω, δοτὶς νὰ λάθῃ τὴν κεφαλήν μου;» Εἰς τοὺς ἄλλους τοίχους ἐτοποθετήσαμε τὴν εἰκόνα τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Κωνσταντινούπολεως. Εἰς τὴν αἰθουσαν ἐτοποθετήσαμε θρανία διὰ τὰς τάξεις καὶ καθίσματα διὰ τοὺς προσκεκλημένους. Είχαμε καλέσει τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος, τὸν Ιερέα καὶ τὸ Συμβούλιο τοῦ Ἀναμορφωτικοῦ Συλλόγου καὶ τοὺς γονεῖς μας.

»Εἰς τὰς 29 τὸ πρωὶ στάς 10 ἥλθαν καὶ δῆλοι αὐτοὶ καὶ ἔνας ἔνος διδάσκαλος. Ἀφοῦ μπήκαμε μέσα καὶ καθήσαμε στὶς θέσεις μας, ὁ συμμαθητής μας Γ. Κ. ἔξήγησε γιατί γίνεται αὐτὴ ἡ ἑορτὴ καὶ παρεκάλεσε τὸν Δ. Κ. νὰ διαθάσῃ τὴν ἔκθεσή του γιὰ τὴν ιστορία τοῦ Παλαιολόγου.. Αὐτὸς εἶπε καὶ γιὰ τὴν ιστορία τῆς Κωνσταντινούπολεως μερικά. "Υστερα διάθασε ἡ Δ. Τ. ἔνα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό της γιὰ τὴν τελευταῖα λειτουργία εἰς τὴν Ἀγία Σοφία καὶ ἡ Δ. Τ. ἀπήγγειλε τὸ ποίημα «Ο τε-

λευταῖος Παλαιολόγος». Κατόπιν ό Δ. Τ. ἀπήγγειλε τὸ ποίημα «Ἡ Ἀγία Σοφία» καὶ ό Δ. Θ. «Ἡ σκλάβα ἡ πόλη».

Τότε τὰ κορίτσια τῆς Ε'. καὶ ΣΤ'. τραγούδησαν τὸ τραγούδι «Ἀργά, ἀργά τῆς Ἀγιᾶ Σοφιᾶς ἀκούετ' ἡ καμπάνα», καὶ δτον τελείωσε αὐτὸ δλοι σηκώθηκαν δρθιοι, σταύρωσαν τὰ χέρια καὶ κύτταζαν τὶς σημαῖες, ποὺ τὶς μάζευε σιγά·σιγά ἔνα σχοινὶ ποὺ τὸ τραβοῦσε ό Δ. Γ. καὶ φανέρωνε τὴν εἰκόνα τοῦ Παλαιολόγου. Μείναμε σὲ κείνη τῇ στάσῃ ἔνα δυὸ λεπτὰ καὶ καθήσαμε κατόπιν. Τότε ἡ μαθήτρια Δ. Τ. ἀπήγγειλε τὸ ποίημα «Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως». Κατόπιν ό Γ. Κ. ἐδήλωσε δτι ἡ ἑορτὴ ἐτελείωσε καὶ ηὑχαρίστησε τοὺς προσκεκλημένους γιὰ τὴν παρουσία τους. Εἰς ἀπάντησιν ό κ. Πρόεδρος, ποὺ ἦταν συνταξιούχος διδάσκαλος, μὲ μεγάλη συγκίνηση μᾶς συνεχάρη γιὰ τὴν ὁραία μας γιορτὴ καὶ μᾶς εὐχήθηκε ἔτσι νὰ θέλουμε καὶ νὰ μποροῦμε νὰ γιορτάζουμε δλους τοὺς ἡρωας, ποὺ δόξασαν τὴν Πατρίδα μας.

»Σιγά·σιγά ὁ κόσμος ἔφυγε, ἐμεῖς δμως μείναμε πολλὴν ὥρα στὴν αἴθουσα καὶ δὲ θά δγάλουμε ἀπὸ τὴν εἰκόνα τὰ λουλούδια. Θά μείνη ἔκει ἔτσι στολισμένη, γιὰ νὰ δείχνη στοὺς ἐπισκέπτες τὸν μεγάλο μας θαυμασμὸ γιὰ τὴν ἡρωϊκὴ θυσία του».

ΚΡΙΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ. Ἐπ' εὐκαρίᾳ τῆς ἑορτῆς ταύτης οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου, αὐτενεργῶς, ἀβιάστως καὶ αὐτοθούλως ἡθέλησαν καὶ ἔζησαν μίαν πραγματικὴν ἀτμόσφαιραν θαθέως συνοισθηματικήν. «Ἐκαμόν μίαν ἐπανάληψιν τοῦ ιστορικοῦ θέματος ἐντελῶς ἀβιάστως καὶ δι' ἴδιας σκοπούς, ειργάσθησαν διὰ τὴν εὔρεσιν ὅλης, διὰ τὴν ἐκμάθησιν ὅλης, ειργάσθησαν διὰ τῶν χειρῶν, ἔκαμον ἔκθεσις, ἀριθμητικάς ἀσκήσεις (ἀφαίρεσιν συμμιγῶν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, πρόσθεσιν, ἀφαίρεσιν καὶ διαίρεσιν κλασμάτων διὰ τὸν καταμερισμὸν τῶν δαπανῶν), ἡσκήθησαν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν ἔρευναν, τὴν γραφήν, τὴν ἀπομνημόνευσιν καὶ ἀπαγγελίαν καὶ ἐδημιούργησαν παράδοσιν εἰς τοὺς μικροτέρους μαθητάς, ἐνῷ συγχρόνως ἔξυψωσαν τὸ σχολεῖον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν χωρικῶν καὶ παρέσχον κάποιαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν φιλοπατρίαν τῶν χωρικῶν.

Σ η μ ε ἵ ω σ i c. Αἱ ἔργασσια τῆς ἔρεύνης καὶ τῆς προπαρασκευῆς, δῶς καὶ τῶν δοκιμῶν, ἐγένοντο κατὰ τὰ ἀπογεύματα. Αἱ πρωΐναι ὥραι διετίθεντο κατὰ τὸ πρόγραμμα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν προπαρασκευῶν αὐτῶν παρετηρήθη, δτι τὸ κέντρον τοῦ θάρους τῆς σχολικῆς πράξεως εἶχε μετατοπισθῆ ἐις τὰς ἀπογεύματινάς ὥρας τῆς σχολικῆς ἔργασίας.

ΕΟΡΤΗ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΥ

('Απόσπασμα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Μιχ. Μιχαλοπούλου «Τὸ Μονοτάξιον Διδασκαλεῖον Σπάρτης καὶ ἡ δημοδιδασκαλικὴ μέρφωσις»).

Ἐίναι 9 Ιουλίου 1927. Αἱ ἔξετάσεις ἀπὸ δύο ἡμερῶν ἔχουσιν τελειώσει. Οἱ καθηγηταὶ καταγίνονται εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν γραπτῶν καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀποτελεσμάτων. "Έχουν ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς μαθητάς, ὅτι τὴν Κυριακὴν 10 Ιουλίου θὰ εἶναι ἔτοιμοι νά· ἀναχωρήσουν Ἡλθε λοιπὸν ἡ ποθητὴ ἡμέρα, τὴν ὁποίαν ὡς τέρμα τῶν προσπαθειῶν των εἶχον ὄρισει οἱ σπουδασταὶ τοῦ Διδασκαλείου.. Ἰδού πώρα αὐτοὶ διδάσκαλοι μὲν «χαρτὶ» στὸ χέρι ἔτοιμοι καὶ τὸν ἔαυτόν των νά· ἔχυπηρετήσουν καὶ τοὺς ἄλλους νά· ὀφελήσουν.

—Ζήτω! λοιπὸν ἡ 9η Ιουλίου, ἡμέρα χαρᾶς καὶ ἀμεριμνῆσίας.

Δύο ἀρνιά, ἀπὸ πολλοῦ τρεφόμενα ὑπὸ τῶν μαθητῶν, τὰ «μανάρια τοῦ Διδασκαλείου», ἔχουν προορισθῆ νά· καθαγιάσουν τὴν λαμπράν ταύτην ἡμέραν. Ταῦτα λοιπὸν οἱ μαθηταὶ «εὐέρυσσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, ὥπτησαν τε περιφραδέως» καὶ ἔκάλεσαν εἰς κοινὸν ἀποχαιρετιστήριον γεῦμα τὸν Σύλλογον τοῦ Διδασκαλείου. Ἀλλά· ποῦ νά· συγκρατηθῇ ἡ ἀτίθασος αὐτὴ ἡλικία; Πολὺ ἐνωρίτερον τῆς ὁρισθείσης ὅρας καθ' ὅμιλους οἱ μαθηταὶ διεσκορπισμένοι ἀνὰ τὸν ἐκτεταμένον περίβολον τοῦ Διδασκαλείου εἶχον στήσει τρικούβερτον γλέντι. Ἅσμα, χορὸς καὶ μαντολῖνο εἶναι εἰς ἀδιάπτωτον ἐνέργειαν. Ἡ χαρὰ θασιλέψει παντοῦ. Τέλος αἱ ἔτοιμασθεῖσαι τράπεζαι δέχονται τὴν 9ην ἐσπερινήν ὅραν τοὺς συνδαιτημόνας, σπουδαστάς καὶ καθηγητάς. Ἡ θραδειά εἶναι γλυκυτάτη. Ἡ σελήνη, πρὸ πολλοῦ ἀπαλλαγεῖσα τοῦ δχληροῦ ἐναγκαλισμοῦ τοῦ Πάρνωνος, συντροφεύει τὴν φαιδράν συγκέντρωσιν, ἐνῷ ὑπεράνω ἡμῶν ὁ Ταῦγετος ἄφωνος καὶ τραχὺς ἀναμένει διεπομόνως τὴν ἔνορκον θεβαίωσιν τῶν νεαρῶν μιας διδασκάλων, ὅτι θὰ ἀποθεῦν οὗτοι πολλῷ κάρρονες τῶν προγενεστέρων.

»Ἀλλὰ ἔλαχίστη φροντὶς περὶ φαγητοῦ. Πρὸ πολλοῦ ἡ ψυχὴ ἔχει μεστώθῃ παραδόξου τίνος συνασθήματος, μίγματος ὑπερθολικῆς χαρᾶς καὶ ποιᾶς τίνος συγκινήσεως, τὸ ὁποίον κατὰ μικρὸν ἐπεξέτεινε τὴν ἀκτινοθολίαν του ἐπὶ τὸν ὅλον δργανισμὸν καὶ ἔξετόπισε τὴν ἀκράτητον πεῖναν τῆς ἀκορέστου νεανικῆς ἡλικίας.

Ἡ στιγμὴ εἰναι ἐκ τῶν γλυκυτέρων, τὰς δποίας διέρχεται δ ἀνθρωπὸς εἰς τὸν ὄχαριν ζεον του, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ κατάλληλος διὰ μακρὰς ὑποθήκας ἐκ μέρους τοῦ Διευθύντοῦ. Αἱ δεσποινίδες καὶ οἱ εὐαισθητότεροι τῶν ἀρρένων δὲν θέλουν νά ἀκούσουν ἀποχαιρετιστηρίους λόγους. Διὰ τοῦτο ταῦτα μάνον ἐλέχθησαν παρὰ τοῦ γράφοντος:

«Πικρὰ πειρα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος σχολικοῦ ἔτους μὲ ἐδίδαξεν νά είμαι πολὺ σύντομος κατά τὴν παροδίαν περίστασιν. Δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο νά σᾶς ειπω, παρὰ τοῦτο μόνον: Πηγαίνετε εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ. Ἀγαπάτε τὰ παιδιά σας καὶ τὸν λαὸν καὶ ἐργάσθητε διὰ τὴν εὐτυχίαν του.»

Μετὰ ταῦτα ώμιλησεν ὁ σπουδαστὴς κ. Θ. Μ., δστις, ἀφοῦ διέγραψε διὰ ποιητικῶν εἰκόνων τὴν ζωὴν των ἐν Σπάρτῃ, «ἄς μεινον, ἡσυχοι, εἶτεν, ὅσοι εἰργάσθησαν δι’ ήμας. Μᾶς ἐπότισαν μὲ τὸν εὐγενέστερον πόθον τῆς εύσυνειδήτου ἐργασίας...». Τέλος αποτεινόμενος πρὸς τοὺς συναδέλφους του, πρὸς τὸ Διδασκαλεῖον, χαιρετίζει τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα περιπαθῶς.

Μετά ταῦτα ἔλαβε τὸν λόγον ἄλλος σπουδαστὴς, ὁ κ. Α. Σ. καὶ ἀκολούθως ὁ κ. Χ. Μ., σπουδαστὴς καὶ αὐτός, περιέγραψεν ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ Διδασκαλείου, μὲ τὰ ἴδιαίτερα σημεῖα καὶ τοὺς χαρακτηριστικοὺς σταθμούς της, ἔμμετρως καὶ αὐτός, περιέλαβε δὲ Διευθυντήν, καθηγητάς, κτίριον, αἰθούσας, κλάδους, χειροτεχνίας καὶ ἄλλα μαθήματα, δστεῖα καὶ φαιδρὰς σκηνὰς, ἀλλὰ λογοπαίγνια, οἰκοτροφεῖον, μάγειρον, σχολικὸν κηπὸν κλπ. Τέλος δ ὑπόλοχαγός Φράγκου ἔδωσεν εὔχας καὶ συμβουλάς.

«Εχει ἡδη πρὸ πολλοῦ παρέλθει τὸ μεσονύκτιον καὶ δ κάματος ἀπειλεῖ νά καταλάθῃ τοὺς συνδαιτημόνας, πολλοὶ τῶν δποίων ὄλλως τὴν ἐπομένην λίαν πρωτὶ θά ταξιδεύσουν διὰ τὴν πατρίδα των. Ἐδόθη λοιπὸν τὸ σύνθημα καὶ διελύθη ἡ σύγκειτρώδης ἐκείνη. Τὴν ἐπομένην μὲ τὴν πρόσοδον τῆς ήμέρας ἔθαινε κατὰ μικρὸν δλιγοστεύουσα ἡ κίνησις τοῦ Διδασκαλείου καὶ τέλος ἔξέπνευσε. τὸ ἀπόγευμα, ἐκσπάσασα εἰς ἀποχαιρετιστήριον ὀλλαληγμὸν ἔξαποσταλέντα ἐν ἀκρατήτῳ ἐνθουσιασμῷ ἐκ τινος αὐτοκινήτου, τὸ δποῖον διῆλθεν δλοταχῶς ἔμπροσθεν τοῦ Διδασκαλείου μὲ Γυθεάτας μαθητάς.

«Εχει ἡδη πρὸ πολλοῦ παρέλθει τὸ μεσονύκτιον καὶ δ κάματος μὲ τὴν ἐλπίδα περὶ τοῦ μέλλοντος ἀθεβαίαν. Ἀρά γε θά φιλοξενήσῃ καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ Διδασκαλεῖον μας μαθητάς; Θά ἀντηχήσῃ ὑπὸ τὴν στέγην του τὸ μανδολίνον καὶ ἡ σφύρα τοῦ χειροτέχνου; Θά ἀναπαλάθῃ εἰς τὸ κενὸν τοῦ ἀέρος ἡ ρακέτα τοῦ λόουν-τέννις; Θά ἀναθρώσῃ τὰς τολύπας καπνοῦ ἡ ζωιγόνος ἐ-

στία τοῦ οἰκοτροφείου; «Ο γερο—Μπύρος θὰ περιθάλῃ διὸ τῆς στοργῆς του τὸ οἰκοτροφεῖόν «μας»; Τί θ' ἀπογίνη ἡ ἀνεκτίμητος εἰς ποικιλίαν εἰδῶν περιουσία μας; Χαίρετε σχέδια μεγαλοπρεπῆ περὶ μελλούσης ἐργασίας! Χαίρε προσπάθεια ἄκαρπος ἀποθάσα! Χαίρετε μόχθοι εἰς μάτην καταβληθέντες! Χαίρε καὶ σύ, πρὸ πάντων σύ, μετατιθέμενον Διδασκαλεῖον! 'Αλλ', δ ἀγαπητὸν Σχολεῖον, «τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσι παρὰ σοῦ, ἢ δ' ἡτοίμασας τίνι ἔσται;» Καὶ μελαγχολία κατεῖχε τὰς ψυχὰς τῶν καθηγητῶν, ἀναλογιζομένων ὅτι μετ' δλίγον τὰ πάντα σκιὰ θανάτου θὰ καλύψῃ».

(Αἱ φράσεις τῆς ἑκθέσεως ταύτης «ἡ χαρά θασιλεύει παντοῦ», «ἡ συγκίνησις ἔξετόπισε τὴν πεῖναν», «ἡ στιγμὴ εἶναι ἐκ τῶν γλυκυτέρων τὰς δόποιας διέρχεται δ ἀνθρωπος εἰς τὸν ἄχαριν θίον του», «ἡ ψυχὴ ἔχει μεστωθῆ παραδόξου τινος συναισθήματος, μίγματος ὑπερβολικῆς χαρᾶς καὶ ποιᾶς τινος συγκινήσεως», προδίδουν τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἕορτῆς ἐπὶ τὸ θυμικόν. Εἶναι ἡ κατάνυξις καὶ ἡ ἔξαρσις, περὶ τῆς δόποιας ἐλέγομεν εἰς τὸ θεωρητικὸν μέρος. Οἱ λόγοι οἱ ἐκφωνηθέντες, καὶ δὴ ἐμμέτρως, φανερώνουν δημιουργικὴν ἐργασίαν, μὲ δλα τὰ γνωρίσματα τῆς πλήρους αὐτενεργείας, τῆς αὐτοθούλου πράξεως, τῆς δημιουργίας περὶ ἥς ἐλέγομεν, ὅτι κεῖται πέραν τοῦ σχολικοῦ θίου καὶ ὅτι δὲν φθάνουν πάντες οἱ ἀνθρωποι εἰς τὴν θαθμίδα αὐτὴν τῆς ἀναπτύξεως. 'Η πρόθλεψις τῆς ἕορτῆς καὶ ἡ συνείδησις τῆς ἀνάγκης αὐτῆς ἀποδεικνύουν πεπολιτισμένον θίον, μὲ ἔξευγενισμένα κοινωνικά αἰσθήματα καὶ ἡ ἀπόκρουσις ἀποχαιρετιστηρίων λόγων ἀναδεικνύει τὴν κοινότητα ἐκείνην, ἔχουσαν τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα ἡγμένον εἰς Ιδανικά ὑψη. 'Η δὲ μελαγχολία τῶν καθηγητῶν πιστοποιεῖ τὴν κοινὴν μοῖραν τῶν διδασκάλων, οἱ δόποιοι εἰς ἔκάστην διμάδα ἀποχωρούντων μαθητῶν παρέχουν καὶ πολλὴν τῆς ψυχῆς των δύναμιν).

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΑΒΛΕΥΓΙΑΙ
ΆΛΛΟΙΟΥΣΑΙ ΣΟΒΑΡΩΣ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑΝ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σελίς	20	στίχος	24	άντι	χορίαι	γράφε	χοροί
»	31	»	10	»	ίδροκοποῦσαν	»	ίδρωκοποῦσαν
»	32	»	10	»	πάντος	»	πάντες
»	56	»	12	»	συνήθως	»	συνήθων
»	67	»	11	»	Κατασκευή	»	β) Κατασκευή..
»	82	»	2	»	έξετάζη	»	έξετέθη
»	93	»	20	»	άρμονικό	»	άρμονικό
»	93	»	31	»	πτοικίλα	»	πτοικίλα
»	93	«	32	»	προτόγονα	»	πρωτόγονα
»	102	»	16	»	άλυσσιδων	»	άλυσιδων
»	102	»	28	»	έψαλε	»	έψαλλε
»	103	»	17	»	*Ηρώδου	»	*Ηρώδου
»	104	»	27	»	καθημεινῆς	»	καθημερινῆς
»	113	Νὰ	άντικατασταθῇ	δ	6ος	άπὸ	τοῦ τέλους στίχος διὰ τοῦ στίχου:

«Καὶ διελογίζοντο οἱ μείναντες ἔρημοι μαθητῶν καθηγηταὶ καὶ

ΔΡΑΧ. 50